



~~Ms.~~ EX BIBLIOTH.
NATIONIS HUNGAR.

VITEBERG.

II 211.

SIGNAT. CLDCCCXIII.

Regi Gallie S. Eucharistia sub utray
parrioz in majori gratia, in
sub Summe S. Eucharistia sub utray
confert majus gracie augmentum
Et Bonny pater eiby filii sub utray
distribueret Et. Alias dicitur.

Vipiana familia potens in Gallia
sed missa tunc Carolo IX. quia hoc
puero videbatur Regnum affectare.
Guisij ergo à matris quodam est infan-
tibus, quod consilio Olimo de se ipse
quod erat potens Princeps cum Momo,
vanto Patrono Reformato. His ergo
obstantibus Pontifici non poterant novum
Reformatio. Cum G. Henricus Rex & uxor
Margareta filia Catharine Caroli Sorena
conjugio existeret, inuitate huius familie
Parisijs ad plenamque libertatem, invidiosus Pon-
tificiis expectanda sunt. Olimo n. ex iustitia
Et Carolo p. militum Guisij e duo bus
globis vulnerato. Romae consilium in
de trucidandis Reformatis, quod etiam
factum. Hinc Caecilia Parisiensis
eta. Jacobus Augustus Struaz
f. infans Notavit.

Referunt Historici 7000 esse
Parthos interfecit. Alii in
litteris Caroli ad Pontificem scri-
ptis duntaxat gloriantur esse, se
 brevi tempore plus quam 7000.
Sarracenos in suo regno captis.
1072. die Bar-
tholomei & sequentibus haec caedes facta.
Hoc anno Stella apparuit mi-
rabilis, quae non potuit cometis esse.
Genani episcopus scripsit statum & quod in
aethere fuit. Quod plerique, hoc
jam seculo statum in diebant
1072 anno. Quibus
fuit notum Patronum & mala
malorum consilia in istos effundat
signum!

1072. seculo precedente, Synodus Hispana
huic miles fides, Rex patrum ordinem
Inquitum fundavit, autoritatis Pontificis
et iuramento defensorum strenui.
Hinc Pontifex in hac Patria obtinuit.

SYNOPSIS³²
PHYSICA

JOHANNIS Sperlings/
PHYSICÆ PROFESSOR.
PUBLICI.

EDITIO OCTAVA.

*Cum Gratia & Privilegio
Elect. Sax.*

Seneca.

*Non me cuiquam mancipavi, nullius no-
men fero: multum magnorum Vi-
rorum Judicio credo, aliquid & meo
vendico & c.*

WITTEBERGÆ,
Impens. Viduæ JOHANNIS BERGERI,
In Officina FINCELIANA exscribebat
MICHAEL MEYER,
Anno 1668.

FB

SYNOPSIS

PHYSICA

JOHANNES KEPLER

PHYSICAE

LIBER

PRIMUS

DE

CAELI

SYNOPSIS

PHYSICAE

LIBER

PRIMUS

DE

CAELI

SYNOPSIS

PHYSICAE

LIBER

PRIMUS

DE

CAELI

Admodum Reverendo, Claris-
simo & Excellentissimo
Viro,

**D N. PAULO
SPERLITZGER**

S. S. Theologiae Doctori
Pastori & Superintendenti Frei-
bergensi vigilantissimo, &c.
Fratri meo germano.

S. P.

PRima Dei Scriptura est,
Frater dilecte, speciosa,
mundi machina. In hac di-
gito Domini scripta sunt,
multa & magna, dignissi-
ma spectatu. Nullus angu-
lo sine lineis, sine literis. Ille

)

2

So-

Solis & Lunæ circuitus, or-
do iste siderum ex disposi-
tione lucentium, quid nisi
grata mortalibus præbent
spectacula? Curiositas hu-
mana spectacula quærit, &
emit argento: sed vel in so-
lo Sole habet, quod quærit,
quod pretio emit. Ingens
terrarum pondus, pendu-
lum in aere medio, quàm
multa habet, quæ conspe-
ctemus, quæ commire-
mur? Hic venæ sunt, quas
aperiunt, anxiam sollicitu-
dine quærentes, an poste-
ris

ris reliquerit aliquid avari-
tia vetus. Hic specus sunt,
in quos descendunt, &
longâ defatigantur viâ, ob
possessiones, quarum ne-
mo post vitam erit posses-
sor. Et in superficie ipsâ
herbæ sunt & arbores, di-
gnissimæ de quibus Reges
& Principes philosophen-
tur. Profectò nulla sci-
entia, nulla sapientia, The-
ologiam si demas, divinius
naturalis est. Per hanc genti-
les eousque venêre pieta-
tis, ut Deorum plena esse

) 3 omnia

omnia dicerent. Sapiens
Seneca quoties per occulta
naturæ ibat, divina se tra-
ctare gloriabatur. Et ob-
servationem meretur,
quòd priscos Ecclesiæ Do-
ctores nulla alia Philoso-
phiæ portio occupaverit
magis. Reverentiam mere-
tur, quod primus homo in
beatâ illâ innocentia con-
ditione, in hac cum primis
exercuit ingenium. Deus
enim Gloriosus adductis
undequaque animalibus
nomina ab Adamo postu-
labat

labat. Ut periculum faceret
naturalis scientiæ, quam di-
gitis omnipotentiaë inscri-
pserat. Non itaq; pudet me
in stadio hoc decurrere sub-
indè, & consumere ætatē.
Meretur id rei dignitas,
quæ magnificentia sui me
detinet. Tibi verò, Fra-
ter dilecte, inscribere volui
Synopsis præsentem. Ut
obsidem habeas fraterni
amoris. Scripturæ librum
explicandum tibi tradidit.
Altissimus: sed non pigebit
è Naturæ libro paucas

) (4 in

intueri pagellas. Concor-
dant libri hi, & alter alte-
rum declarat persæpe. In
primo sacri codicis capite
ipse Spiritus Domini inter-
pretem agit Naturæ. Et
quod in limine, id in libro
quovis, in quâvis paginâ
ferme videre licet. Quot
enim de avibus, quot de
piscibus, de arboribus, de
gemmis, & cæteris naturæ
muneribus, cedro digna
effata per universam sparsa
sunt Scripturam? Quæ
non fabulis anilibus, de
Phœ-

Phœnice, de Pelicano, de
Cygno, & aliis, sed veris ra-
tionibus & experimentis
veniunt declaranda. Hi-
lari peto accipias fronte,
Frater amande, hoc munus
chartaceum. DEUS Ti-
bi & Tuis benedicat.

*Dat. Witteberg. 26,
Sept. 1645.*

Frater

Tuus

JOHANNES
SPERLING/
Prof. Publ.

Ad Lectorem Amicum.

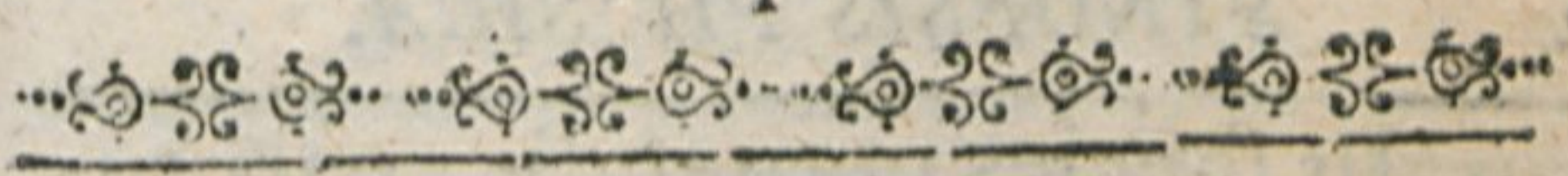
S. P.

Compendia vocant dis-
pendia. Ob brevitatem
obscuram, & obscuritatem
breve. Sed nec omnis pro-
lixitas perspicua, nec omnis
brevitas obscura. Sæpè cō-
mētarios legim⁹, ut āplissi-
mos, sic obscurissimos. Bre-
vitas delectat mirificè, &
Nemo silens placuit, multi
brevitate loqvendi.
Nec delectat modo: sed &
memoriæ & iudicio inser-
vit vehementer. Firmius lō-
gè tenemus, qvè paucis ver-
bis

bis comprehensa sunt. Sincerū magis damus iudiciū de re breviter & sine verborū strepitu propositā. Breuibus summis dicere, quæ prolixè & arravere alii, artis est. Non multis eget verbis veritas, sed simplici brevitate contenta est probè. Si vivere posset Pythagoras sine cibo, etiam oleribus parceret. Si sensa sua Philosophus sine prolixitate communicare potest, prudenter abstinēt à multiloquio. Prodit nunc Synopsis nostra,
rena.

renata & renovata. Fa-
cie eâ quâ duodecim ab-
hinc annis se primum præ-
buit spectandâ. Non ut do-
minetur: sed ut seruiat & di-
scentibus & docentibus. In
eodem prato & bos herbâ,
& canis leporem, & ciconia
lacertam, & virgo florē re-
perit. Colligas hinc tibi, Le-
ctor Amice, quod ad palatū
tuum. Si non placuerint o-
mnia, forsan nec displice-
bunt cuncta. Prodesse animus mihi
est, non obesse. Et plura hæc
temporum prohibuit diritas: sed
nunc speramus meliora. Vale &
fave.

SYNO.



SYNOPSIS PHYSICA. PROOEMIUM.

De

Naturâ & Constitutione Phyficæ.

PRÆCEPTA

*Entia s̄ vel Politica, vel Rationalia, vel Na-
tura*
Phyfica est scientia corporis na-
turalis, quatenus naturale est. *Et huc
Phyficæ tractat*

II. Dividitur in Partem Generalem & Specialem.

III. Generalis est, quæ corpus naturale in genere considerat, ejusque causas & affectiones exhibet.

IV. Specialis est, quæ corporis natura-

A

tura-



turalis species perpendit, earum-
que causas & affectiones proponit.

QVÆSTIONES.

I. *Quibusnam tota absolvatur
Physica?*

Resp. Doctrinâ Essentiali & Extra-
essentiali seu Procœmiali. Ad illam
spectant tria: Corporis naturalis Cau-
sæ, Affectiones, & Species. Hæc De-
finitione & Divisione cum primis ab-
solvitur.

II. *Quibus constet Physicæ defi-
nitio?*

Resp. Genere & Differentiâ. Illud
est scientiâ. Demonstrantur enim
in Physicâ affectiones de suis subjectis
per proximam & immediatam cau-
sam. Hæc, à subjecto desumitur,
quod est corpus naturale, quatenus
tale. Duo enim hîc sese obferunt:
Materiale seu res considerata, & *For-
male*

SYNOPSIS PHYSICA. 3

male seu modus considerandi. Illud

corpus naturale est; hoc quatenus naturale.

Commodig dicitur Ratio sub qua Nam modus considerandi ad ipsas methodos

III. Quenam Physice sint cause? *trahuntur si spectentur.*

Resp. Efficiens causa vel est prima vel secunda.

Illa DEUS: hæc, homines sunt. Finis vel est Remotus, vel Proximus.

Ille gloria Dei est. Omnia enim à DEO, omnia ad DEUM.

Cuncta bonum quærunt, unde proderunt. Hic, veritas ad corpora naturalia restricta.

Materiam & Formam non habet. Hæ enim ut omnibus, ita & solis corporibus naturalibus competunt.

Physica s. l. sumitur prout est qualitas et materia et forma Physica caret.

IV. Quenam controversiarum Physicarum sit norma?

Resp. Non homo, sed magnus Naturæ liber. Hunc veteres tribus constare dixere paginis, cælo, aqua & terrâ,

ac totidem literis, stellis, piscibus, & terrestribus. Sed nos paginas libri

bri hujus tot facimus, quot species mundi deprehendimus, & literas tot, quot specierum dotes.

V. An Scriptura Sacra sit Controversiarum Physicarum norma?

Resp. Non sanè, quippè cujus alius finis, alia intentio est. Non tam corporum naturalium ratio, quàm hominum ad DEUM conversio ibi attenditur, ibi intenditur. Interim à Physico ea negligenda non est. Multa enim sine optimo de rebus naturalibus proponit. Quod affirmat Scriptura Sacra, id affirmet & Physicus. Quod negat, neget. Quo de tacet, taceat neutiquam.

VI. An Physicus allegans Scripturam S. faciat μεταβασιν eis ἀλλοτρίαν?

Neg. Committitur hæc, ajunt, cum ex unâ

SYNOPSIS PHYSICA.

unâ disciplinâ in aliam fit transitus. Ex
Phyfica in Theologiam; & vice versâ.
Nec unquam caret vitio, quia diversus
considerandi modus in diversis habe-
tur disciplinis. At Scriptura Sacra di-
sciplina non est, sed Liber saltem.
Hunc diurnâ nocturnâq; volvant ma-
nu, non Theologi modò, sed & Juris-
consulti, Chronologi, Physici, Politicî
& alii. Omnes ibi invenient suæ eum
& sanguinem. Neque modus consi-
derandi mutatur in dictorum citatio-
ne recta, Ut, Sol oritur cum calore, Jac.
i. v. ii. Aer confluit, Sap. 5. v. ii. 12. Gra-
num tritici nisi mortuum fuerit, fru-
ctum non fert. Joh. 12. v. 24. i. Cor. 15. v.
36. 37. Pardus non mutat colores, ne-
q; æthiops. Jerem. 13. vers. 23. Ficus
non dat oleum, neq; vitis ficus. Jac.
3. vers. 12. Qvalem & qvantam in alle-
gatione horum committet μεταβασιν
Physicus? Ubiq;ve unus idemq; consi-

derandi modus, unus & idem sensus
una & eadem veritas.

*VII. An Physica preferat contraria
Theologia?*

Neg. Verum enim verò consonat
ubique. Si quid contrarietatis inesse
videtur, id omne sequentibus averti-
tur Distinctionibus. Aliud quippè Con-
tradictio Vera est, aliud Apparens. A-
liud Concretum seu Physicus, aliud Ab-
stractum seu Physica. Aliud Usus, aliud
Abusus. Aliud contra naturam, aliud
supra naturam, aliud *præter na-
turam*.

*VIII. Cur Physica dividatur in Par-
tem Generalem & Specialem?*

Resp. Quia corpus naturale menti
nostræ sese insinuat modo duplici, Ge-
nerali & Speciali. Totum autem esse
scientiæ à subjecto dependet scienti-
fico. Scientifico, inquam. Aliud enim
est subjectum Inhæſionis, aliud In-
for-

formationis, aliud Prædicationis, aliud Operationis, aliud Cognitionis seu Scientificum.

AXIOMATA.

I. Physica scientia nobilissima est.

Nobilissimum enim habet Objectum. Cœlum nempe, stellas, terram, bruta, homines, cunctaque corpora à Deo Opt. Max. sapientissimè & perfectissimè elaborata. Magnus est Dominus DEUS noster, non solum in magnis, sed magnus etiam in minimis, & maximus in vilissimis.

II. Physica scientia jucundissima est.

Jucundissimum enim habet objectum. Cœlum, stellas, undas, cunctaque jucunditate & amœnitate plenissima. Nihil hic injucundum, nihil inamœnum, nihil deforme est: sed omnia pulchra, ac splendida sunt, faciesque purissimas cunctis ostentant mortalibus.

III. Physica scientia utilissima est.

Tot enim corporum tenere virtutes, suavissimum animi pabulum, veraque mentis perfectio est. Quin & Theologo, Jurisconsulto, Medico, omniq; in universum homini, quantum præstet utilitatis, novit, quicumq; Epicteti imitari valet oves. Hæ enim quantum comediissent, non sesquipedalibus apud Pastorem jactitabant verbis, sed reipsâ monstrabant, vellere, lanâ, lacte.

IV. Physica scientia propriissima est.

Ad sunt enim hic cuncta scientiæ veræ requisita. Subjectum scientificum, affectiones, & causæ proximæ. Datis hisce, datur scientia. Opinio & error homines cum vexant, non jam Physicæ id opus est, sed Physici. Nos enim in luce rerum tenui caligamus, in mediocri cœcutimus, in majore cœci sumus, in maximâ insanimus, subtilis exclamat Scaliger.

PARS

PARS GENERALIS.

De

CORPORE NATURALI

in genere.

LIBER PRIMUS.

De

Causis Corporis Naturalis.

CAPUT I.

De

CAUSIS IN GENERE.

PRÆCEPTA.

I.

Causæ corporis naturalis sunt, principia quæ in esse illius influunt.

II. Dividuntur in Internas & Externas.

A §

III. In-

III. Internæ sunt, quæ corporis naturalis essentiam ingrediuntur, ut Materia & Forma.

IV. Externæ sunt, quæ corporis naturalis essentiam non ingrediuntur, sed extrinsecus illud constituunt, ut Efficiens & Finis.

QVÆSTIONES.

I. *Cur hic de corporis naturalis causis, & non potius de principiis agamus?*

Resp. Scientia omnis è causis fluit. Felix, qui poterit rerum cognoscere causas. Recto ergò tramite accedendæ sunt causæ, ne ambiguo termino principii in principio mirè defatigemur ac decipiamur.

II. *An cause corporis naturalis etiam sint Materia & Forma?*

Resp. Omnino. Communiter quidem

SYNOPSIS PHYSICA. II

dem causæ nomen tantum Efficienti
ac Fini tribuunt: sed absq; causâ, abs-
q; veratione. Cùm enim Materia &
Forma non minùs quàm Efficiens &
Finis in esse corporis naturalis influ-
ant, cur non pro causis venditentur?

*III. An principia corporis naturalis
etiam sint Efficiens & Finis?*

Resp. Utiq;ve. Communiter prin-
cipia solam Materiam, Formam &
Privationem vocant: sed non tam be-
nè, quàm suctè: Cùm enim Efficiens
& Finis causæ sint, cur non etiam prin-
cipia sint? Cur Plato vapulet, qui tria
esse voluit principia, Materiam, Ide-
am, & DEUM? Cur Pythagoras, qui
Infinitum, Unum, & Duo, h.e. DEUM,
Formam & Materiam?

*IV. Quid de Privatione tenen-
dum?*

A 6

Resp

Resp. Privationem vocant formæ absentiam cum naturali potentiâ ad illam. Quæ cum in corporibus ingenerabilibus & incorruptibilibus non detur, in malâ etiam hypothesi de formarum origine fundetur, improbanda ac rejicienda venit.

AXIOMATA.

I. Causæ externæ non componunt.

Essentiam enim corporis naturalis non ingrediuntur. Extra corpus sunt, non intra. Hinc sive duplex, sive triplex rei unius causa efficiens sit, nec major, nec minor inde oritur compositio. Ad internas recurrendum causas, de compositione ubi sermo.

II. Causæ internæ ad corpora spectant.

Corporis enim naturalis essentiam ingrediuntur, non rei cujusvis. Hinc
cor-

corporis naturalis principia, corporis naturalis partes essentialis vocantur. Non ergo de formarum quæramus materiâ, ne vel corpora faciamus formas, vel quæ corporum sunt, trahamus ad res quasvis.

III. Causæ internæ essentialiam conjunctim, non disjunctim dant.

Una enim illarum insufficientis est, semperque requiruntur ambæ. Hominem non facit anima sola, neque solum corpus, sed & anima & corpus. Idem esto judicium de corporibus omnibus.

IV. Privatio nullam in Physica meretur sedem.

Ad Generalem enim non spectat partem, quia nec causa, nec principium generale est. Non est forma, non materia, non efficiens, non finis.

Qvi.

Quibus esse quid putatur, istis generationis Principium dicitur. Sed dicitur. Quippe nec adest, nec adesse debet, ante generationem, nec in generatione, nec post generationem. In generatione forma adest: Ergò Privatio abest. Post generationem forma itidem adest: Ergò Privatio vicissim abest. Ante generationem forma adesse non debet: Ergo nec Privatio. Ergò, ut nullam habet sedem in Parte Generali, ita & nullam meretur in Parte speciali.

CAPUT II,

De

MATERIA.

PRÆCEPTA.

I.

Materia est causa interna; ex quâ corpus naturale constituitur.

II. Di-

I I. Dividitur in Simplicem & Compositam.

III. Simplex est pura materia, cujus essentiam nulla ingreditur forma, ut materia Cœli, Ignis, omniumque corporum simplicium.

IV. Composita est, integrum corpus; ex quatuor Elementis mixtum, ut materia hominis, equi, auri, &c.

QVÆSTIONES.

I. *An Materia Simplex sit Materia Prima?*

Resp. Definitur Materia Prima, subjectum uniuscujusque, ex quo fit aliquid, cum insit, non secundum accidens, & si corrumpitur aliquid, in hoc redit ultimum. Sensus est, o-

Occasionem huius questionis dedit Zuercher, inis qui Contrab. Sperling. arguere volens dicit licet sub alio nō sit. Simplicis mat. statuat Materiam primam.

mnis generationis & omnis corruptionis subiectum esse materiam primam; quippè quæ velut mater fœcunda omnes pariat formas. Sed materiæ simplici id non competere, videt quivis. Simplex Cœli materia, cuius quæso generationis aut corruptionis subiectum est? Nullius sanè. Idem de cæteris simplicibus materiis censendum.

II. *An primarium materia munus sit, generationis & corruptionis esse subiectum?*

Neg. Data est materia in primis, ut ex eâ corpus naturale constituatur. Hoc munus exercet ubiqvè. Minus nobili utilitate ad generationem & corruptionem concurrat. Inde & ibi est materia, ubi deest generatio, deest corruptio. In cœlo sanè nec generatio, nec corruptio habetur, materia tamen præstò est.

Munus, generationis et corruptionis esse subiectum materia non ubiqvè exercet. Notum est quod munus præstatur. **AXIO.**

AXIOMATA.

I. Materia est ens actu.

Est enim extra suas causas, constituit cum formâ corpus, actu subjecta est formæ. Quæ omnia non sanè Entis potentialis sunt, quippè quod in causis est, non extra eas; cujus etiam nec agere est, nec pati.

II. Materia est ignobilior formâ.

Subjicitur enim huic, patitur, disponitur, & tractatur ab hâc. Quæ omnia formæ indicant nobilitatem, materiæ ignobilitatem.

III. Materia nobilior est accidentibus.

Substantia enim est, quæ præstantior accidente quovis. Accidentis esse inesse est: At materia & est, & esse largitur aliis.

IV. Materia substantia incompleta est.

De

De se enim & per se speciem non absolvit, sed formæ postulat influxum, cujus demum operâ perfecta & completa oritur substantia.

V. Materia Prima figmentum est.

Nullibi enim nisi in libris & hominum quorundam cerebellis deprehenditur. Generationes & corruptiones nunquam in tali spectantur materiâ, sed semper in corporibus inchoantur, consumuntur.

CAPUT III.

De

FORMA.

PRÆCEPTA.

I.

Forma est causa interna, per quam corpus naturale constituitur.

II. Dividitur in Genericam & Specificam.

III. Ge-

III. Generica est, quæ speciem non constituit, magisquæ materiæ, quàm formæ rationem habet, ut Forma terræ, aeris aut aquæ in homine.

IV. Specifica est, quæ speciem constituit, certarumquæ affectionum & effectionum causa existit. Ut forma hominis, equi, canis. &c.

QVÆSTIONES. *Quæstio Aristoteli
de Chymicorum*

I. An formæ educantur. *resolutionibus
quædam ex latere*

Resp. De origine formarum cum *legis de
immediat.*
res est, censent, eas educi è potentia

materiæ. Verùm potentia hæc aut materiæ substantia, aut accidens est. Si substantia, mutaturne hæc in formam? Non perit materiæ substantia, sed corpori velut pars essentialis inest. Si accidens est, mutaturne hoc in substantiam? Nullum unquam accidens

in

in substantiam abit. Ne mille quidem accidentia pro unicâ sufficiunt substantiâ.

II. An formæ inducantur?

Resp. A cœlo & astris induci formas in materiam præparatam & elaboratam censet Fernelius. Sed particularem, determinatam, & proximam causam possunt formæ. Cœlum & astra causæ universales, indeterminatæ & remotæ agunt partes.

III. An formæ creentur?

Resp. Distingvenda hic tempora, ne Deo tribuatur, quod Naturæ est, & Naturæ, quod Dei. In primâ mundi creatione formæ omnes creabantur, jussu & verbo DOMINI. Hodie verò ad creationem formarum qui confugiunt, saltu immani è viâ generationis in viam creationis ruunt.

IV. An formæ generentur?

Resp. Hodie univè nulla alia formas

mas de novo producendi datur via,
quam generatio. Substantiæ enim
sunt: Ergò vel creantur vel generan-
tur. Tertium non datur. Sed non cre-
antur: Igitur generantur. Qui conge-
nerari eas dicit, nihilominus generari
eas infert. Congenerari enim ut no-
mine, sic & re infert generari.

V. *An formæ traducantur?*

Traductio hæc illustrari potest & propagatione

Resp. Traductio formarum nihil
aliud est, quam istarum cum seminibus
propagatio; Quam propagationem
cum testetur Natura, Naturæ id asse-
rat scrutator. Homo cum generatur,
forma traducitur. Eo nempe modo,
quo semine mediante anima humana
se multiplicat. *Deus huj non abspulit q uod alii
animalibus contulit, n. p. v. m. q. u. d. t.*

VI. *An formæ in corporum interitu
pereant, & quomodo?*

Resp. Pereunt sanè exceptâ ratio-
nali

nali animâ omnes. Qvis enim omnium equorum & omnium canum animas corporibus jam dudum corruptis in mundo putet superstites? Non tamen formæ illæ abeunt in privationem. Sic enim cum esse desinerent, esse inciperent. Sed verè annihilantur, dum nec in substantiam, nec in accidens ullum mutantur.

AXIOMATA.

I. Formæ ex materia non fiunt.

Alias daretur spiritus mutatio, et sic ex quâ esset spiritus, & contra, quod absurdum.

Nec enim materiæ substantia, nec ejusdem accidentia in formas abeunt. Imò ex materiâ non nisi compositum fit: at forma non compositum, sed compositi principium seu causa est.

II. Formæ in materiam non abeunt.

Non enim ex materia constant, in

in quam abire queant. In privationem si abeunt, non iam abeunt, quam redeunt. Datâ enim privatione, datur inevitabili necessitate juxta istorum dogmata forma.

III. Unius rei non nisi una est forma.

Specifica nempe, quæ certam constituit speciem. Sic equus unam habet formam specificam, unam canis, unam leo. Plures tamen Genericæ in una re quin sint, nil impedit. Materiæ enim ille induunt indolem, quæ non simplex semper, sed composita sæpè est. Sic in eqvo reperire licet formam ignis, aëris, terræ, aquæ, &c.

IV. Forma dat esse rei, distingvi & operari.

Specifica scilicet quæ sola formæ gau-

gaudet munere. Dat verò esse non totum, sed specificum. Una enim saltem rei naturalis pars est. Dat distingvi, non quodvis, sed specificum. Quale enim esse est, tale etiam distingvi est. Dat operari, non quodlibet, sed specificum & proprium. Ut enim se res habet in essendo, ita & in operando. Sic anima humana homini largitur speciem, differentiam, & operationes verè humanas.

V. Forma nunc latet, nunc patet.

Duplex in formis deprehenditur actus. Alterum vocant Entitativum. Alterum Formalem. Ille nudam formarum entitatem & substantiam notat: hic influxum & officium illarum connotat. Cùm latent, illum habent, hoc carent. Cum patent, cùm hoc, tùm illo gaudent. Hyeme latentes hirundines, muscæ & ranæ suas

suas habent formas, operationes autem harum conspicuæ non sunt. Hinc latere, hinc influxum seu operationes non habere dicuntur. *Tota, integra, & perfecta*, inquit D. Jacobus Martini, *forma natura consistit in tribus: ut informet materiam & ita compositum constituat: ut compositum ab omnibus aliis speciebus distingvat: & tandem ut sit causa actionum in composito.* Datur primum, datur secundum in formis latentibus, tertium non datur.

VI. Forma nunc informat nunc efficit.

Non tantum formæ sustinet partes, sed efficientis etiam tuetur vices. Unde enim omnes corporum naturalium operationes? Quis pueris circa septimum ætatis annum format dentes? Quis a visibus fingit pingitq; pēnas? Quis in arboribus progenerat folia, flores, fructus? forma, & non materia. In ipso matris u-

B

tero

tero omnem membrorum omnium, quis præparat apparatus? Nil nisi forma. Ad Deum si appellas, idem in canis, idem in suis, idem in pulli galinacei, idem in pediculi formatione agas, necessum habes. Nec natura sine Deo format, nec Deus sine naturâ.

CAPUT IV.

De

NATURA.

P R Æ C E P T U M.

Natura est causa interna, quâ quodvis corpus naturale suam habet essentiam, affectiones, actiones & passiones. Sic natura dat eqvo essentiam equinam, potentiam hinnendi, currum trahendi, adeoque agendi & patiendi.

Nat. s. i. sumit p. principio interno quod in corpore naturale influit **QUÆ.**

QVÆSTIONES.

II. *An natura Descriptio vulgò pro-
lata careat vitio?*

Resp. Inquiunt: Natura est prin-
cipium & causa motus & quietis ejus,
in quo inest primò, per se, & non se-
cundum accidens. Ubi verba singu-
la singula pariunt litigia. Quid no-
tat principium? Quid causa? Quid
motus? Quid quietis? Quid particula
Et? Quid primò? Quid per se? Quid
non secundum accidens? Verbo dicam:
Nunc omittenda ponuntur, nunc po-
nenda omittuntur, variaque ταυτολο-
γία & ἀνεργολογία committuntur.

II. *An natura senescat, viresq; rerum
langvescant?*

Resp. Audimus non rarò Coelum

descendisse, & ad terram nunc inclinare propius vetustate, Elementa affici & affligi variè, loca esse arida & effœta, quæ olim fuerint fœcunda. Eclipses esse & frequentiores & horridiores, novos hodiè dari morbos veteribus ignotos, plantas & medicamina degenerare, viribusq̃ve aut nullis aut exiguis pollere, ipsos denique homines cum primis & antiquis illis nec vivacitate, nec quantitate, nec sanitate, nec formositate, convenire, cunctaq̃ve sponte suâ ad interitum vergere. Ast si vera hæc, mundi interitus non supernaturalis ac miraculosus, sed naturalis expectandus. In specie, descendisse Coelum, figmentum est, jamdudum à naturæ scrutatoribus explosum. Elementorum vires qui trahit in dubium, ignem accedat & plus fatis incalescet. Eclipses esse horridiores & frequentiores, non

Terra Canaan tam fœcunda est, in comparatione ad desertum Arabiæ, & in Ægyptus Æthiopiæ et aliæ regiones multo fœcundiores. Hispaniæ & Sicilia sunt steriles ob usum hodiè desertum. Nam Mauri ex Hispaniæ ultra quadragesimam Æthiopiæ.

frum in Mathesi est. Plantis vires loca adimunt & tempora anni, absque mundi senio. Homines hodiè deteriores vetustioribus, non ob naturæ defectum, sic enim nulli forent: sed ob morum depravationem. Mutata est non natura, sed hominum vita.

AXIOMATA.

I. Contra naturam DEUS nihil agit.

Non enim opposita sunt, Deus & Natura, sed subordinata. Ille supra hanc, hæc sub illo est. Non ille contra hanc, nec hæc contra illum est. Ex amicissimis inimicissimos, ex Imperatore Tyrannum, & ex Deo non-Deum facere, nefas est.

II. Opus naturæ est opus intelligentiæ non errantis.

*Ordo idem observat B. 3. in opus suo. Deo
et actu nihil veri arguit in se quando
intelligit uti aut à Maximo Kammiche in*

Deo non secus ac naturæ ipsi adscribuntur naturæ opera. Vires enim operandi concessit primitus, & etiamnum ad opera quævis concurrunt efficaciter. Cum fortibus agit fortiter, cum debilibus debiliter, cum necessariis necessariò, cum contingentibus contingenter.

III. Natura non facit saltum.

Ubique enim procedit gradatim, ab imperfecto ad perfectum, tendens. Non habemus hominem perfectum, antequam spectemus imperfectum. Et ipsæ quoque literæ suam vivere videntur infantiam, pueritiam, ætatemque virilem.

IV. Natura non deficit in necessariis.

Nihil hic in augustissimo mundi reperire licet theatro, quod suis defraudatum sit dotibus, sed dedit Natura cuique tantum, quantum sat est.

Et

Et in una specie cum dantur, in alia quæ non occurrunt, liberalitas naturæ accrescit, non decrescit. Huic communicavit pennas, illi squamas, isti testas, alii fetas, alii vellera.

V. Natura semper facit id quod est optimum.

Sui nempe cum juris est, ab aliis non impedita causis. Optimum hoc in omni elucet genere, tam latè patens, quàm latè ipsum naturæ latifundium. Optimum natura facit hominem, optimum canem, optimam muscam, optimam formicam.

CAPUT V.

De

EFFICIENTE.

PRÆCEPTA.

I.

Efficiens est causa externa, à quâ corpus naturale produci-
tur.

-
- II. Dividitur 1. in Universale & Particulare. 2. in Remotum & Proximum. 3. in Principale & Instrumentale. 4. in Totale seu solitarium, & parziale seu Socium. 5. in per se & per accidens.
- III. Universale est, quod ad unum & certum corpus naturale producendum determinatum non est.
- IV. Estque vel Primum, vel Secundum.
- V. Primum est, quod supremum est, cujus influxu cuncta corpora naturalia producuntur, ipsum verò superioris causæ influxum ferre nequit. Tale est Deus, à quo corpora naturalia omnia & singula.

- VI. Secundum est, quod non planè supremum est, & cuius influxu multa quidem corpora naturalia producuntur, sed ita, ut & hoc ab influxu superioris causæ dependeat. Talia sunt corpora coelestia.
- VII. particulare est, quod ad unum & certum corpus naturale producendum determinatum est. Sic homo tantum hominem, non lapidem, non arborem, non equum generat.
- VIII. Remotum est, quod corpus naturale mediatè, & aliarum causarum interventu producit. Sic Sol est causa remota hominis, equi, canis.
- IX. Proximum est, quod corpus
- B 5 na

naturale immediatè, & sine aliarum causarum interventu producit. Sic homo est causa proxima hominis, equus equi.

X. Principale est, quod corporis naturalis productionem per se intendit, nec ulli alii causæ inservit. Sic parentes sunt causa principalis filii, equus generans equi geniti.

XI. Instrumentale est, quod corporis naturalis productionem per se non intendit, & ad producendum illud principali inservit. Sic spiritus & calor sunt instrumenta generanti ad productionem geniti inservientia.

XII. Totale seu Solitarium est, quod

quod solum sufficiens est ad corpus naturale producendum, nec alterius similis operam requirit. Sic Deus, ut solitaria causa in principio creavit coelum & terram. Sic solitariae causae sunt plantae cum generant, aurum cum se multiplicat.

XIII. Partiale seu Socium est, quod solum sufficiens non est, ad corpus naturale producendum, sed alterius similis operam & concursum requirit. Sic causae sociae producendi hominis sunt mas & foemina, equus & eqva.

XIV. Per se est, quod ex intentione corpus naturale producit. Sic homo generans ho-

minem perfectum causa per se est, quia effectum illum intendit.

XV. Per accidens est, quod citra intentionem corpus naturale producit. Sic homo generans hominem monstruosum, causa per accidens monstri istius est, quia illud non datâ operâ, sed incidenter producit.

QVÆSTIONES.

I. An in generationibus corporum Naturalium acquiescere debeamus in causis universalibus.

Neg. Dato enim certo & determinato effectu, non in causis, quæ indifferenter se habent ad omnes effectus producendos, acquiescendum; sed

fed ad illam quæ unicè ad effectum, hunc determinata & restricta est, tendendum. Hunc frustrà dicunt, Solem generare ranas, mures, vermes, & alia. Ut sol & homo generant hominem: ita & Sol & rana ranam, Sol & mus murem, Sol & vermis vermem.

II. An in generationibus corporum naturalium acquiescere debeamus in causis remotis?

Neg. Causæ enim istæ corpora naturalia mediatè saltem producant. Ergò inquirendum, quibus causis mediantibus hoc vel illud corpus producant. Unde iterum cum ranæ, mures, vermes, metalla & similia generantur, malè in Sole ac cæteris stellis acquiescunt. Ut hominis & canis causa remota Sol est: ita & muris, ranæ, vermis, auri & argenti.

B7

III. An-

III. An in generationibus corporum naturalium acquiescere debeamus in causis instrumentalibus?

Neg. Instrumentales causæ Principalibus inserviunt. Hæ ergò quærendæ, hæ ponderandæ. Hinc quoties calor rei dicitur autor, toties instrumentum saltem nominatur, cum princeps nominari debuisset causa. Turpe est, commendare malleum, & præterire fabrum.

IV. Quenam in causis Sociis requiratur similitudo?

Resp. Non tam Essentiæ, quàm influxus. Hinc ut non semper duo equi currum trahunt, sed sæpè equus & bos: ita non semper canem duo canes, hominem duo homines generant, sed canem nonnunquam canis & lupus; hominem homo & equus,
 aut

aut etiam capra. Quamvis qualis causa, talis effectus sit, & monstrosam commisionem monstrosus sequatur partus.

AXIOMATA.

I. Effectum determinat causa particularis non universalis.

Hæc enim uniformiter : illa difformiter agit. Hæc virtute unâ eademqve : illa variâ ac multiplici gaudet. Agit cum omnibus Cœlum, & communi favore juvat ortum omnium : quod verò hæc nascatur species & non illa, à speciali & particulari fluit causâ.

II. Effectum ponit causa proxima, non remota.

Hæc enim remotè & mediatè : illa proximè & immediatè effectum tangit. Hæc confusam parit cognitionem.

tionem: illa distinctam propriamque scientiam. Hominem Cœlum non ponit, nec canem, nec equum, nec ranam, nec murem: sed ab homine homo, à cane canis, ab equo equus, à ranâ rana, à mure mus gignitur.

III. Effectum ponit causa principalis, non instrumentalis.

Hæc enim cœca & sœva est: illa cognitione ac dominio gaudet. Hæc regitur & ordinatur: illa regit, ordinat & disponit. Hominem, canem, ranam aut vermem calor non ponit: sed principalis quærenda causa, anima scilicet quæ calore utitur.

IV. Effectus causâ suâ nobilior non est.

Quicquid enim habet, ab hac habet. Unde ergò major illa nobilitas. Hinc accidens substantiæ causâ non est,

est. Hæc enim illo longè nobilior. Nec Coelum causa animatorum & viventium est. Omne enim animatum præstat inanimato : omne vivum non vivente.

V. Causæ sociæ stant pro unâ.

Conjunctim enim influunt, & quod una præstat causa solitaria, id demum duæ agunt sociæ. Hinc defectum & imperfectionem inferunt. Frustrà ergò de anima quæritur, an à Patre, an à matre veniat? An pater totam det, an partem ejus? Pater & mater conjunctim influunt, pro una stant causa, à quâ unus iste effectus.

CAPUT IV.

De

F I N E

PRÆCEPTA.

I.

Finis est causa externa propter quam

quam corpus naturale produ-
citur.

II. Dividitur in Universalem &
Particularem.

III. Universalis vel absolutè talis
est, vel Respectivè

IV. Absolutè universalis est, cujus
gratia totum mundi systema
à Deo creatum, hucusque
conservatum, & porrò con-
servandum est. Talis est glo-
ria Dei. Omnia propter unum
illud ens sunt, quod non est pro-
pter aliud præter se.

V. Respectivè universalis est, cu-
jus usui totus mundus cum o-
mnibus suis partibus inservit.
Talis est homo, mundi Epito-
me & Naturæ delicia.

Particularis est, ad quem

tan-

tanquam bonum suum res
quævis in suo genere è naturæ
præscripto tendit Sic finis ho-
minis est sapere, Solis diem &
noctem constituere, &c.

QVÆSTIONES.

I. *An tota Natura propter finem a-
gat?*

Aff. Naturam propter finem non
agere, qui existimant, ridentur ab Ari-
stotele, exploduntur à Platone, Galeni
jussu etiam vapulant. Nec absque ra-
tione. Sapienter enim natura agit. At
sapiens finem respicit. Semper uno &
eodem modo Natura agit. Si jam te-
merè & inconsulto ageret, non perpe-
tuò modum observaret eundem.

II. *An vermes, muscæ, papiliones,
aliaq; animalia propter fi-
nem fiant?*

AC

Aff. Habent utique suum finem Universalem, habent etiam Particularem. Ille est partim Dei gloria, partim hominum utilitas. Annunciant enim Dei potentiam, sapientiam, & bonitatem. Homini verò licet non cedant immediatè in alimentum: tamen ab aliis comeduntur brutis, quæ bruta profunt & famulantur hominibus. Hic, pro specierum varietate varius, in hâc tamen mentis caligine summè obscurus est.

III. An equus intentione propriâ generet equum, canis canem, leo leonem?

Resp. propria intentio alienæ intentioni opponitur. Isti nempe, quam Deo adscribunt. Putant enim, Deum saltem specierum propagationem intendere, naturam verò particularem propriâ intentione care-

re,

re. Ast, quod putant, malè putant. Si enim non propriâ gauderent intentione, non causæ per se, sed causæ per accidens in toto generationis actu essent.

AXIOMATA.

I. Omnia propter hominem, homo propter Deum.

Homini enim lucent sidera, surgunt montes, descendunt valles, foetificat terra parturit natura universa. Ut verò homo non à se, ita nec propter se. Ultimus noster finis, non in Divitiis, non in Deliciis, non in Honoribus, non in Pulchritudine, non in Scientiis: sed in Gloriae Dei, in Sapientiae, Potentiae & Clementiae divinae, celebratione consistit.

II. Omnia suos cognoscunt fines.

Aranea, quæ laxos in foribus suspenden-

pendit casses, non id cœco facit ausu. Hirundo cum rostro stramina & lutum disponit, opusq̄ve luteum semicirculari formarum figurâ celsâ subtrabe figit, nec agit, nec appetit quod nescit. Ignoti nulla cupido, adest ergo cognitio, & in hisce, & in aliis cunctis. Hoc saltem discriminis interest, quòd reperire liceat nunc Cognitionem Intellectualem, nunc Sensualem, nunc Naturalem. In homine cernimus Intellectualem, Sensualem & Naturalem. In brutis Sensualem & Naturalem. In plantis & inanimatis Naturalem tantum.

CAPUT VII.

De

FORTUNA.

PRÆCEPTA.

I.

Fortuna est causa per accidens in actionibus hominum cer-

Fortuna in physicis tractat, non ratione exigentia; sed, expedientia. to

to consilio susceptis. Sic cùm terram fodit agricola, ut feliciter proveniant fruges, & thesaurum invenit, de fortuna suâ gloriatur.

II. Dividitur in Bonam & Malam.

III. Bona est, cùm eventus, qui accidit, bonus est. Sic fortuna bona est, cùm rusticus terram fodiens thesaurum invenit.

IV. Mala est, cùm eventus, qui accidit, malus est. Sic mala fortuna est, cùm rusticus terram fodiens frangit rutrum.

QVÆSTIONES.

I. *An & ubi detur Fortuna?*

Resp. Communis hominum vox est: Non putaram. Fortuna ergò datur.

tar. Quippè in hominū actionibus certo consilio susceptis insperatus accidit eventus. Datur verò Fortuna in agentibus *ἐν προαίρεσιν* certo consilio. Non datur in agentibus *ἀνευ προαίρεσιν*, absque consilio. Hinc non cadit in inanimata, animata vegetativa, animata sensitiva, & ipsos quoque homines rationis usu destitutos.

II. Ad quamnam causarum referenda Fortuna?

Resp. Ad Efficientem. Ad Materiam enim & Formam referri nequit, quia causæ hæ essentialiter ingrediuntur: at Fortunam nemo dixerit partem effectus fortuiti esse. Ad finem non spectat, quia nihil magis fortunæ repugnat, quam finis. Est enim præter intentionem agentis. Remanet ergò causa efficiens, eaque non per se, sed per
 acci-

accidens. Datur enim hîc influxus,
sed non datur intentio.

AXIOMATA.

I. Vana gentilium fortuna est.

A gentilibus, & aliis, qui de isto-
rum participant indole, fortuna sola,
dicente Plinio, invocatur: una no-
minatur, una accusatur, una agitur rea,
una cogitatur, sola laudatur, sola ar-
guitur, & cum conviciis colitur: vo-
lubilis, à plerisque verò & cœca est e-
xistimata, vaga, inconstans, incerta,
varia, indignorum faulrix. Huic om-
nia expensa, huic omnia feruntur
accepta, & in tota ratione mortalium
sola utramque paginam facit. Ast
veri cùm Philosophi, tùm Christiani
est, oculatissimæ DEI providentiæ
suam subicere fortunam.

II. Ubi multum fortunæ, ibi pa-
rùm intellectus.

C

Ex

Ex hujus enim infirmitate, qui omnem prævidere nequit eventum oritur fortuna. Quò plus ergò fortunæ
" eo mi- adest. " In Medico laudare fortunam,
nia p. u. " est Medici accusare ignorantiam,
dentia "
et intellectus adest.

III. Ubi multum intellectus, ibi parum fortunæ.

Fluit è priori. Hinc DEI glori-
 osi respectu, cui futura præsentia sunt,
 cujus intellectus sapientia ipsa est, om-
 nis cadit fortuna. Nec Medicus pe-
 ritus sperat fortunam, sed juxta artis
 procedit normam, fretus ratione & ex-
 perientiâ.

CAPUT VIII.

De

CASU.

PRÆCEPTA

I. Casus

I.

Casus est causa per accidens
in actionibus rerum natura-
lium ob certum finem susce-
ptis. Sic cum tegula de tecto
decidit, & vulnus praterreun-
ti infligit, casus est.

II. Dividitur in Bonum & Ma-
lum.

III. Bonus est, cum eventus,
qui accidit, bonus est. Sic bo-
nus casus est, cum vitrum de
mensa cadit, nec tamen fran-
gitur.

IV. Malus est, cum eventus,
qui accidit, malus est. Sic
malus casus est, cum tegula
de tecto decidens praterreun-
tem occidit.

C 2

QVA.

OIXA

QVÆSTIONES.

I. *Quomodo casus differat à fortunâ?*

Resp. Materialiter, non formaliter. Ultraque harum causarum per accidens influit, atque sic effectum incidenter producit. In hoc verò datur discrepantia, quòd Fortuna specialiter applicetur agentibus ἐν περιεργασίας; casus agentibus ἀνευ περιεργασίας.

II. *An errent, qui casum attribuunt agentibus ἐν περιεργασίας.*

Resp. Distingvimus inter Casum Generaliter & Specialiter sumtum. Generaliter omnem sub se comprehendit causam per accidens, sed non Specialiter. Priori, non posteriori modo, rectè ajunt, casu rusticum invenisse thesaurum, casu saltatorem fregisse pedem, casu aliquem fuisse interfectum.

AXIO-

*AXIOMATA.***I. Casus scientiam non parit.**

Hæc enim è causis per se , non è causis per accidens speranda. Cum tamen quæ per accidens fiunt , etiam fiant, licet per accidens : illa quoque quæ per accidens agunt , etiam agunt, licet per accidens. Unde & quæ fiunt per accidens , & quæ agunt per accidens , etiam curantur à Physico, licet per accidens.

II. Quæ casu fiunt , rarò fiunt.

Naturam enim plerumque à scopo aberrare , & alium effectum præter intentionem producere , vero non est simile. Non tamen hîc valet reciprocatio. Nam quæ rarò fiunt , non omnia casu fiunt. Rarò fiunt Eclipses, non tamen casu. Semel saltem factus est mundus , non tamen casu.

CAPIT VII.

De

MONSTRIS.

PRÆCEPTA.

I.

Monstrum est effectus naturalis cum insigni aliquâ deformitate, à causa deficiente, & aberrante productus. Sic monstra sunt, homo biceps, monocus, &c.

II. Dividitur in idquod speciem mutat, & quod speciem servat.

III. Quod speciem mutat, est quod ab aliis effectis rectis & perfectis planè differt specie, ut mulus.

IV. Quod speciem servat, est quod ab aliis effectis rectis &

& Perfectis specie quidem non differt, sed tamen aliâ quadam deformitate discrepat, ut bicipites, monoculi &c.

V. Hocq; vel est circa sexum, vel circa constitutionem aliarum partium sexu illæso.

VI. Circa sexum est, ubi certæ speciei individuum vel est sexus dubii vel utriusque, ut Hermaphroditi.

VII. Circa constitutionem aliarum partium est, vel ratione Numeri, vel ratione Magnitudinis, vel ratione Unitatis, vel ratione Conformationis. Sic nascuntur monoculi, gigantes, hiantibus deformes labris, hirsuti, infantes

quorum oculi in media sunt fronte, nares in lateribus, aures in occipite, &c.

QVÆSTIONES.

I. *An Gigantes sint Monstra?*

Aff. Omnia facta sunt in numero, pondere & mensura. Gigantes ergò cum communem hominum staturam excedant insigniter ad monstrorum omninò, spectant censum.

III. *An Pygmæi sint Monstra?*

Resp. De Pygmæis quæ narrat Aristoteles, Plinius, & qui hos sequuntur, fabulosa sunt. Nullibi tam parvagens, bella quæ inferat gruibus. Nulli populi, quorum tota cohors pede non est altior uno. In principum verò aulis nani & pumiliones habentur, ordinem hunc monstrorum qui ornant maximè. Communem enim gentis humanæ staturam non attingunt. III.

III. *An Esavus fuerit Monstrum?*

Resp. Esavus prodiit ex utero rufus totus, similis togæ villosæ. Monstrum ergò fuit, ac deformitate non caruit. Hominis prærogativa insignis est, cutis polita, quâ cuncta superat bruta.

IV. *An nymphae & mulieres aquaticae sint monstra?*

Neg. Spectra enim sunt, adeoq; ad Naturæ opera non spectant. Hinc ut inter Naturæ ἔργα non sunt; ita nec inter ejusdem παράεργα.

V. *An Kobaldi sint monstra?*

Neg. Etiam hi Diaboli larvæ sunt. Qui posuit in cælo bellum, in Paradiso fraudem, inter primos fratres odium, & in omni opere seminat zizania, is etiam obtulit Cobaldos.

De riv. de magic. 3/1. 2. VI. Qvæ.

*VI. Quenam monstrorum cause
sint ?*

Resp. Omnium monstrorum causas proferre non audet, infinitis modis à recto ab errare posse qui perpendit. Potiora monstra vel vitio Materiæ vel defectu Efficientis fiunt. Materia partim semen, partim sanguis menstruus est. Efficiens vel phantasia, vel spiritus, vel simile quid est. *Thomas Vnus scripsit de Viribus Phantasiae.*

AXIOMATA.

I. Monstra mundum pulchriorem non præstant.

Deforme quod est, non ornat, sed deformat. Monstrorum ergò deformitas non pulchritudinem, sed deformitatem infert mundo.

II. Monstrum effectus cum defectu est.

Duo enim continet, Materiale & Formale. Illud effectus naturalis est:

*Thesaurum hinc se intrat majoris hoc
Problematum intrat minoris
Axiomata intrat Conclusio.*

hoc deformitas effectui adhærens. Datur in monstris naturæ actio, licet vitiata. Formatur virtus, licet pravè format. Adest materia, licet pauca, divulgata, labeq; notata.

III. Monstrum defectum insignem connotat,

Non enim qualiscunqve, sed enormis deformitas monstrum parit. Hinc qui nascitur cum maculis in facie, aut verruca & tuberibus in digitis, non statim monstrum est.

IV. Monstrum defectum naturæ infert,

Natura ubi sua præstitit, & casu quædam oritur deformitas, monstrum non est. Hinc quibus membra fasciis aut ligamentis pervertuntur, aut quibus casu partes avelluntur, ad monstra referendi non sunt. Non enim adest ibi erratum naturæ. Geni-

tis defectus hi advenere , non foetui à primo ortu adfuere.

V. Natura monstrum intendit.

Si non intentione Primariâ ; tamen Secundariâ. Primariâ non nisi perfectum intendit. Secundariâ imperfectum etiam admittit. Consequi cum nequit effectum sub esse perfecto, intendit eum sub esse imperfecto.

CAPUT X.

De

F A T O.

P R Æ C E P T A.

I.

Fatum est ordo in causis naturalibus effectus suos infallibiliter inferentibus , à DEO glorioso præcognitus , præordinatus & præstitutus.

II. Estque vel Theologicum, vel Astrologicum, vel Physicum, vel Stoicum.

III

III. Theologicum est æternum
 DEI decretum de omnibus
 rerum eventibus in præcipi-
 endo, agendo, permittendo
 & determinando consistens.
 Sic fato fiunt divites & pau-
 peres, pulchri & deformes,
 moriones & sapientes.

IV. Astrologicum est astrorum
 in corpora inferiora influen-
 tia, variè ista regens ac diri-
 gens. Sic fato fiunt Eclipses,
 tonitrua, fulgura, &c.

*Vocat et Chaldaicum
 quia hi primi putant
 utroque mat. sagros.*

V. Physicum est, omnium cau-
 sarum naturalium ordo, effe-
 ctus necessarios inferens,
 DEO naturæ autori subjectus.

Sic fato fiunt frigora, æstus,
 venti, pluvia, &c.

*Declinat horologio
 ubi rotula sibi fuit.*

VI. Stoicum est, absoluta re-

dismanus ad motum

rum.

rum necessitas, ex siderum influxu & aliarum causarum connexu orta, omnes actiones cum humanas, tum divinas respiciens. Sic fato hoc ipse Deus quoque numen Parcarum carcere clausum figitur. *Palingenig Poëta scriptur Zodiacum ubi temperamenta & virtutes crude & influxus astrorum delineavit.*

QVÆSTIONES

I. Quid censendum de fato Astrologico?

Resp. In se verissimum & certissimum est: Astrologorum respectu vel prudentissimum vel vanissimum. Limitet enim suos habet, quos ultra cum tendit, noxium & damnabile evadit. Sic fato hoc fiunt quidem tempora anni, dierum ac noctium vicissitudines, humorum augmenta & decrementa, eclipses, taliaque plura: At fatum hoc ad voluntatem nostram

trahere, est homini liberum arbitrium detrahere, DEUMq; gloriosum fidem rectorem & creatorem culpate.

II. Quid de fato Stoico sciendum?

Resp. Stultum hoc brutumq; est. DEUM enim facit non DEUM & hominem non hominem. Si tamen vera sunt, de Stoicis quæ memorant. Eos nempe omnia fatali adscripsisse necessitati, DEUMq; ipsum causarum naturalium subjecisse legibus. Quod sentire impium ac blasphemum est.

AXIOMATA.

I. Fato fiunt cuncta.

Non quidem Stoico, nec Astrologico, nec Physico; sed Theologico ac Divino. Ab ipso quippè DEO sunt, quæcunq; sunt. Hujus moderamine omnia conservantur, omnia diriguntur.

guntur. Omnia ab hoc , omnia in hoc , omnia ad hunc , omnia per hunc.

II. Fatuorum fatum fatuum.

Non falluntur semper , Astrologorum prædictionibus omnium futurorum eventum , quo ad vitia , virtutes , honores , divitias , matrimonium , liberos , ac similia qui subjiciunt. Fatuis enim fatua fata. Sic permittente DEO , ut superstitione hominum Satanae sentiat flagellum.



LIBER SECUNDUS.

*De*Affectionibus Corporis,
Naturalis.

CAPUT I.

*De*AFFECTIONIBUS IN
GENERE.

PRÆCEPTA.

I.

Affectiones sunt accidentia *judicantur*
 aquæ corpori naturali omni,
 soli, semper & πρώτως insunt,
 vel adsunt.

II. Dividuntur. 1. in Unitas &
 Disjunctas. 2. in Intrinsecas &
 Extrinsecas. *à modo in esu no. et affic.*

III. Unitæ sunt affectiones, quæ
 simpliciter & solitariè de cor-
 po-

pore naturali dicuntur, ut
Quantitas, Qualitas, Locus
& Tempus.

IV. Disjunctæ sunt, quæ con-
dis junctim de corpore naturali
dicuntur ut Motus & Quies.

V. Intrinsicæ sunt, quæ corpo-
ri naturali inhaerent, ut Quan-
titas, Qualitas, Motus & Quies

VI. Extrinsicæ sunt, quæ corpo-
ri naturali adherent aut ad-
sunt, ut Locus & Tempus.

QVÆSTIONES.

1. An omne corpus naturale habe-
at motum?

Neg. Resp. Motum habere & quiescere
re contradictoria sunt. Cum ergo
terram quiescere & putemus nos, &
statu-

statuant Interpretes, frustrâ hi omni corpori naturali attribuunt motum. Pro motu verò mobilitatem si substituunt, & Ens successivum in permanens mutant, & primum somniant actum, quem natura nunquam perficere conetur secundo.

II. An omne corpus naturale habeat quietem?

Resp. Quietem habere & moveri itidem contradictoria sunt. Hinc cum moveri fidera & nos statuamus, & interpretes afferant, malè hi omni corpori naturali attribuunt quietem. Quietem solis facere affectionem, nonnè insipiens est sapientia?

III. Quomodo Motus & Quies in ordine ad corpus naturale se habeant?

Resp. Ut affectio Disjuncta. Non enim omne corpus naturale motum habet,

habet, neque etiam omne quietem : sed quædam motum, quædam quietem. Moventur sidera, quiescit terra.

AXIOMATA.

I. Affectiones sunt Positivæ, non Privativæ.

Sunt enim accidentia quæ corporis naturalis essentiam Substantiarum influxu constitutam insequuntur. Hinc infinitum & vacuum affectiones facere Privativas, non Positivas, est atramentum inferre rubrum, vitrum ligneum, & stramen marmoreum.

II. Affectiones dicuntur de subiecto reciprocè.

Non enim accidentia communia, sed propria sunt. Naturam insequuntur, non verò modo quovis acquiruntur. Mensæ verò, scamno, aliisque
artifi-

artificialibus competere cum videntur, non jam porrò res artis, sed res naturæ ponderanda. Ultraque enim in rebus artificialibus adest. Prostat naturæ opus, prostat artis opus. Mensa est *Q*uanta, est *Q*ualis, non ut mensa, sed ut lignea, lapidea, aut alia: non *πρώτως*, sed *δευτέρως*.

CAPUT II.

*De***QUANTITATE.****PRÆCEPTA.****I.**

Quantitas est affectio intrinseca corporis naturalis, quâ illud est extensum, aptumque ad operationes sibi debitas perficiendum. Ut quantitas Cœli, Solis, Lunæ &c.

II. Terminos habet, respectu
me-

magnitudinis & parvitas, qui
constituunt in natura Maxi-
mum & Minimum.

III. Maximum est terminus
quantitatis, quem natura ex-
cedere non solet. Ut maximus
in genere hominum, in gene-
re equorum, &c.

IV. Minimum est terminus
quantitatis, infra quem na-
tura descendere non solet. Ut
minimum in genere homi-
num, in genere equorum,
&c.

V. Utrumque certâ constat fi-
gurâ, quæ est quantitatis de-
terminatio, extrinsecus in su-
perficie corporis apparens,
ut figura hominis, equi, ca-
nis, &c.

Quæ.

QVÆSTIONES.

I. *An quantum dividi in infinitum?*

Resp. Physica hæc quæstio est: ergò & de Physicâ loquitur divisione, non de Mathematicâ. De eâ, quæ re & opere: non de illâ, quæ mente & conceptu fit. Cùm ergo quantum finitum sit, in infinitum dividi nequit. Non sanè transitus finiti in infinitum est. Abhorret ubique ab infinito natura.

II. *An quantitatis aliqua sit efficacia?*

Resp. Negativam svadet ratio, confirmat experientia. Ratio, quia quantitas Materiam sequitur, non Formam. Ut ergò Materia non agit, ita nec quantitas. Experientia, quia homo intelligit ob qualitatem, non quantitatem: canis latrat ob qualitatem, non quantitatem, cunctæq; actiones

ctiones rerum sequuntur qualitates non
quantitates.

AXIOMATA.

I. Datur in natura maximum &
minimum.

Non enim in infinitum progredi-
tur natura. Progredieretur autem, si
quovis magno semper majus, & quo-
vis parvo semper minus daretur. Ma-
ximum nobis aquæ supracœlestes
sunt. Minimum atomi. Minimum
hoc tale est Negativè, non Positivè,
Licèt enim atomus non admittat mi-
nus: æquale tamen quin admittat, nil
obstat.

II. Datur in specie viventium
maximum & minimum.

Non ad punctum redacta specie-
rum quantitas est, sed latitudinem ha-
bet insignem. Differt magnitudine
homo ab homine, equus ab equo, ca-
nis à

nis à cane. Infinitas tamen non adest, sed & maximum & minimum terminum species habet quævis. Non excrefcit musca ad quantitatem gallinæ, nec gallina ad quantitatem anseris, nec anser ad quantitatem equi. Nec decrefcit equus ad quantitatem usque anseris, nec anser ad quantitatem muscæ.

III. Non datur penetratio dimensionum.

Moles enim quanti unius non pertransit molem alterius, sed aut corpus corpori cedit, aut resistit. Sic Petrus non pervadit parietem, mole enim suâ Petrus gaudet, suâ etiam paries, qui cedere recusat. Aërem tamen pertransit Petrus liberè, quia hic cedit, transitumque concedit.

CAPUT III.

De

QUALITATE.

D

PRÆ.

 PRÆCEPTA.

I.

Qualitas est affectio intrinseca corporis naturalis, quâ illud est potens ad agendum, vel patiendum, ut lux, calor, frigus, &c.

II. Dividitur vel respectu Sui, vel respectu Nostri.

III. Respectu sui 1. alia est Activa, alia Passiva. 2. alia Realis seu Materialis, alia Intentionalis seu Spiritualis.

IV. Activa est, quâ corpus naturale est potens ad agendum. Ut caliditas ignis, frigiditas aquæ, &c.

V. Passiva est, quâ corpus naturale est potens ad patiendum. Ut Potentia ad concipiendum

dum flammam in sulphure, oleo, aut pice, &c.

VI. Realis est, quæ in ^{Subj. formis} subjecto ^{et Medium} manet, illudq; non nisi in ad- ^{est con-} stans operari facit. Sic calor ^{fiduciaria} in igne, à cuius formâ ^{Flamma au-} prove- ^{minata} nit, remanet, & non nisi id, ^{citius sese} quod propè est, calefacit. ^{instruat}

VII. Intentionalis est, quæ à sub- ^{decepti} jecto spargitur, illudqve in di- ^{visis} stans etiam operari facit. Sic ^{lucis} lumen à Sole egreditur, totum ^{in inferis} qve mundum inferiorem illu- ^{in aliis} minat.

VIII. Respectu nostri qualitas alia est Manifesta, alia Occul- ta.

IX. Manifesta est, quæ in sensus incurrit, proprioqve nomine à

nobis designatur. Ut caliditas, frigiditas, &c.

x. Occulta est quæ sensus fugit proprioque nomine designari nequit. Ut qualitas magnetis attrahentis ferrum, veneni necantis hominem &c.

QVÆSTIONES.

I. *Quomodo qualitates occultæ à manifestis differant.?*

Resp. Latentiâ & potentiâ. Sensibus patent manifestæ, latent occultæ. Visus colorem, auditus sonum, gustus saporem, olfactus odorem, tactus qualitates tactiles observat. At vim magnetis trahentis ferrum nullus sensit sensus. Nomina etiam peculiariora habent manifestæ; carent iis Occultæ. Sic & potens est calor, potens frigus ac potentiores qualitates occultæ. Ad-

*Differentia & nom. Originis, in hæc sunt
operacionis summi patet.*

sunt hic vires novæ, adsunt in minimis maximæ, adsunt subitæ, adsunt occultæ.

II. An detur actio in distans?

Resp. Dari eam vel sola monstrat illuminatio, quâ Sol aërem, à quo distat maximè, illuminat. De eo verò his magna, an agere aliquid possit in distans non prius mutando & afficiendo medium? Quod ipsum quoque confirmare Experientiam videmus. Magnes ferrum trahit, licet medium de effectu isto non participet. Torpedo piscatoris manum per arundinem torpescit.

III. Unde Sympathia & Antipathia?

Resp. E qualitatibus partim manifestis, partim occultis. Calidum amat calidum, odit frigidum. Magnes amat ferrum, odit allium. Ignis amat oleum, horret aquam. Acci-

*Sympathia est judicium in unipitrem
 & rationem & pensionem hinc & illuc
 & symbolizantes.*

pitrem fugit columba, felem mus, apicula fumum, lepus canem. Non tam substantiæ, quàm qualitatis, nunc similis, nunc dissimilis, ratione.

*Synopsis est huiusmodi perturbatio
effusio
stupidos.* **AXIOMATA.** *Primum*

I. Dantur qualitates occultæ.

Omnia enim ad manifestas deducere velle qualitates magna est & impudentia & imprudentia. Magnes trahit ferrum, & ad mundi se convertit polos. Ob felis præsentiam multi incidunt in animi deliquium. Venena quàm multos, quàm subito, quàm miserè necant! Res omninò delabitur ad qualitates istas, quæ latent animos temperatos, illudunt curiosis.

II. Dantur qualitates spirituales.

Lumen & radii in aëre pleno hærent, & ipsum quoque vitrum subito permeant. Magnes ferrum etiam per interpositam tabellam attrahit.

Sidera

Sidera cuncta aërem, aquam, terram, cæteraque his contenta, mirè afficiunt, nec tamen corpora & qualitates materiales dejiciunt.

III. Ad occultas non temerè currendum qualitates.

Hodiè occultarum qualitarum nomine quævis ignorantia palliari, quævis etiam superstitio defendi solet. Sed hic pessimus rei optimæ abusus est. Cui ut eamus obviam, duæ notandæ cautelæ. Prima, non absque qualitarum manifestarum exactiori scrutinio ad occultas currendum. Altera, non cuivis autori mira jactitanti credendum.

CAPUT IV.

*De***MAGIA.***PRÆCEPTA.*

D 4

Ma-

*De magia Plotinus, Medius, Juridius, publicus
et Philosophus in pneumatica, physica
et mathematica tractat. Apollonius & Apollonius*

*q. Canon ad Genas ne sit angustus
Definitio & Scientia I. n. excludit Pra-
dicam*

Magia: p. Meditarum scientia, operumq;

arte Mathematica.

Apparus admirandorum arte constans.

Perury II. Dividitur in Theoreticam &

Mani & Delrio de Practicam.

his scripturunt.

III. Theoretica est rerum abdi-
tarum & obscurarum scientia.

Sic Anaxagoras in siccitate
maximam prædixit pluviam.

Democritus olei prævidit ca-
ritatem, omneque in toto tra-
ctu coëmit oleum. Aesculapi-

us cujusque rei naturam ex-
ploravit ad unguem.

IV. Practica est cognitionis ad
opera admiranda applicatio.

Sic Machumetis feretrum fer-
reum in medio quævit aëre.

Bel-

Belgium infernales exhibuit
flammas, navesque hostiles sub
ipsis exussit aquis. Archime-
des vitreum fecit coelum, in
quo sub pedibus spectare licu-
it sidera.

V. Utraque vel naturalis seu Li-
cita, vel Dæmoniaca, seu Illi-

cita. *Terat: Zivini: Xaus; non naturalis: illa
vel à Deo: 1. à Diabolo. Hec Mate fun*

IV Naturalis est habitus è libro *Verè l.*

naturæ acquisitus. Sic for- *apparet
tunc bene
fita.*

mantur lucernæ aliquot secu-
la ardentes, mantilia quæ igne
purgantur, lapis Philophoso-
rum; &c. *Vid. Erasmi Francisii Acerra
Exoticorum.*

VII. Dæmoniaca est privatio

habitus, quem in mancipiis
suis supplere conatur Dæmon.

Sic mulierculæ semitoinnes
& semedelitæ tonitrua, ven-

*Mantilia ista Bythos D dicitur ex 1. tos
pide Amianto in insula Cyprus reperto.
comparant.*

tos, pluvias, & prædicere & producere conantur.

VII. Estque vel Divinatoria, vel Præstigiatoria, vel Effectoria.

IX. Divinatoria est rerum abdicrarum ope Dæmonis parta cognitio. Sic factæ fuere quondam innumeræ divinationes per idola, per hostias, flammæ, fumum, aves, pisces, aquas, sortes, somnia, pelves, specula, mortuos, annulos, cribra, &c. *vid. Cappas, Puerus,*

X. Præstigiatoria est, admirandorum operum, sed apparentium, ope Dæmonis productio. Sic Magi hominibus cornua apponunt, rusticis currus & equos devorant, ho

hospitibus inepta fercula offerunt, &c. *Uil. Gisbertus Voetius.*

XI. Effectoria est, admirandorum operum realium auxilio Diaboli productio, Sic sagæ fruges perdunt, pecora lædunt, homines claudos, surdos, cæcos reddunt, &c.

QVÆSTIONES

I. *An anime Sagarum extra corpora abripiantur & ad nocturna comitia transferantur.*

Neg. Talis enim animarum abreptio & cum corporibus mortuis reunitio, veram mortuorum infert resurrectionem. At hæc & toti naturæ & omni creato spiritui impossibilis est.

II. *An Sage furcis aut scopis insidentes ad conuenticula sua transportari queant?*

D 6

Resp.

Resp. Posse id præstare Satanam non negamus. Sed in cubiculis suis alto oppressæ somno sæpius remansere, & tamen de comestationibus, saltationibus, imò & congressibus cum Diabolis, splendidè fuere nugatæ.

III. An Magi seipsos & alios convertere possint in feles aut lupos?

Neg. Lusus Satanæ est, qui spectris homines decipit, ενσαρκος Magos corripit, & phantasmata varia suggerit. Nec naturæ nec Satanæ hæc animalium productio & mutatio possibilis est.

AXIOMATA.

I. Datur Magia naturalis.

Vires enim naturæ stupendæ planè & inæstimabiles sunt. Quas qui altius habent perspectas, & futura prædicere & miranda producere queunt facile.

II. Da-

II. Damnantur Spiritus Familia-
res.

Hi enim hominem à cultu & or-
dinatione Dei abducunt, & ad secu-
ritatem tandemque desperationem ad-
ducunt, sæpeque cum gemitu & fremitu
in Gehennam deducunt.

III. Damnantur verba, caracte-
res, ceremoniæ, imagines, si-
gilla.

Nulla enim hic naturæ vis subest,
quippè quæ per formas, & qualita-
tes, non per quantitates ac figuras effi-
cax est. Naturæ scrutator ταχυνειδης
ne sit, sed cuncta probet, bonum reti-
neat, mediisque in primis consideret.

IV. Pactum cum Satanâ non sem-
per explicitum est.

Non paucos Satanæ implicari cer-
nimus laqueis, quod nullum se fœdus
cum isto inire putent, licet verbis

& ceremoniis, aliisque modis corpora reddant inconspicua, aut contra ictum injurias immunia. Sed latet anguis in herba. Subest omnino foedus, si non Explicitem: tamen Implicitum. Inventor primus pactum habuit Explicitem, qui sequuntur hunc, media à Satanâ præscripta adhibendo, Implicitum.

CAPUT V.

De

L O C O.

PRÆCEPTA.

I.

Locus est affectio extrinseca corporis naturalis, quâ illud occupat suum spacium, longum, latum & profundum. Sic Petrus cum in loco est, occupat spacium, longitudine, lati-

latitudine & profunditate constans.

II. Dividitur in Naturalem & Violentum, uterq; autem in Communem & Proprium.

III. Naturalis est, ad quem locatum naturâ suâ fertur, in eoq; conservatur. Sic aqua locus naturalis est piscium, aer avium & hominum.

IV. Violentus est, ad quem locatum vi detruditur, & in quo conservari nequit. Sic aqua hominis locus violentus est; aer piscium.

V. Communis est, qui multa corpora simul continet. Sic aer communis locus hominum est, aqua piscium.

VI. Proprius est, qui saltem unicum

nicum corpus continet. Sic
spacium quod Petrus occupat,
proprius Petri locus est.

QVÆSTIONES.

I. *Quenam loci conditiones sint?*

Resp. Prima est, æqualitas cum
locato. Si enim locato major esset, non
solum locatum caperet: Sin minor,
non totum locatum reciperet. Ut er-
gò in locato, tres sunt dimensiones, ita
etiam in loco eadem sint, necessum
est. Secunda est immobilitas. Si enim
locus moveretur, locatum locum non
mutaret, neque unum alteri in loco
succederet. Tertia est, permanencia
~~etiam~~ sublata. Pereunt quippè loca-
ta, salvo loco.

II. *An superficies locus sit?*

Neg. Conditiones enim loci su-
perficie non competunt. Superficies
non

non est æqualis locato. Hoc enim habet longitudinem, latitudinem & profunditatem: Illa longitudinem & latitudinem tantum. Superficies non est immobilis. Moto aëre, movetur aëris superficies, circa turrim, arbores, homines. Motâ aquâ movetur aquæ superficies, circa arborem immotam. Superficies etiam aboletur & tollitur, re abolitâ. confluit enim aër, confluit aqua.

*III. An loci ratio consistat in
spatio?*

Aff. Omnes enim loci conditiones huic competunt. Spacium est æquale locato, quia trinis constat dimensionibus. Spacium est immobile, quia sive agitetur aër, sive non, spacium semper manet. Spacium non interit, nec aboletur, quamvis res, quæ in eo sunt, aboleantur.

AXIO

*AXIOMATA.***I. Datur spacium.**

Corpus enim propter molem, quam habet, eo indiget. Corpus in corpore non est, sit ergo in spatio necessum est. Motus etiam sine spatio fieri nequit. Cùm lapis descendit, per spacium descendit, non per aërem, quia corpus per corpus non meat, nisi fortè quis velit unum corpus penetrare aliud, & multa corpora simul esse.

II. Spacium omne repletum est.

Natura enim amat unionem. Hinc ne corporum detur divisio & separatio, mira sæpè tentat. E dolio vino pleno infernè perforato, nihil effluit, nisi exiguum superius fiat foramen. Per fistulam cerevisia è dolio attrahitur, corpusqve grave ascendit. Follium orificio obstructo latera à se invicem diduci nequeunt. Pileum æqualiter terræ commissum attollere non possumus.

CAP.

CAPUT VI.
TEMPORE.

De
PRÆCEPTA.

I.

Tempus est affectio extrinseca corporis naturalis, quâ duratio illius in se indistincta distinguitur juxta motum corporum coelestium. Sic duratio Petri, quæ continuatus vitæ tractus est juxta motum Solis & Lunæ in annos, menses, dies & horas dispescitur.

II. Dividitur in Præteritum, Præsens & Futurum.

III. Præteritum est tempus, quod fuit. Ut dies hesternus, annus præteritus, &c.

IV. Præsens est tempus, quod est.

est. Ut hic dies, hæc hora, &c.
 V. Futurum est tempus, quod erit. Ut dies crastinus annus sequens &c.

QVÆSTIONES

I. *An tempus præsens verum tempus sit?*

Aff. In tempore omnem fieri motum, omnes ajunt. Si hoc ergò vel in Præterito, vel in præsentì, vel in Futuro. Non in præterito, quia hoc fuit. Non in futuro, quia hoc erit. Ergò in præsentì. Ergò præsens tempus verum tempus est.

II. *Quid vulgò de tempore sentiant?*

Resp. Definiunt tempus, quòd sit numerus motus, secundum prius & posterius. At mera sonant verba, tempore ipso longè obscuriora. Tempus
 eti-

etiam malè trahunt ad motū, cū non motus sed corporis naturalis affectiones jam quærantur & tradantur.

AXIOMATA.

I. Omnia tempus habent.

Tempore certo corpora naturalia generantur, conservantur, destruantur. Tempore certo operantur, & occidantur, virescunt, florescunt, marcescunt, Quædam in Maio, quædam in Junio, quædam in Julio, quædam in aliis florent mensibus. Distribuit munera sua natura, & nunc cerasa, nunc poma, nunc pyra, nunc uvas sedulo offert colono.

II. Sine tempore motus non fit.

Successio enim in motu adest. Ubi hæc, ibi mora & tractus temporis. Ergo quicquid movetur, in tempore movetur. In tempore, non quidem præterito, non futuro, sed præsentī.

III. In

III. In tempore omne corpus naturale est.

Esse enim corporis naturalis habuit initium, habet durationem, habebit finem. Duratio illa tempore mensuratur & in annos, menses, dies ac horas dispescitur.

CAPIT VII.

De

MOTU ET QUIETE.

PRÆCEPTA.

I.

Motus est affectio disjuncta corporis naturalis, quâ illud alium atque alium acquirit locum. Sic movetur Petrus, cum de loco in locum se confert.

II. Dividitur vel ratione moventis vel ratione centri.

III. Ra-

III. Ratione Moventis motus vel est Naturalis vel Violentus.

IV. Naturalis est qui à causa interna oritur. Sic moventur Elementa, cum ad loca sua naturalia tendunt; equi pariter, canes, homines, aliisque animalia cum sponte sua ad loca certa se conferunt. *Ex l. pure naturalis, Dicitur quid.*

V. Violentus est, qui à causâ externa oritur. Sic ascendunt sagittæ, globuli, lapides, & alia.

VI. Ratione centri motus alius est Simplex, alius Mixtus seu Vagus.

VII. Simplex est qui per lineam simplicem perficitur. Sic lapis in altum projectus, non per

per ambages, sed rectà ad terram tendit.

VIII. Estque vel Rectus vel Circularis.

IX. Rectus est, qui fit per lineam rectam ductam à centro mundi. Sic lapis per rectam lineam ad terram redit.

X. Circularis est, qui fit per circulum, & distantiam suam à centro mundi non mutat. Sic circulariter moventur stellæ, ita ut progredientes quiescere, & quiescentes progredi videantur.

XI. Mixtus seu vagus est, qui ex recto & circulari simul constat, lineasque simplices non observat. Sic moventur

Motus Mixtus dividit in Naturalem simplicem, vegetalem et animale. Naturalis est qui procedit à Motu, quod est per cognitionis semper fit eodem modo. Animalis est qui procedit ab agente cognoscente.

venti, nubes, canes, homines,
&c.

XII. Quies est affectio disjuncta corporis naturalis, quâ illud locum non mutat, sed fixum ac firmum perstat. Sic terra & coelum quiescunt.

QVÆSTIONES.

I. Quomodo motum definiant vulgo?

Resp. Motus, inquirunt, est *κίνησις* seu actus ejus, quod in potentiâ est, quatenus in potentiâ est. Quæ Definitio partim obscuritate, partim falsitate laborat. Obscuritate, cum singula verba singulas postulent explanationes. Falsitate, cum talis actus, talisqve potentia in motu non dentur. Non sanè aliquid formæ adest, & aliquid abest.

II. Cur unicè motum respiciamus localem?

E

Resp.

Resp. Quia solus hic cum quiete totam corporis naturalis exhaurit latitudinem. Augmentatio verò, Diminutio, Alteratio, Generatio & Corruptio, juxta commune suffragium, ad paucissimas corporis naturalis species spectant. De his ergò non magis hic sollicitus fit physicus, quàm de Nutritione, Visu, Auditu, Rifu. &c.

III. An corpora naturalia moveantur à seipsis?

Distingvendum inter motum naturalem & violentum. Motu violento, quicquid movetur, ab alio movetur. Motu verò naturali mota corpora, quidnî moveantur à seipsis. Motus hujus causa interna est, non externa. Ab alio ergò non fit, sed corpus seipsum movet beneficio formæ.

AXIOMATA.

**I. Motus naturalis in principio
tar-**

tardior, in fine velocior est.

Non tam ob movens, quam ob medium. Hoc enim in principio resistit, in fine obedit. Valet autem non nisi in motu recto: in circulari siderum raptu, nec datur tarditas, nec velocitas, sed æqualitas. Medium enim ibi semper uniforme.

II. Motus violentus in principio velocior, in fine tardior est.

Vires enim ibi sunt validiores, hinc debiliores. Medium igitur ibi resistere potest minus, hinc magis.

III. Motus violentus non est durturnus.

Vis enim externa adest, quæ subiectum contra naturam suam agit. Agitationem hanc diu istud ferre nequit, cum vires frangantur. Juxta id, omne violentum naturæ inimicum.

E 2

PARS

PARS SPECIALIS.

De
CORPORIS NATURALIS SPECIEBUS
LIBER TERTIUS.

De
Corporibus Coelestibus.

CAPUT I.

De
SPECIEBUS IN GENERE.

PRÆCEPTA.

I.

COrpus naturale aut est Simplex aut Compositum.

II. Simplex est, quod materiam habet simplicem. Ut Coelum, aër, &c.

III. Est,

III. Estq̄ve vel absolutè, vel respectivè tale.

IV. Absolutè, quod materiam purè simplicem habet. Ut cœlum & quatuor elementa, cum aqv̄is supracœlestibus.

V. Respectivè, quod materiam certo modo simplicem habet, ut stellæ.

V. Compositum, quod materiam habet compositam. Ut homo, equus, arbor, lapis, &c.

QVÆSTIONES.

I. *An mundi Theoria buc spectet ?*

Neg. Species enim corporis naturalis jam nunc pensitandæ. At mundus species non est, sed specierum omnium collectio.

II. *An corpus simplex ex simplici iudicandum motu?*

E 3

Resp.

Resp. Ajunt id communiter, unde corpora simplicia sic describunt: Simplicia sunt, in quibus est principium motus localis simplicis. Verum sic lapis & plumbum etiam corpora simplicia erunt. Si enim projiciantur in altum, per lineam simplicem descendunt,

AXIOMATA.

I. Specierum numerus innumerus est.

Non quidem in se, sed in ordine ad nos. In cœlo, quot quæso moventur stellæ? In aëre, quot volitant aves? In aquis, quot natant pisces? In terris, quot ambulant & repunt animantes? In montibus, vallibus & convallibus, quot virent florentque herbæ & arbores? Nosse numerum homini datum non est. Et operum Domini paucissima novimus, plurima eaq; majora adhuc sunt abscondita.

II. Spe-

II. Specierum nulla interiit.

Mundus enim ex hisce conflatus est. Unam qui tollit, mundi tollit & unionem & perfectionem. Unus & perfectus Deus, unum & perfectum fecit mundum, quam cum unitatem tum perfectionem servavit, quamdiu esse servavit.

III. Specierum nulla de novo oritur.

Ortae sunt illae semel in prima mundi creatione. Creatoris solius fuit novas condere species. Complevit autem ille opus suum & consummavit, & quievit die septimo. Speciem mentitur, quicquid hic creatura molitur.

IV. Species nulla imperfecta est.

Habet enim quaevis sibi debita. Imperfectum, mutilum ac mancum est, quod caret eo, cuius eget, aut omnino, aut cum habere debet. At nulla species egens est earum partium, quae sunt

sunt alterius speciei. Omne enim, quod est sibi est & bonum, & totum, & perfectum, monente Scaligero.

CAPUT II.

De

AQVIS SUPRA COELESTIBUS.

PRÆCEPTA.

Aqua supracœlestis est corpus naturale simplex, coelum undique ambiens, ex prima aquarum divisione pronatum.

QVÆSTIONES.

I. *An dentur aquæ supracœlestes?*

Resp. Disertè aquas illas facer. Scripturæ dicitur liber. Fecit enim DEUS expansum, illudque in medio aquarum posuit. Divisa ergo aqua fuit, & pars una supra coelum, altera sub cœlo locata.

II. *An*

II. An aqua supracœlestes conjungantur cum aëre & igne supracœlesti, & constituent thronum DEI, habitaculum Angelorum, Sanctorum, piorumq; hominum.

Resp. Supracœlestem aërem & supracœlestem ignem nec in Naturæ, nec in Scripturæ deprehendimus libris. Neq; de throno Dei ex igne, aëre & aquâ formato, ulla ullibi extat litera. Hominum ergo hæc sunt inventa, sunt commenta.

AXIOMATA.

I. Aquæ supracœlestes non sunt nubes.

In duas enim partes dividere aquam, non est nubem facere: sed totum integrale in partes ejusdem rationis & speciei dividere. Neque etiam perpetuæ sunt nubes, neque cum sunt aqua sunt. Qvis discrimen inter aquâ & nubem nescit?

E S

II.A

II. Aquæ supracœlestes cum aquis subcœlestibus ejusdem sunt naturæ.

Dividere enim aquas, non est eas destruere, sed in loca saltem diversa distribuere. Sicut ergò integra mansit natura in aquis sub firmamento, ita & in aquis super firmamentum. Non secus ac aër in terræ cavernis, naturam suam servat, quamvis loco distinctus à nostrate.

III. Aquæ supracœlestes non sunt in loco violento.

Deus enim in prima creatione res non contra naturam, sed juxta eandem locavit. Ille rerum naturalis locus est, quem à Deo ordinis omnis auctore accepere.

De Cœlo Empyr CAPUT III. *res Vul. B.*

Met. In. Sec. Phil. P. 3. De Gen. 3.

Micheni iter Empyr.

Caupia **COELO**

Empyr. Co. **PRAE.**

PRÆCEPTUM.

Cœlum est corpus naturalē
simplex, amplissimum ac sub-
tilissimum, commune astrorum
currentium receptaculum.

QVÆSTIONES.

*I. An cœlum materiam habeat, &
quenam illa?*

Resp. Facere corpus sine materia ^{scilicet}
est facere panem sine farina, & somni- ^{scilicet}
um sine somno. Habet ergo cœlum ^{S. II.}
materiam. Et unde aliàs cœli exten-
sio ac quantitas? Est autem materia
illa Simplex, non Composita. Nuda
enim puraque est, omnisque expers
concretionis.

*II. Quenam potiores cœli sunt Affectio-
nes?*

Resp. I. Quantitas egregia. Vastif-
sima enim corpora continet, & totam

E 6

Ele-

Elementorum compagem ambit. 2. Subtilitas insignis. Stellis enim currentibus cedit. 3. Perspicuitas. Luminis enim ac speciebus visibilibus transitum permittit. 4. Invisibilitas. Visum enim non terminat, sed transmittit. 5. Immobilitas. Stellæ enim in hoc moventur ab interno, non externo principio.

AXIOMATA.

I. Cœlum æternum non est.

Repugnât enim naturale esse corpus & æternitatem habere. Neque definitum cœli principium latet Christianum, de quo versus:

*Prima dies cœlum & terram, lucemq;
creavit:*

*Altera distendit spacium, discrimen
aquarum:*

*Tertia secernens undas, dat gramina
terris:*

Quar-

*Quarta creat Solem & Lunam, cœle-
stiaq; astra.*

*Quinta dedit pisces, eadem genus o-
mne volantium:*

*Sexta tulit pecudes, hominem quoq;,
quem DEus ipse*

*Condidit, inde operis requies lux se-
ptima fulsit*

II. Cœlum solidum non est.

Fluidum potius, quàm solidum ac
durum est. Id enim stellarum liberè
discurrentium requirebat natura. Ut
cedere istis, & ne vacuum relinqueret-
tur, iterum conflueret.

III. Cœlum in loco est.

Corpus enim naturale est. Ergò
locum habet. Immensa nempe cœli
quantitas immensum occupat spacium.

CAPUT IV.

De

STELLIS.

E 7

PRÆ-

P R Æ C E P T U M.

STellæ sunt corpora naturalia simplicia, lucida, globosa, semper mobilia, ex luce primogenia ad salutem inferiorum producta.

Q V Æ S T I O N E S

Quenam stellarum sit materia?

Resp. Lux primæva, primo die à Deo facta. Hæc enim quia terminus creationis fuit, substantiâ fuit. Quia bona fuit, esse non desiit. Quia imperfecta fuit, perfectionem accepit.

II. Quenam stellarum affectiones sint?

Resp. 1. Quantitas, eaqve non exigua, quia licet à nobis summè distet, tamen videri queunt. 2. Figura, eaq; rotunda, quia omnes in quacunqve regione, & in quocunqve coeli spacio locatæ fuerint, rotundæ apparent. 3.

LUX

SYNOPSIS PHYSICA. III

Lux, cujus beneficio totum illuminant mundum, nemoque Solem videt sine Sole. 4. Visibilitas, quia lucidum quod est speciei propria in visum incurrit. 5. Motus quo Sol tanquam sponsus e thalamo suo prodit, caeteraque stellae omnes cursus suos expediunt vel ocissime, liberrime. 6. Influxus, quia conditae sunt in signa, tempora, dies & annos.

III An Sol tripudiet festo Paschatos?

Resp. Rustica hoc probat Experientia, sed non judiciofa. Nec tantum Paschatis festo, tripudium hoc accidit: nec semper tunc fit; nec quando fit, reale est. Vapores tempore verno & autumnali liberius in aere grassantes, hominum oculos sic ludunt, falluntque.

IV. An Sol major sit tempore matutino, quam meridiano?

Resp.

Resp. Apparet interdum, sed non est, major. Causa aëris diversitas. Quò enim medium ob vapores est crassius, eò & majores & propiores videntur stellæ: quò subtilius & purius, eò minores & remotiores.

AXIOMATA.

I. Primum mobile non datur.

Stellarum enim motus naturalis est. Ergò à causa fit intetnâ, non externâ. Ergò seipsas movent, non verò à mobili primo motu plus quàm Tyrannico, rapiuntur. Omnes stellæ abortu tendunt in occasum, ob proprias, quibus gaudent, formas.

II. Orbes cœlestes non dantur.

Stellarum enim motus naturalis omnes istos tollit circulos & circellos. Ascendunt etiam Planetæ & descendunt, ita ut Mars, non raro infra Solem se demittat, & Venus supra Solem affurgat. Si jam starent illi orbes, staret

ret etiam intersectio & penetratio, quam horret natura.

III. Intelligentiæ Stellæ non movent.

Naturalis enim ille motus externam non postulat causam. Nec temerè & audacter de Angelorum pronuntiandum officiis.

CAPUT V.

DE LVCE.

PRÆCEPTA.

I.

Lux est qualitas corporis lucidi, quâ ipsum lucidum est, & alia illuminat.

II. A Luce venit Radius, à Luce & Radio Lumen.

III. Radius est qualitas à luce exiens in rectum & acutum.

IV. Lumen est qualitas à luce & à radio diffusa & in latum effusa.

V. Lu-

V. Lumini opponuntur Umbra
& Tenebræ.

VI. Umbra est privatio luminis
ob interpositionem opaci fa-
cta, in parte luci oppositâ.

VII. Tenebræ sunt privatio lumi-
nis ab omnimodâ corporis lu-
cidi negatione orta.

QVÆSTIONES.

I. *An lux & lumen differant?*

Aff. Lux enim qualitas realis seu
materialis est, lumen intentionalis ac
spiritalis: Lux Luminis efficiens est,
lumen lucis effectus. Hinc lux in ipso
Sole & astris hæret, lumen in aërem
transit. Rectè dico, solem esse luci-
dum & aërem illuminatum. Malè, So-
lem esse illuminatum & aërem luci-
dum.

II. *An lumen & radii differant?*

Aff. Radius è luce est: lumen & à
luce & à radio. Radius in rectum & a-
cu-

cutum tendit: lumen in latum, neq;
etiam ubicunqve lumen est, ibi radius
est.

III. An umbra videatur?

Aff. cum enim lumine terminetur,
visum ferit. Hiuc pro alio atqve alio So-
lis, aut etiam accensæ candelæ posita,
aliam atqve aliam spectamus umbram.

IV. An tenebræ videantur?

Neg. Ut silentium audimus, sic
tenebras videmus. Nempe, ut nihil
audientes, silentium intelligimus, sic
nihil videntes tenebras percipimus,
quas etiam oculis clausis habemus.

AXIOMATA.

I. Lux accidens est.

Inhæret enim corpori lucido. Et
si substantia, an corporea, an incorpo-
rea? Non corporea, quia corpus in
corpore non est. Non incorporea,
quia videtur.

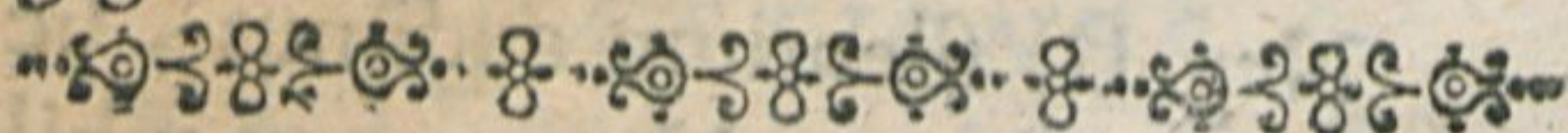
II. Lumen accidens est.

In

Inhæret enim corpori illumina-
to. Ab aëre quippe recipitur, qui cor-
pus est. Ab accidente etiam produci-
tur. Lux enim gignit lumen.

III. Radius accidens est.

Nam & hic inhæret, non secus ac lu-
men, In aëre enim deprehenditur.
Lux enim intensior si fuerit, radium
gignit.



Elementa LIBER QUARTUS *ausst.*
2 ausst. 1. aus nullum De duo se terra
et aqua. 2. se ELEMENTIS. *ad dant*
principio dicitur. CAPUT I.

De

ELEMENTIS IN GE-

In quod aliqd re NERE solent ex cogit.
NERE *solent ex cogit.*

PRÆCEPTA.

Resolutio non e nova rei y ductio,
se Separatio dicitur I. rei y ductio.

ELEMENTA sunt corpora natu-
ralia simplicia, sub coelo con-
ten-

tenta, ad universi integritatem,
mixtorumque constitutionem
à creatore facta.

II. Sunt quatuor: Aër, Aqua, Ter-
ra & Ignis.

QVÆSTIONES

I. *An Elementa alterentur?*

Neg. Alteratio enim hæc & pro-
prium & accidentium evertit natu-
ram. Propria nec separantur, nec inten-
duntur, nec remittuntur. Qualitates
ergò elementares non aderunt modò,
modo aberunt, modò gradus saltem
aliquos habebunt. Accidentia etiam
de subjecto in subjectum non migrant.
Sed subjecta si communicantur, unà
etiam accidentia communicantur.

II. *An Elementa corrumpantur?*

Neg. Corruptio affectio corporū
compositorum & mixtorum est, non

*7a nihil nisi contrarietati
simpli-*

simplicium. Ibi enim foedere tandem rupto separantur corpora diversa, è quibus conflata erant antè. Nihil tale in Elementis ac simplicibus metendum corporibus. Aër è diversis rebus conflatus non est, unde & in eas resolvi nequit. Idem iudicium de cæteris.

III. An Elementa transmutentur?

Neg. Ajunt ex aqua fieri aërem, ex aëre ignem, & cuncta Elementa inter se tandem transmutari. Verùm nec probatum experimentum nec solidam rationem proferunt. In aëre quod fit, non statim ex aëre fit. Elementa ut non corrumpuntur, ita nec transmutantur. Hoc enim illud præsupponit. Et si tam facilis aëris in ignem esset conversio, in incendiis ingens sæpè aëris periret tractus, ipseque ignis inter omnia Elementa actuosissimus, omnem naturæ everteret statum.

*Corruptis præsupponit
transmutatis præsupponit corruptionem.*

[AXIO]

*AXIOMATA.***I. Elementa in mundo non sunt pura.**

Impurum aërem esse testantur nebulæ, venti, nubes, aliaq; innumera. Aquam puritate carere, varii colores, odores, sapes, viresq; loquuntur. Terra mater omnium est, cunctaq; ex ea egrediuntur, cuncta in eam regrediuntur, unde impuritas summa. Ignis impuritatem colores, odores, ac vires variæ arguunt.

II. Elementa non sunt corpora mista.

Impurum corpus non protinus mistum corpus est. In misto enim planè diversa, nova, & peculiaris pronascitur species. Sed terra, licet impura sit, terra tamen manet: & aqua, licet impurissima sit, nomen tamen & essentiam aquæ retinet.

CAP.

CAPUT II.

De

A E R E.

PRÆCEPTA.

I.

Aer est Elementum subtile & leve, infra cœlum ac supra aquam terramq; existens.

II. Dividitur in tres regiones, Supremam, Mediam & Infimam.

III. Suprema est, quæ à summis altissimorum montium incipit, & ad cœlum usq; excurrit.

IV. Media est, quæ juxta cacumina altissimorum montium incipit, & eousq; deorsum se protendit, quousq; sursum radiorum solarium fractio se extendit.

*Coram nullas habet qualitates et usq; In
cum idē sit cum cœlo, fit us non in se-
sive sed comprehensivē sicut in aere, p. 117. A.*

V. Infirma est, quæ à superficie terræ & aquæ eousque se extendit, quousque sursum radiorum solarium fractio se protendit.

QVÆSTIONES

I. *An aër sit Elementum humidissimum & calidum?*

Resp. Communiter id ajunt: sed præter rem. Aer enim non rarò omni & humiditate & caliditate caret. Hyberno tempore cum gelu rigét omnia, aërem quis dicat calidum? Et tempore æstivo, ubi vel integra exsiccantur flumina, quis aerem vocaret humidissimum? Indifferenter se habet aer & ad frigiditatem, & ad caliditatem, & ad humiditatem, & ad siccitatem.

II. *Qui fiat, quòd aer nunc calidus, nunc humidus, nunc frigidus, nunc siccus, nunc venenatus, nunc aliter affectus sit?*

*quod in poris terræ F. C. N. con- Resp.
 net illud non è pars C. N. atq; aër. &
 licet in spongiis aqua
 quod non potè coherere non continetur.*

Resp. Fit hoc quia atomos nunc calidas, nunc humidas, nunc frigidas, nunc siccas, nunc aliis qualitatibus præditas, in se continet. Non enim putandum, aërem proprium suum, quod summa sit humiditas, deposuisse, & loco istius siccitatem assumisse; aut eum caliditatem assumisse; aut eum caliditatem nonnunquam ejicere & frigiditatem recipere. Sublatis propriis, tolluntur res ipsæ. Nec cogitandum, proprias aliarum rerum affectiones aëri extra proprium in esse subjectum. Positis enim affectionibus seu propriis, ponendæ res ipsæ.

AXIOMATA.

I. Aër subtilis est.

Facilè enim cedit, facilè in obvia quævis se insinuat. In hoc nubes eunt, in hoc venti grassantur, in hoc aves ludunt, in hoc homines & quadrupedes

des vagantur. Hic supplementum va-
cui est, januas, parietes, muros & oper-
ta quævis permeans.

II. Aer levis est.

Terris enim & undis inclusus in-
quietus est, patriasq; affectat sedes. Sic
vesica aeris plena sub aqua hærens, ad
aërem exilit. Vas oris angusti aquæ
intrusum, renititur. Vivum animal
aquis immersum, bullas parit, aëre ex
undis egrediente.

III. Aer sonum parit.

Frangitur enim & premitur in-
ter duo constitutus corpora, imò &
inter diversas unius corporis partes.
Hinc ventorum murmura, hinc blandi
aquarum susurri. Hinc omnis lin-
gvarum exercitus vocalis est, cunctæ-
que tubæ taratantareæ sonant ac reso-
nant.

CAPUT III.

De

AQVA.

PRÆCEPTA.

I.

AQVA est elementum crassum & grave, frigidissimum, ac humidissimum, unum cum terra globum constituens.

II. Estque mare, fluvius, torrens, rivus, amnis, fons, lacus, palus, &c.

QVÆSTIONES.

I. *Quomodo aqua igni exposita calefiat?*

Resp. Substantiæ ignis receptione. Ita ut in calidâ aquâ duo sint corpora, ignis & aqua. Utrumque tangit, aquam calidam qui tangit. Hinc utriusque etiam sentit vires. Manum humectata aqua, adurit ignis. Quod calefacit

facit & adurit, non aqua est, sed ignis. Proprium ignis calefacere, aquæ frigefacere. Quod humectat non ignis est, sed aqua. Proprium ignis est exsiccare, aquæ humectare.

II. Quomodo aqua calefacta iterum frigesiat?

Resp. Substantiæ ignis expulsione. Aqua enim hostem suum admittit invita. Hunc ergò exturbat, ut contra resolutionem sese defendat. In violento statu est aqua calefacta. Ergò vim illatam vi repellere tentat. Omne enim violentum naturæ inimicum.

III. Unde maris salsedo?

Resp. Efficiens causa Deus autor omnium est. Hic in prima creatione mare fecit falsum, & propter pisces, & propter navigationes. Pisces enim marini delectantur salsedine, unde falsum amant domicilium. Navigatio-
nes

nes crassiorem postulant aquam, ne ponderi ferendo sit impar. Semper verò falsedo illa immediatè à salis fuit substantia, in marinâ aquâ contenta.

AXIOMATA.

I. Aqua crassa est.

Id enim & natationis & navigationis requirebat natura. Hic sunt reptilia, quorum non est numerus, & bestiarum pusillarum cum magnis. Hic naves ambulantes, & balenæ, quam Tu Domine formasti ad ludendum in eo.

II. Aqua gravis est.

In aere enim effusa deorsum tendit ad centrum. Gravium verò locus infimus est. Vase etiam contenta gravitat, portatoremque fatigat.

III. Aqua aquâ gravior est.

Salsa

Salsa gravior dulci. Ovum quod mergitur in dulci, falsæ innatat. Et dulcis aqua falsæ affusa, olei instar supernatat. Lacus invenias, quibus immisi canes & homines non demerguntur, sed supernatant. Causa est, quia aqua una impurior altera,

CAPIT IV.

De

TERRA.

PRÆCEPTA.

I.

Terra est elementum frigidum & siccum, firmissimum, crassissimum & gravissimum, infinitis corporibus refertum, in medio mundi pendulum.

II. Estque Continens, Insula, Peninsula, Isthmus, Promontorium, Mons, Collis, Vallis

F 4

Con-

Convallis, Campus, Sylva, Lit-
tus, Ora, Portus, &c.

QVÆSTIONES.

I. *An terra frigidior aquâ sit?*

Neg. Sensus enim majorem in a-
qua sentiunt frigiditatem, quam in ter-
ra. In quo sensuum judicio standum
& acquiescendum. Ac cum magis et-
jam aqua frigefaciat, cur non & magis
frigida audiat? Ex operationibus sanè
rerum potentias & essentias investiga-
mus.

II. *An terra quiescat & sidera move-
antur?*

Aff. Sensuum enim judicio tamdiu
standum, donec rationibus firmis id
fuerit exploratum. Non hîc per similia
concludendum, non à posse adesse
procedendum, non motus naturalis
cum violento confundendus. Et quo-
modo globus aut lapis rectâ projectus
cen-

centrum suum repeteret , si circulariter moveretur terra? Hæc enim interea sese subduceret. Si verò & lapidi circulaarem adscribunt motum , partim simplicia cum mistis confundunt , partim coactum responsum proferunt. Nonnè ad minimum violentus ille lapidis ascensus circulaarem motum retardaret? Non enim tunc sui juris lapis ille projectus est , ut naturalem illum motum , qui circularis sit , absq; morâ capestat.

AXIOMATA.

I. Terra crassissima est.

Fundamentum enim hominum, arborum , plantarum , metallorum, lapidum, & aquarum est. Ipseq; terræ atomi, cum aliorum Elementorum atomis collatæ, semper crassiores sunt.

II. Terra gravissima est.

Nam & hoc fundamenti exigebat

E §

ratio

ratio. Unde in aquam immissa mergitur. Aquæ verò supernatant, nec unquam naturali hoc destituuntur fulero. Maria licet profundissima sint, fundo tamen non carent.

III. Terra plena corporum infinitorum est.

Ex hac enim cuncta egrediuntur, & in hanc cuncta regrediuntur. In extremis montium recessibus herbæ nascuntur calidissimæ. Metalla etiam purissima & limpidissima terram agnoscunt matrem.

CAPUT V.

De

I G N E.

PRÆCEPTA.

I.

Ignis est elementum subtilissimum, levissimum, calidissimum

mum & siccissimum, in terra
& supra terram existens.

II. Dividitur in Supraterreneum
& Subterraneum.

III. Supraterreneus est, qui supra
terram conspicitur, usuiq; hu-
mano inservit.

IV. Subterraneus est, qui intra
terræ cavernas hæret & aquas
terrasq; vicinas calefacit.

QVÆSTIONES.

I. *An ignis inter Elementa actuosis-
simus sit?*

Aff. Aqua potens est, sed poten-
tior longè ignis. Ob subtilitatem enim
suam in obvia quævis, licet arctissimis
vinculis juncta, tentat ingressum, eaq;ve
& intus & extra calefacit. Ferrum hu-
mectat aqua, sed non nisi extrinsecus.
At ignis interiora petit, idq;ve & intus
& extra calore perfundit.

F 6

Quid

II. Quid sit ignis suffocatio & extinctio?

Resp. Non est ignis corruptio, aut forsan annihilatio, sed occultatio. Hoc est, atomi igneæ ibi non annihilantur, sed disgregantur, ut porro sub visum ignis ille non cadat.

AXIOMATA.

I. Datur ignis Elementaris.

Ignem enim dari nemo negat. Hic ignis non minus Elementaris est, quam aqua nostra, aut terra illa, quam pedibus calcamus. Ita ergo de igne sentimus. Quivis ignis culinaris ignem Elementarem in se continet, sed alienis qualitatibus & corporibus accidentaliter immersum.

II. Ignis Elementaris supra aërem sub concavo Lunæ non est.

Nec enim sensus, nec Ratio, nec Scri-

Scriptura id dictitant. Ex hisce verò homo scit, quicquid scit. Levitatem si asserunt, levisimum non protinus supremum in mundo occupat locum. Cernimus omnes, aquam non totam tegere terram, licet hac existat levior.

CAPUT VI.

*De*QUALITATIBUS
ELEMENTORUM.

PRÆCEPTA.

I.

Qualitates Elementorum sunt accidentia, à formis istorum emanantia, & actionibus ac passionibus inservientia.

II. Suntq; levitas & gravitas: subtilitas & crassities: caliditas & frigiditas humiditas & siccitas,

F 7

III, Le-

-
- III. Levitas est qualitas, secundum quam Elementum sursum à centro fertur. Ut levitas ignis & aëris.
- IV. Gravitas est qualitas, secundum quam Elementum deorsum ad centrum fertur. Ut gravitas terræ & aquæ.
- V. Subtilitas est qualitas, secundum quam elementum transitum aliis corporibus concedit, & ipsum etiam alia facile transit. Ut subtilitas aëris & ignis.
- VI. Crassities est qualitas, secundum quam Elementum transitum aliis corporibus negat, & ipsum etiam alia facile non transit. Ut crassities terræ & aquæ.

VII. Ca-

VII. Caliditas est qualitas, secundum quam Elementum alia corpora calefacit, attenuat, solvit, digerit, coquit. Ut Caliditas ignis.

IIIX. Frigiditas est qualitas, secundum quam Elementum alia corpora frige facit, densat, adstringit & obstruit. Ut frigiditas aquæ.

IX. Humiditas est qualitas secundum quam Elementum alia corpora humectat, emollit, & fluida reddit. Ut humiditas aquæ.

X. Siccitas est qualitas, secundum quam Elementum alia corpora exsiccat, indurat, & firmiora reddit. Ut siccitas terræ.

QVÆ-

 QVÆSTIONES.

I. *Quomodo vulgò definiant caliditatem,
& quid ad definitionem istam
notandum?*

Resp. Dicunt: Calor est qualitas activa, congregans homogœnea, & segregans heretogœnea. Verùm 1. Primariam caloris actionem, quæ est calefacere, caloriq̃ve & extra mistum, & in misto competit, malè omittunt. 2. Congregationem homogœneorum & segregationem heterogœneorum malè calori appropriant. In toto enim mundo raptus similium, & fuga dissimilium vigent, florentq̃ve.

II. *Quomodo vulgò definiant frigiditatem, & quid ad definitionem hanc
notandum?*

Resp. Inquiunt: Frigus est qualitas activa congregans & homogœnea & heterogœnea. Sed 1. etiam frigoris actio primaria, quæ frigefacere est,
malè

malè omittitur. 2. Heterogeneorum congregatio frigori planè per accidens competit. Dum enim condensare conatur, ex accidente ea, quæ quoad superficies humore ac madore sca- tent, conjungit. Hinc avenam, hordeum, paleam, aliaque quæ sicca sunt, frigus non congregat.

III. Quomodo vulgò definiant humiditatem, & quid ad definitionem illam notandum?

Resp. Humiditas illis est qualitas passiva, quæ termino proprio difficulter est terminabilis, alieno verò facile. Verùm. I. iterum primaria humiditatis actio quæ humectare est, humiditatiqve & extra mistum & in misto competit, malè omittitur. 2. Malè etiam è ratione termini humiditatem definiunt. Termini nunquam propter qualitates, sed propter quantitatem corporibus tribuuntur. 3. Si corpora

pora propter humiditatem termino proprio difficulter terminantur, alieno verò facilè, cur ignis, qui humidus non est, difficillimè termino proprio terminatur, alieno facilè.

IV. Quomodo vulgò desiniant siccitatem, & quid hinc sciendum?

Resp. Siccitas illis est qualitas passiva, quæ termino proprio facilè est terminabilis, alieno difficulter. Sed 1. & hinc primaria siccitatis actio, quæ est exsiccare, malè negligitur. 2. Iterum malè è ratione termini siccitatem describunt. 3. Si corpora propter siccitatem termino proprio facilè terminantur, cur ignis, qui siccus est termino proprio difficillimè terminatur?

AXIOMATA.

I. Qualitates elementares ab elementorum formis emanant.

Ignis

Ignis caliditatem suam, nec à proprio, nec à cœli motu, sed à forma sua habet. Aquæ frigiditas non sanè ex motus ac luminis privatione, sed ex formæ actione oritur. Propria enim dant formæ.

II. Frigus positivum ens, non privativum est.

Positivos enim edit effectus. Miles quondam nimis intenso frigore lignorum gestavit fascem, & gelu ita correptus fuit, ut manus oneri adhærentes deciderint. Et frigoris potentiam homines, bruta ac plantæ experiuntur quotannis.

III. Non omne leve calidum, nec omne grave frigidum est.

Levis est nix, nec tamen calida. Levis palea, calida non est. Pulvis levis est sed non calidus. Venti sæpè dantur frigidissimi, at non gravissimi.

LIBER

LIBER QUINTUS.

De

EFFLUVIIS.

CAPUT I.

De

EFFLUVIIS IN GENERE

PRÆCEPTA.

I.

Effluvium est corpus naturale, à terris & aquis potissimum virtute siderum extractum, varias sustinens impressiones.

II. Dividitur in Simplex & Mistum.

III. Simplex est Atomus.

IV. Mistum, Fumus & Vapor.

QVÆSTIONES.

I. *Quomodo Sol calefaciat?*

Resp. Non Motu. Quid enim motus

*Caloris efficitur & corpora solida rarefuntur
Frigoris condensantur.*

tus ille, qui in coelo fit ad nostrum a-
rem? Non lumine. Lumen enim nec
ut sic, nec ut Solis lumen, calefacit.
Non ut sic, quia lumen qualitas spirita-
lis est, quæ materialem producere ne-
quit. Hinc noctes sereniores, non pro-
tinus etiam sunt calidiores, sed fermè
frigidiores. Non ut Solis lumen id fa-
cit, quia nulla apparet ratio, cur lumi-
na ejusdem speciei non sequatur idem
effectus. Neque radiis per se. Nam
etiam hi qualitates intentionales sunt.
Et singulis annis dantur æquales, nec
tamen æqualem producunt fervorem.
Imò in locis septentrionalibus radii i-
sti valdè exigui & debiles sunt, & ta-
men sæpè ibi fiunt ardores intolerabi-
les. Sed effluvia è terris extracta calo-
rem illum faciunt, Atomi scilicet i-
gneæ ob similitudinem, quàm cum ra-
diis Solaribus habent, cum istis sese
conjungunt, & sic æstatis ardorem
producunt. *Opinio An. Etia. Deum.*

II. Quo

*Volens de igne, non de cog. II. Quo
maliter est sedum, in ista hinc nunc nunc
per ligna caliditate. Non in ista
et ubi non, non igne sulphure.*

*II. Quomodo Stella frigesfaciant,
humectent, exsiccent, & aliaq;
plura praesent?*

Resp. Frigiditas non ex defectu
vel motus, vel luminis, vel fractionis ra-
diorum oritur. Quod enim Ens posi-
tivum est, etiam causam positivam, non
privativam habet. Sed & hic ad Ato-
mos recurrendum. Luna nempe, alia-
que stellæ, atomos aqueas è terris & a-
quis extrahunt, iisque aerem & obvia
quævis replent: unde è muris, & po-
mis, carnibus, cantharis, è pane, & e-
jusmodi centenis aliis, sub specie aquæ
istæ iterum exeunt. De humiditate,
siccitate, cæterisque idè esto iudicium,
quippè quæ per effluvia hæc optimè in-
notescunt.

AXIOMATA.

I. Effluunt è terrâ, aquâ, & mistis,
plurima.

Hinc

Hinc enim nebulæ, nubes, venti, grandines, taliaque infinita surgunt. Hinc pestilentia, cunctaque contagia nascuntur. Hinc omnis aëris impuritas provenit.

II. Effluvia crassitie & subtilitate variant.

Non id saltem, quod sensibus patet, ponderandum à doctis. Subtilissima quæque sensuum aciem eludunt, & solâ mente prehendi gaudent. Hinc non crassiora tantum effluvia, qualia fumi & vapores vel rusticis noti, cognoscenda, sed alia etiam subtiliora & tenuiora pensitanda. Ubi sensus desinit obtusus, ibi mentis acies pergat penetrare in subtilissima.

CAPUT II.

De

ATOMIS

PRÆ-

PRÆCEPTA.

I.

A Tomi sunt, effluvia minutissima, ob summam parvitatem individua, variarum actionum & passionum causæ.

II. Sunt quæ Ignis, Aeris, Aquæ Terræ, Mistorum, Plantarum & Animalium.

*QUESTIONES.*I. *An dentur Atomi?*

Resp. Affirmat hoc ratio, confirmat experientia, comprobant eruditi. Ratio; quia in infinitum natura corpora non dividit, sed ad minimum cum pervenit, quiescit. Experientia, Cum fumus spargitur in aerem, ita ut mox fiat inconspicuus, non sanè annihilatur, sed in atomos dispergitur. Pulverem in vestibis & libris sæpè spectamus omnes, licet quando istis fuerit
ad-

adsperfus, viderit nullus. Eundem etiam è vestibulis & libris dum excutimus, in atomos dispellimus. Farinam & calcem in innumeras atomorum myriades dispergi, quis unquam negare fuit ausus? Et cum vinum aqua diluitur, ut nullibi vinum purum, nullibi etiam aqua pura deprehendatur, quid nisi atomorum ibi facta fuit conjunctio? Eruditi, Mochus Phœnicus, Empedocles, Leucippus, Democritus, Anaxagoras, Plato, Aristoteles Galenus, Scaliger, Basso, Sennertus, &c.

II. An Democritus primus fuerit qui atomorum doctrinam proposuerit?

Neg. Communiter Democritus pro deliro & insano habetur ob opiniones, quas habuit de atomis. Verum, cur Democrito adscribunt, quod longè ante Democritum fuit? Doctri-

G nam

nam enim hanc de atomis etiam Mo-
chus Phœnicus, qui fermè Mosis coæ-
taneus fuit, proposuit, quem postmo-
dum Democritus, Plato, Empedocles
& alii secuti sunt. Sed facilius est ali-
quem culpare, quàm refutare.

*III. An Atomis sint corpora illa minuta,
quæ loco opaco per transversos Solis
radios in aëre volare viden-
tur.*

Neg. Qui id agunt, rectè à Basso-
ne castigantur his verbis: Crassius illi
de hac subtilitate cogitant, qui has De-
mocriti, Atomos putant similes illis
minutis, quæ loco opaco per transver-
sos Solis radios volitare conspiciun-
tur: cum in singulis illis corpusculis,
vel mille quales agnovit Democritus
atomos agnoscere queas? si quod ab
experientiâ ratio clarissimum facit,
consideres.

IV. QVE-

IV. *Quenam Veterum Philosophorum fuerit de atomis sententia, & quid de eâ censendum?*

Resp. Ex atomis corpora naturalia fieri, & in atomos ea iterum resolvi dixerunt. Causas generationum, corruptionum aliarumque mutationum, atomos esse voluerunt. Genuinam, mixtionis naturam non nisi in atomorum congregatione consistere, docuerunt. Et atomorum plenum esse aërem, plenam aquam, plenam terram, totumque Mundum nil nisi atomorum domicilium esse, affirmarunt. Quæ omnia aliter se non habere videt, quicumque Naturæ opera absque præconceptis opinionibus videre gaudet.

AXIOMATA.

I. Atomorum doctrina Scripturæ Sacræ contraria non est.

Nullibi enim hæc illam rejicit, nul-

G 2 libi

libi damnat. Pastores verò, si de ea loqvuntur nonnunquam acerbè, mundi constitutionem ex fortuito atomorum concursu refutant; quod & nos facimus. Aut si plus ultrà procedere gestiant, illud audire non recusent: Ne sutor ultra crepidam. Hoc quæso, quid attinet, judicare, an Atomi dentur, an non; an generationum & corruptionum principia sint, an non? an missionis natura & ratio in illarum congregatione ac disgregatione consistat, an secus?

II. Atomi multarum mutationum causæ sunt.

Cepas & raphanos qui fecant, morsus oculorum sentiunt. Ob atomos è rapis & raphanis egressas. Boves & vaccæ locum cum petunt, quò mactatus fuit ante bos, aut jugulata vacca, vociferantur, & conturbantur. Ob atomos in aere hærentes, in consensu

*Triplex modus agendi. I. p. intrinsecus sum
 II. p. extrinsecus. III. p. per gradum qualitatis. 3. p.
 in nobilitatem.*

sum confimilia animalia rapientes.
 Canes vestigia heri à vestigiis peregrini discernunt. Ob atomos è corpore heri & peregrini egressas. Ita scilicet in minimis maximis pollet viribus

Natura. *Proportiones Homines. I. Mobilitas
 rursus de Universi & Vani. 2. Syn-
 pathia. 3. Parvitas. 4. Figura*

CAPUT III.

De

Fumis & Vaporibus.

PRÆCEPTA.

I.

Fumus est effluvium mistum;
 calidum & siccum, levius &
 subtilius, è terra locisque ari-
 dis virtute siderum extractum.

II. Vapor est effluvium mistum;
 frigidum & humidum, gravius
 & crassius, ex aqua locisque u-
 dis virtute stellarum extractum.

G 3

QVAE-

QVÆSTIONES.

I. An in Fumo & vapore aliud quid præter quatuor Elementa deprehendatur?

Aff. Negant hoc multi, sed frustra. Fumus sæpè egregiè mordicat oculos, qui morsus nec à terra, nec ab aqua, nec ab aëre, nec ab igne est. Vapor non rarò foetorem habet adjunctum, aliterqve foetet cadaver hominis, aliter cadaver equi, aliter canis, bovis, & felis. Sed foetor hïc à nullo Elementorum est, quippè quæ omni carent odore.

II. Quidnam sit illud, quod in fumo & vapore præter quatuor Elementa deprehenditur?

Resp. Sal, Sulphur & mercurius, quæ uno nomine vocantur Principia Chymica. Chymici enim, cum ab Elementis non omnes mistorum qualita-

litates prodire, nec sine egregiis confusionibus & contradictionibus actiones quasvis ad calidum, frigidum, humidum & siccum, communiter referri viderent, alia adhuc principia produxerunt, quæ ab Autoribus suis principia Chymica denominata fuerunt.

AXIOMATA.

I. Vapor non est aër.

Aërem cum vapore conjungi non negandum: interim aqua potius resoluta vapor est, quam aër. Aquam enim igni admotam in vaporem protinus resolvimus. Si vesicæ guttulas aliquot aquæ instilles, & collo obstricto fornacis calenti admoveas, extenditur vesica & intumescit. Si verò à fornace vesicam removeas, & in locum frigidum reponas, vapor in aquæ guttulas redit, & vesica detumescit.

II. Vapor nec ob aërem, nec ob
G 4 aquam,

aqvam , sed ob ignem ascendit.

Ob aerem non ascendit , quia iam antè regionem propriam aer ille occupat. Neque ob aqvam, quia hæc gravis est, ob quam descendit, non ascendit. Solus restat ignis, qui resolutam illam aqvam in sublime vehit. Et hoc tandem à frigore expresso , aqua iterum coarctatur , & in pristinum statum locumq; revertitur. Idem in sudore habemus , idem in vitro vapores cogente.

CAPUT IV.

De

Principiis Chymicis.

PRÆCEPTA.

I.

PRincipia Chymica sunt corpora naturalia mista in prima mundi creatione cum aliis rerum

rum naturalium speciebus à DEO condita, ut istarum essent materia peculiarumque & affectionum & effectuum causa.

II. Sunt tria: Sal, Sulphur & Mercurius.

III. Sal est corpus naturale mistum, sapes gignens, in humido liqvescens, in sicco concrecens, ac mirabiles penetrandi, detergendi, & putrefactionem prohibendi, vires obtinens.

IV. Sulphur est corpus naturale mistum, oleaginosum ac viscidum, odores gignens, inflammationes efficiens & corpora mista colorata reddens.

G 5

V. Mer-

V. Mercurius est corpus naturale
mistum, liquidum & spirituo-
sum, inconstantiam corporibus
mistis adferens.

QVÆSTIONES.

I. *Quomodo probentur hæc Chymico-
rum principia?*

Resp. Probantur potissimum du-
pliciter: 1. Ex affectionibus & opera-
tionibus. Dantur enim affectiones &
operationes, quæ corporibus mistis con-
veniunt, & ex Elementis haberi neque-
unt. Odores nempe, sapes, colores,
et aliaq; plura. 2. Ex corporum naturali-
um resolutionibus. Resolvuntur enim
mista non saltem in Elementa, sed in
hæc tria principia Chymica. Id quod in
quovis cadavere, infimo, in fumo, in u-
rinâ, in lixivio, aliisque videre est.

II. *An*

*II. An per Sal, Sulphur, & Mercurium,
vulgò sic dicta corpora naturalia
intelligenda sint?*

Neg. Nec enim sola hæc corpora, Sal, Sulphur & Mercurium, in se continent, nec tantùm ex Sale, Sulphure & Mercurio constant. Nihilominus tamen cum proprietates & operationes principiorum istorum, in nullis aliis corporibus meliùs & certius animadvertantur, ex illis appellationes suas desumere voluerunt Chymici. Sufficit ergò nominibus hisce ea ostentare corpora, quæ maximè salita, sulphurea & mercurialia sunt.

*III. An principia Chymica sint species
Mundi?*

Neg. Non n. propter se, sed propter alia sunt facta. Non separatim existunt, ut esse proprium & ab aliis speciebus distinctum obtineant. Materiam saltem aliis

6 G liis

liis corporibus naturalibus præbent. Mundum non integrant, sed mixtum tantum intrant. Et cum integrare Mundum videntur, eò ipso, quo mixtum intrant: non sui, sed alterius ratione, corporis nempe ad quod constituendum concurrunt, id faciunt.

AXIOMATA.

I. Sale nihil utilius.

Hujus operâ cuncta vigent sapida. Hic optimum condimentum est. Hic putredinem arcet. Hic foecunditatem conciliat, & ubiqve sua servitia ac famulitia humano generi opert.

II. Sulphuris necessitas maxima.

Ipsò enim careremus Igne, si careremus sulphure: Unde enim omnis noster ignis, nisi ex sulphure? Unde candelarum tempore vespertino accensarum virtus, nisi à sulphure? Lignis ipsis si non inesset sulphur, nec calefactioni, nec coctioni inservirent.

Quan-

Quanta hinc vitæ humanæ è sulphure
dato commoda? Quanta è negato in-
commoda?

CAPUT V.

*De*Qualitatibus Principiorū
Chymicorum.

PRÆCEPTA.

I.

Qualitates Principiorum Chy-
micorum sunt accidentia,
à formis istorum provenientia,
& actionibus ac passionibus in-
servientia.

II. Suntq; Sapor, Odor, Color, &
inflammabilitas.

III. Sapor est qualitas corporis
misti, orta à sale, ad rerum dif-
ferentias lingvæ repræsentan-
das.

G 7

IV.

IV, Dividitur in Extremos & inter-
medios.

V. Extremi sunt, Dulcis & Ama-
rus. Ille est in pane, lacte, uvis
maturis, melle, saccharo, glycir-
rizà, &c. Hic in amygdalis ama-
ris, pomis immaturis, uvis inco-
ctis &c.

VI. Intermedii sunt, Salsus, Acer,
Austerus, Acerbus, Acidus, &c. Ta-
les reperire licet in lixivio, in ace-
to, in allio, pipere, glandibus, gal-
lis; succo limonum, &c.

VII. Odor est qualitas corporis
mixti, orta à sulphure, ad rerum
differentias naribus repræsentan-
das.

VIII. Dividitur in Extremos & In-
termedios.

IX.

IX. Extremi sunt, Dulcis & Amarus seu Gratus & Ingratus. Ille est in melle, croco, moscho, &c. Hinc in aceto, asâ foetidâ, urinâ, putridâ, fecibus humanis & aliis.

X. Intermedii sunt, Gravis, Amarus, Stypticus, Acerbus, &c. Quos passim habemus in oleis, pinguedinibus, succis & aliis.

XI. Color est qualitas corporis misti, orta à sulphure, ad rerum differentias oculis representandas.

XII. Dividitur in Extremos & Intermedios.

XIII. Extremi sunt Albedo & Nigredo. Illa est in cygno, cretâ, & aliis: Hæc in corvo, eqvis nonnullis, canibus, gallinis, &c.

XIV. In-

XIV. Intermedii sunt, color ruber, flavus, viridis, purpureus, cæruleus, &c. Quod satis spectamus in cerasis, pomis, plantis, gemmis, metallis, &c.

XV. Inflammabilitas est qualitas corporis misti, orta à sulphure, ad corporum combustiones data. Hinc ligna combustilia.

QVÆSTIONES.

I. *Quid de qualitatibus hisce sentiant vulgò?*

Resp. Ex Elementis omnes deducunt. Sapor illis est qualitas corporis misti à sicco terrestri in humido aqueo per calorem generata. Odor est qualitas corporis misti, ex sicco sapido temperato cum humido orta, & à caloreeducta. Hinc in sapore vincere humidum, in odore siccum continent

dunt. Color est qualitas corporis mixti ex perspicui cum opaco commistione orta. Inflammabilitas est qualitas propter siccitatem & raritatem rebus competens.

II. Quid hic censendum?

Resp. Reclamat rerum magistra experientia. Si per calorem è sicco terrestri inhumido aqueo fit sapor, cur tot res siccissimæ sunt sapidissimæ? Piper, Zingiber & alia aromata, sicca fanè sunt, non humida. Si in odore vincit siccum, cur tot res humidæ odoratissimæ; & tot res sicca inodoræ sunt. Odorata urina putrida est, inodora arena. Si color ex perspicui cum opaco fit mistione, cur aeris & terræ misturæ colores non pariunt? Suavissimi gemmarum colores sulphuris potius, quàm aeris aut terræ soboles sunt. Si inflammabilitas ob siccitatem & raritatem convenit rebus, cur flammam

mam concipiunt olea, spiritus vini, naphtha? Ab exemplis naturæ petendæ sunt rationes nostræ: non ab argumentis nostris subvertendæ naturæ rerum.

AXIOMATA.

I. Color est, cum lumen non est.

Veteres, inquit Scaliger, sensus mancipia suspicati sunt, ut ubi colorem nullum viderint, nullus item color esset. Idcirco divinus Poëta: Rebus nox abstulit atra colorem. Quasi color non sit intra soliditatem corporis, sed in sola superficie, idq; non nisi præsentis lumine. Quasi dissecto pomo color statim ibi generetur: Hac ratione color esset color, quatenus visibilis, & visibilitas esset coloris essentia, non autem affectus essentiam consequens, Quæ opinio mater esset illius absurdi: Ut color & lumen idem penitus essent essentialiter, solo

solo autem different subjecto. Hæc Scaliger, benè quoad res, malè quoad veteres.

II. Calor præstat non ut odor sit, sed ut perceptibilis sit.

Ut enim sit odor, à sulphure habet. Calor tamen cum attenuet & resolvat, odorem liberius in auras spargi efficit. Hinc horti aere magis calente, magis fragrant. Et quò magis fragrant, eò citius exolefcunt; exhalatâ sensim parte illâ odorifera ac sulphureâ.

CAPUT VI.

De

Meteoris in Genere.

PRÆCEPTA.

I.

Meteora sunt effluviolorum affectiones modò in hac, modo in aliâ formâ, ea repræsentantes.

II. Di-

II. Dividuntur in Hypostatica & Emphatica.

III. Hypostatica sunt, quæ eam quâ prodeunt faciem obtinent realem. Sic nebulae, nubes, pluvia, reverâ sunt, quod esse videntur.

IV. Suntq; vel Ignita, vel Aquea, vel Spirituosa.

QVÆSTIONES

1. *An Meteoræ sint corpora?*

Resp. Inquiunt vulgò : Meteora sunt corpora imperfectè mixta, quæ ex halitibus è terrâ vel aquâ excitatis, & Solis calore stellarumq; aliarum virtute elevatis, generantur. Verùm Meteora sunt Iris, Parelius, Paraselene, & Halo : Corpora verò non sunt. Terræ motus, nonnè Meteorum ? Corpus autem non est. Fulmina, tela Dei
justis-

justissimi, Meteora sunt, sed corpora non sunt. Propria Meteori cujusvis ratio semper in accidente, nunquam in substantiâ aut corpore, sita est.

II. An Meteora fiant per Atomorum congregationem & segregationem?

Resp. Loquitur id res ipsa. Ignis fatuus nonnè ex Atomis sulphureis congregatis? Pluvia, nonnè ex Atomis aqueis congregatis? Ventus, annon ex Atomis spirituosis congregatis? Certè cuncta Hypostatica Meteora, de atomorum congregatione & segregatione testantur prolixè.

AXIOMATA.

I. Effluviis accidunt Meteora.

Quis nescit atomos, fumos & vapores, pro agentis & loci diversitate variè affici? Et hinc nebulæ, nubes, venti, pluriæ, irides, halones, parelii, cunctaque Meteora surgunt.

II. Me-

 II. Meteora non omnia elevata sunt.

Terræ motus enim non in sublimi aëre, sed in ipsis terræ cavernis datur. Nebula & parùm elevatur, & cum elevatur, non tam nebulæ quàm nubis fortitur rationem. Ros etiam ac pruina loca altiora non affectent.

CAPUT VII.

De

Meteoris Ignitis.

PRÆCEPTA.

I.

Meteora ignita sunt, quæ ex effluvio pingvi ac sulphureo accenso oriuntur.

II. Sunt quæ plurima, præcipua verò ignis Fatuus, Ignis lam-bens, Draco volans, & Fulmen.

III. Ignis

- III. Ignis Fatuus est meteorum ignitum, candelae ardentis & huc illucque errantis speciem representans.
- IV. Ignis lambens est meteorum ignitum, equorum capillis & hominum pilis ac vestimentis, aliisque sine noxa adhærens.
- V. Draco volans est meteorum ignitum, draconis volantis speciem exhibens.
- VI. Fulmen est meteorum ignitum intra nubes detentum, & exiis violenter per aërem ad terram detrusum.
- VII. Habet tria adjuncta: Tonitru, Fulgur, & Lapidem fulminarem.
- IIIX, Tonitru est sonus in nube, à
con-

concurſu effluuii ſulphurei & nitroſi excitatus.

Ix. Fulgur eſt flammæ micatio, ab effluviis ſulphureis accenſis orta, lumen de ſe ſpargens, lateq̄ve tractum terrenum illuſtrans.

X. Lapis fulminaris eſt corpus durum & ſolidum in nubibus generatum & cum frigore in terram projectum.

QVÆSTIONES.

I. *Cur Ignis Fatuus ſequentem fugiat, & fugientem ſequatur?*

Reſp. Quia cum accedit quis aerem propellit, & cum aere etiam iſtū ignem. Cū verò fugit, aerem ſecum trahit, & cum eo etiam illum ignem.

II. *Vbi generetur Ignis Fatuus?*

Reſp.

Resp. Erratica hæc fax in aëre pendula quàm maximè in coemiteriis conspicitur, in locis etiam ad supplicia destinatis, & in iis, ubi hominum edita fuit strages. Suum enim sequitur pabulum pingvem nempe & sulphuream materiam.

III. Cur fulmine magis lædantur dura & solida, quam rara & pervia?

Resp. Quia illa transitum fulmini negant. Hæc verò istum facile concedunt. Hinc ubi fulmen moratur, dum transitus quærit, lædit. Ubi verò protinus transit, penetrat citiùs, quam lædere possit.

IV. Quotuplex est fulmen?

Resp. Triplex: Terebrans, Discutiens, & Urens. Terebrans est, quod ob flammæ tenuitatem & puritatem per angustissima quæque meat. Hoc læduntur solida, raris illæsi.

H

Discutiens

tiens est, quod ob spiritus coactos dis-
jicit & dirumpit ic̄ta. Hoc turre
franguntur, quercus scinduntur, alia-
que durissima corpora disjiciuntur.
Urens est, quod magis igneum est,
& tacta lædit, vel afflando, vel accen-
dendo, vel comburendo. Hoc accen-
duntur & comburuntur tuguria, pagi,
urbes.

AXIOMATA.

I. Fulgur, licet leve sit, descen-
dit.

Quæ enim descendunt, inquit,
Scaliger, ea moventur motu hoc, aut
per se à natura, aut per accidens à vi.
Naturâ descendit pluvia, quæ erat ex-
halationis pars, subvecta primùm à
calore misto: quo altius abeunte desti-
tuta suo pte pondere defertur. Vi ve-
rò detruditur fulgur.

II. Fulgur prius conspicitur, quàm
tonitru auditur.

Ur

Ut enim fiat sonus, aeris necessaria est fractio. Hæc absque temporis spatio non fit. Aurium etiam plures dantur anfractus, speciesq; per ambages offertur auditui. Quæ cum in visu non dentur, objecta sua visus percipit celerius. Idem cernimus, cū globuli è bombardis mittuntur, cum ligna finduntur, & cum linteola lavantur.

CAPUT VIII.

De

METEORIS AQVEIS.

PRÆCEPTA

I.

Meteora aquea sunt, quæ ex effluviis aqueis oriuntur.

II. Suntq;ve plura, Nubes, Pluvia, Grando, Nix, Pruina, Ros, Nebula, Glacies.

III. Nubes est Meteorum aque-

H 2 um

um ex effluviis ad mediam aeris regionem delatis genitum, & pro ventorum varietate variè agitatum, *

Eng. par. IV. Pluvia est Meteorum aqueum, è nube in aqua guttatim resolutâ genitum, *Eng. alia Sterilis, alia Fecunda.*

Imber, Pluvia, Media.

V. Grando est Meteorum aqueum, è guttulis pluvialibus, in descensu à frigore congelatis ortum.

VI. Nix est Meteorum aqueum, è nube condensata antequam in pluvias resolvatur, natum instar lanæ mollioris terram perrens.

VII. Pruina est Meteorum aqueum, ex effluvio crassiusculo, fermè in modum nivis à frigore vehementiore condensato, genitum

VII.

VIII. Ros est Meteorum aqueum ex effluvio crassiusculo à frigore debiliore collecto genitum, instar tenuissimarum aquæ guttularum plantarum floribus & foliis adhærens.

IX. Nebula est Meteorum aqueum, ex effluviis multis in infimâ aëris regione excitatis, & quodammodò condensatis, genitum, aerem proximum obscurans.

X. Glacies est Meteorum aqueum, ^{ex} effluviis aqueis condensatis & consolidatis à frigore vehementiori genitum.

QVÆSTIONES.

I. Cur nubes non decidant interram?

Resp. Quia leves sunt. Post verò

H 3

ato-

atomi aqueæ magis magisque congregantur, & aqua quæ gravior est inde producitur, sicque in terram reddit, quod è terra venit.

II. Quanta nubium à terris sit distantia?

Resp. Est ea inæqualis. Interdum enim vix absunt spacio disidij milliaris, interdum ultra decem, & plura miliaria Germanica ascendunt. Fit hoc partim ob nubes ipsas, partim ob loca, partim ob tempora.

III. Cur nonnunquam in locis humilioribus pluat, in altioribus & montanis ningat?

Resp. Quia infima aeris regio paulò calidior nives liquefacit. Unde quod in locis altioribus est nix, in humilioribus est pluvia.

IV. Cur grando faciliùs resolvatur in aquam quàm nix?

Resp. Quia quæ aquæ propria fa-

facilius in eam resolvuntur, quam quæ remotiora sunt.

V. Unde grandinis imagines?

Resp. Nec à caliditate, nec à singulari corporum cœlestium constellatione. Subest causa sine causa, & principium sine principio. Extraordinariæ illæ grâdines supremam monstrant causam, quæ homines admonet de vitiis deponendis & vitis corrigendis. Alia verò ratio est, quando in grandinum globulis pili, pulvis, ligna, & alia reperiuntur, quæ unâ cum vapore sursum vehuntur, aut, in descensu admiscentur.

AXIOMATA.

I. Quod nebula est in aëre infimo, nubes est in medio.

Vapores quippe è terra & aqua, ascendentes, nunc infimum, nunc medium obscurant aërem. Hinc nunc

nebulam, nunc nubem habemus. Ut diversitas loci, diversum gignat meteorum.

II. Pluvia agris & hortis utilior aquâ fluviali est.

Vapores enim è fimo; aliisque rebus pingvibus in maximâ exerunt copiâ. Pingvedo autem agris & hortis, nitidissima.

III. Nivis splendor ab aqua est.

Aqua enim lumen quoddam, quamvis debile, de se spargit. Nix ergo cum aqua condensata sit, de luce etiam ac lumine non parùm participat. Non secus ac glacies, eaque in minutiores partes contusa.

C A P U T IX.

De

Meteoris Spirituosis.

PRÆCEPTA.

I. Me.

I.

Meteora Spirituosa sunt, quæ
ex effluviis spirituosiss ac fla-
tuosis oriuntur.

II. Suntque Ventus & Terræ mo-
tus.

III. Ventus est Meteorum spiri-
tuosum ex effluvio flatuoso e
globo terreno egresso ortum,
quod ascendere laborans repri-
mitur, & in obliquum retor-
quetur, cumque impetu per-
aerem ruit.

IV. Terræ motus est Meteorum
spirituosum, ex effluvio fla-
tuoso terræ cavernis præter
naturam incluso, exitumque
cum impetu quarente geni-
tum.

H 5

QVAE-

 QVÆSTIONES.

I. *Cur Venti nunc calidi, nunc frigidi
nunc humidi, nunc sicci, nunc
salubres, nunc noxii sint?*

Resp. Quia miscentur cum atomis, quæ in locis existunt, per quæ transeunt. Hinc septentrionales frigidi sunt, quia perflant loca nivosa. Australes verò calidi, quia transeunt per loca calida.

II. *Quomodo Ventus à terræ motu differat?*

Resp. Quod supra terram ventus, id intra terram terræ motus est. Hinc plerumque terræ motum sequuntur venti, nec prius illa terræ agitatio cessat, quàm venti profiliant.

AXIOMATA

I. *Ventorum locus inventu
difficilis.*

*Murmura ventorum audimus, sed
un-*

unde veniant, & quò vadant, nescimus, E terra quidem & aquis peculiari astrorum influxu, halitus illi elevantur, sed certam hujus aut istius venti determinare rationem, humani non est ingenii.

II. Terræ motus, fulgura & tonitrua, ars non minus quàm natura præstat.

Pulveris enim tormentarii operâ aperiuntur montes, subruuntur oppida, evertuntur muri, dilacerantur turres & fortissima munimenta. Unde Scaliger inquit: Pace tuâ dicam Jupiter, fulmina nostra sunt terribiora tuis: age, coge nubes, ut tonare queas: nos etiam te tranquillo iratum regnum tuum faciemus.

CAPUT X.

De

METEORIS EMPHATICIS.

H 6

PRÆ-

PRÆCEPTA.

I.

Meteora Emphatica sunt, quæ formam, quâ apparent realem non obtinent. Sic Iris, Halo & Parelius, id non sunt, quod esse videntur.

II. Frequentiora & potiora sunt: Parelius, Paraselene, Halo, Iris, Virgæ, Stellæ Candentes, Rubedo matutina & vespertina.

III. Parelius est Meteorum Emphaticum, ex Solis specie, receptâ in nube æquali, splendidâ & continuâ genitum, ut duo vel tres Soles in aëre esse videantur. Dicitur Parelius ω & η quasi dicas

cas, Sol alius juxta verum positus. Germanicè *zwo Sonnen*.

IV. Paraselene est Meteorum Emphaticum, ex Lunæ specie, recepta in nube æquali, splendida & continuâ, genitum, ut duæ vel tres Lunæ, in aëre esse videantur. Dicitur Paraselene à *παρά* & *σελήνη*, quasi dicas, Luna alia juxta veram posita. Germanicè *zwey Monden*.

V. Halo est Meteorum Emphaticum, ex radiis Solis, Lunæ, aut alterius Stellæ majoris, in nubem subjectam sparsis, genitum, ut corona circa Solem, Lunam, aut aliam stellam clariorem appareat. Di-

citur Græcè, ἄλας, area, circulus, Germanicè der Sonnen Hoff/des Mondes Hoff/&c.

VI. Iris est Meteorum Emphaticum, in & à guttulis aqueis, ex radiorum Solis oppositi receptione, fractione, & refractione genitum, arcum varicolorem oculis spectantium exhibens. Germanicè ein Regenbogen.

VII. Virgæ sunt Meteorum Emphaticum in nubè aqueosâ & dissimiliter rarâ, ex radiorum Solis ad latus collocati receptione & reflexione genitum, lineas seu ferulas repræsens, Germanicè die Sonne zeucht Wasser.

III.

VIII. Steliæ cadentes sunt Meteorum Emphaticum, ex effluvio supernè accenso genitum & ob loci frigiditatem repressam ac deorsum detrusum, stellarum è coelo candentium imaginem offerens.

IX. Rubedo matutina est Meteorum Emphaticum, ex vaporibus in aere hærentibus, ac lumine Solari perfusis manè ortum, tempestatem indicans.

X. Rubedo vespertina est Meteorum Emphaticum, ex vaporibus in aere hærentibus, ac lumine Solari perfusis vesperi ortum, serenitatem indicans.

Q^{ua}Æ-

 QVÆSTIONES.

I. An Meteora Emphatica sint Entia realia?

Distingvitur. Reale opponitur
 1. Enti rationis. 2. Enti in potentia 3.
 Enti intentionali. Primo & secundo
 modo Meteora hæc omninò Entia re-
 alia sunt. Actu enim in Mundo dan-
 tur. citra omnem intellectus opera-
 tionem. Tertio modo Entia realia non
 sunt, sed saltem Entium realium ideæ,
 species, & imagines.

II. An Iris fuerit ante diluvinm?

Aff. Adfuerunt enim ibi eadem
 Iridis causæ, quæ adsunt hodiè. Nem-
 pè guttulæ, & Solis aut lunæ radii, qui-
 bus supervenit oculus. At positis iis-
 dem causis; etiam idem sequitur effe-
 ctus.

*III. An Stella reverâ è cælo deci-
 dant?*

Neg. Id enim si fieret, quantulus
 quæ-

quæso etiamnum stellarum numerus restaret? Nonne jam dudum luminibus suis orbatus fuisset terrarum orbis? Et cum maxima stellarum sit quantitas, vel unica casu suo terram totam dedisset obrutam.

AXIOMATA.

I. Multa apparent, quæ non sunt.

Meteora hæc mera phasmata & simulacra sunt, quæ nos mirificè fallunt luduntq; Sicut virgines ac mulieres nigris utuntur flabellis, non tam ut ventum sibi faciant, quàm ut candidiores appareant.

II. Arcus non nubis, sed guttularum minimarum affe-

ctio est.

Cum quis occipite Soli obverso aquam ore aut instrumento quodam spargit in aerem radiis Solis illustratum, iridem in guttulis aqueis conspici-

cit

cit. Idem videre est in fistula, aliqua parte rupta, si per exiguum foramen aqua elidatur, & contra Solem spargatur, ut oculus videntis medius sit inter Solem & guttulas illas aqueas.

LIBER SEXTUS.

De

MINERALIBUS.

CAPIT. I.

De

MISTIONE.

PRÆCEPTA.

I.

Mistio est miscibilium in minima divisorum unio, à forma specifica facta.

II. Dividitur 1. in Perfectam & Imperfectam. 2. In Regularem & Irregularem.

III.

III. Perfecta mixtio est, quâ miscibilia perfectè miscentur, mistumqve perfectum constituitur.

IV. Imperfecta mixtio est, quâ miscibilia imperfectè miscentur mistumq; imperfectum constituitur.

V. Regularis est, quæ secundum leges à natura præscriptas fit.

VI. Irregularis est, quæ contra leges à natura præscriptas fit.

QVÆSTIONES.

I. Quenam sit princeps mixtionis causa?

Resp. Forma specifica rei cujorque.

Rectè Scaliger ait: Nisi quatuor illa Elementa rectorem habeant, temerè ac sine modo metaque & jactabunt &

ja-

jactabuntur. Quid enim illud est, quod tantum terræ, tantum commiscet cæterorum?

II. An formæ Elementorum in misto maneant?

Aff. manentibus enim Elementis, manent etiam Elementorum formæ. Manent autem Elementa, quia miscentur. Quæ non manent, nec misceri, nec uniri queunt.

III. Quomodo formæ Elementorum in misto maneant?

Resp. Integræ. Formæ enim illæ substantiæ sunt. At substantia magis & minus non recipit. Nihil hic addi, nihil demi potest. Tota vel adest, vel abest, punctum hoc insectile est.

AXIOMATA.

I. Perfecta mistio præsupponit imperfectam.

Nullibi enim natura saltum facit, sed

sed semper gradus amat. Antequam ergò perveniat ad complementum, prius dat rudimentum. Sic ab auro imperfecto ad perfectum, à quercu imperfectâ ad perfectam, à cane imperfecto ad perfectum provida procedit Mater.

II. In Natura datur, sed à Natura non approbatur irregularis mixtio.

Ficus platanò & moro inseritur, morus castaneæ, castanea nuci. Trunco pruni, rami, cerasi, pyri, ac pomi inseruntur. Asinus miscetur cum equâ, & pardus cum leânâ. Ubi sua servat species quævis, nec platanus mori, nec asinus equi gaudet indole. Abhorret verò à mixtione hac solers Natura, Non hujus intentio prima hæc specierum confusio, sed immistas volebat species.

II. Mi-

III. Mistio per minima fit.

Non enim Artificialis, sed Naturalis est. Ars interdum crassa crassis jungit, hordeum hordeo, triticum tritico. Accuratioꝝ Naturæ mistio est, quæ minima minimis miscet. Minimum minimi animalculi membrum, quatuor constat Elementis: Sanè minimis, sanè atomorum in morem congregatis.

CAPUT II.

De

GENERATIONE ET
CORRUPTIONE.
PRÆCEPTA.

I.

Generatio est actio corporis naturalis misti, quæ sibi simile producit ex semine, ut perpetua specierum conservatio constet.

II. Dividitur in Inchoatam seu
Im-

Imperfectam & Consummatam
seu Perfectam.

III. Inchoata est actio, quâ forma mediante aliquâ sui speciei materiâ producitur.

IV. Consummata est actio, quâ totum compositum cum omnibus suis partibus producitur.

V. Corruptio est passio corporis naturalis mixti, quâ in minima sua resolvitur.

VI. Dividitur in Naturalem & Violentam.

VII. Naturalis est, quæ secundum communem naturæ cursum accidit.

VIII. Violenta est, quæ præter communem naturæ cursum accidit.

QUAE-

QVÆSTIONES.

I. An Generatiō sit mutatio à non esse ad esse?

Resp. Hoc non esse privationem notat. Privatio verò generationis principium cum non sit, etiam generatio mutatio à non esse ad esse non est.

II. An corruptio sit mutatio ab esse ad non esse?

Resp. Iterum privatio infertur. Ita scilicet, ut in rerum corruptionibus forma substantialis abjiciatur, & in privationem redeat: Ad hoc cum nunquam fiat, etiam corruptio mutatio ab esse ad non esse se non est.

III. An detur generatio Æquivoca?

Neg. Simile enim à simili, effectus particularis à causa particulari. Homo ab homine, brutum à bruto, planta à planta, metallum à metallo. Com-

mu-

munis siderum influxus speciem non
dat, & non magis ranam aut murem
quam hominem aut equum generat.

*IV. An combustio sit misti in
ignem conversio?*

Neg. Cernimus omnes in combu-
stione magnam partem terræ remanere,
salis etiam particulas plurimas residuas
esse. Et id quod in flamma apparet,
non solus ignis est; unde tanta operatio-
num ibi diversitas.

AXIOMATA.

I. Generatio æternitatem dat ca-
ducis.

Vivit homo in homine, brutum in
bruto, frutex in frutice, herba in her-
ba. Non moritur vivam sui quod reli-
quit imaginem.

II. Generationis terminus for-
ma est.

I

Pro-

Proximus scilicet. Ultimus verò totum compositum est. Hoc enim Natura primariò intendit, cùm formâ nobilior sit. Primum autem in intentione, ultimum in executione.

III. Corruptio mistorum assembla.

Irreconciliabiles inimicitiae sunt, è quibus conflatum mistum est. Semper ignis contra aquam, & aqua contra ignem. Hinc tandem diffluit omne mistum, &

Mors etiam saxi marmoribusque venit.

IV. Nihil omninò perit.

Ex Elementis conflata sunt mista. Illa incorruptibilia cum sint, mista planè perire nequeunt. Solvuntur saltem & dissipantur, miro foedere quæ connexa erant antè.

CAP.

CAPUT III.

De

TEMPERAMENTO ET
COCTIONE.

PRÆCEPTA.

I.

Temperamentum est qualitas corporis mixti, è miscibilium qualitatibus exorta, ut illius operâ mixta suas exerceant operationes.

II. Coctio est actio, quâ beneficio
Calidi mixtum coquendum perfectionem suam consequi-

tur. *Species eius s̄ malaras cui Iniditas: Elixario, cui Ingnatio: Asyario, cui Heluspio*

QVÆSTIONES. *et impura asyario. Opto nuntare.*

I. Unde Temperamentum?

Resp. E quatuor qualitatibus, caliditate, frigiditate, humiditate, siccitate, Harum conjunctio tempera-

I 2

men-

mentum parit. Et quidem nunc Simplex, nunc Compositum, prout vel unica qualitas tantum, vel duæ excedunt.

II. An in temperamento detur qualitatium remissio?

Neg. Ignis calor in temperamenti constitutione non remittitur, sed est manetque summus. Aquæ frigus non gradus quosdam deponit, sed omnes servat. Saltem pro atomorum qualitatibus excellentibus præditarum variâ congregatione, aliud atque aliud temperamentum constituitur. Hinc non novum, rem unam & calefaciendi & frigefaciendi, & solvendi & obstruendi pollere virtute.

III. An temperamento omnes mixtionum operationes adscribenda?

Neg. Hoc enim è qualitatibus Elementaribus cum pronascatur, vires ista-

istarum non excedit. Unde occultæ qualitates, aliam postulant originem. Rectè Scaliger ad Cardanum: Quis te malus genius Alexandreus adegit eò, ut miserè crederes, sola elementorum mixtione fieri posse, ut ferrum trahatur à magnete?

AXIOMATA.

I. Temperamentum accidens est.

Oritur enim ex accidentibus. At ne ex infinitis quidem accidentibus una pronascitur substantia. Tactu etiam dignoscitur. Calidum hominis temperamentum tactu sentimus. Ranarum & piscium temperamentum frigidum itidem tactus monstrat. At sub sensum non nisi accidens cadit.

II. Temperamentum varium est.

Aliud ad pondus dicitur, aliud ad justitiam. In illo æqualitas, in hoc

inæqualitas datur. Hocq̄ve vel Simplex,
 vel Compositum est. In simplici qua-
 litas una, in composito plures exce-
 dunt. Et quot mistorum species, tot
 fermè temperamentorum genera sunt.
 Cum primis verò animalium tempera-
 mentum in Sangvineum, Cholericum,
 Phlegmaticum & Melancholicum dis-
 pescitur. Sangvinem calidum & hu-
 midum est. Cholericum calidum &
 humidum. Melancholicum frigidum
 & siccum. Hinc Sangvinei læti, Chole-
 rici rixosi, Phlegmatici pigri, Melan-
 cholici tristes.

*Phleg:
frigidum*

III. Coctio ex oppositis fit.

Duo præcipuè in coctione atten-
 denda. Agens & Patiens. Agens ca-
 lor est, partim Internus, partim Exter-
 nus. Sic poma, pyra & uvæ non
 solius interni, ac domestici caloris o-
 perâ

porâ coqvuntur, sed quàm maximè etiam Solis desiderant fervorem. Patiens humor est, unde lapidem non coqvimus, sed carnes, ova, poma, pyra.

CAPUT IV.

De

MINERALIBUS IN
GENERE.

PRÆCEPTA.

I.

Mineralia sunt corpora naturalia mista, è sulphure, mercurio & sale, beneficio propriæ formæ formata & è mineris ac visceribus terræ eruta.

II. Dividuntur in Lapides, Gemmas, Metalla in specie sic dicta, & Mineralia media.

I 4

QVAE-

 QVÆSTIONES.

I. *An mineralia fiant ex exhalatione vapida, terre visceribus inclusa, beneficio caloris ac frigoris, ob concursum Solis aliarumq; stellarum?*

Neg. Vulgò hâc ratione se satis mineralium naturam expressisse existimant. Verùm ne corticem quidem attingunt, multò minus nucleum. Causas enim merè remotas afferunt, quæ si rem absolverent, dubio procul plus auri & argenti in mundo esset, quàm esse experimur.

II. *An seminale principium mineralibus concedendum?*

Aff. Quemadmodum animalia è certo generantur semine: ita & mineralia suum seminale habent principium. Hinc ut plantæ plantas, & animalia animalia, sic & gemmæ gemmas, lapides lapides, metalla metalla, semperq; similia similia producunt.

AXIO-

AXIOMATA

I. Terra magnum Naturæ Laboratorium est.

Hinc infinitæ fiunt destillationes. In profundissimis ventis ac meatibus è spiritibus variis talia elaborantur corpora, quæ nec Ars unquam imitari, nec hominis ingenium satis mirari ac rimari potest.

II. Mineralia nec viva, nec mortua sunt.

Animam enim nec habent, nec habere debent. Nec enim verè nutriuntur, nec propriè augentur. Chymicum quidam propter egregias vires & operationes vitam istis adscribere non dubitant. Sed propriè dicta vita, quæ animam insequitur, hinc non patet, cum & formis aliis nobilissimæ convenient operationes.

CAPUT V.

DE LAPIDIBUS.

I 5

PRÆ-

PRÆCEPTA.

I.

L Apidesunt mineralia crassa, dura, ignobilia, ex succo lapidescente & spiritu lapidifico genita.

II. Dividuntur in Porosos & Solidos.

III. Porosi sunt, qui ex materiâ non adeò concretâ constans, partesqve admodum raras habent, ut pumex, *Bimstein* / *tophus*, *Zoffstein* / & alii.

IV. Solidi sunt, qui ex materiâ magis compactâ constant, partesqve solidas habent, ut silex, *Fewerstein* / *cos*, *Wetzstein* / *marmor*, *Marmelstein* / &c.

QVÆ

QUÆSTIONES.

I. *Cur lapides in aquam projecti non supernatent?*

Resp. Ligna aquis immissa supernatare spectat quivivis. Secus longè res se habet de lapidibus. Hi fundum petunt, ibiq; immobiles, aliquamdiu perstant. In causa est gravitas. Gravior enim aquâ lapis est. Ligna verò quòd supernatent, res penes aerem inclusum est. Plurimum enim aeris in lignorum poris continetur, cujus operâ super undas feruntur ipsa. Imò, idem quibusdam contingit lapidibus, Pumex enim natat, non secus ac homo sub axillis vesicas spiritu plenas habens.

II. *An Lapis fieri possit gravior seipso?*

Aff. Pumex enim cum conteritur minutissimè, gravior fit seipso integro. Aer enim qui antea in poris contine-

batur, & causa levitas erat, exprimitur. Hinc minutissimæ pumicis particule in aquam projectæ supernatare nequeunt.

AXIOMATA.

I. Lapidem non facit calor.

Hic enim accidens est, ille substantia. Et cur in fontibus frigidis generantur lapides, si autorem haberent calorem? Imò lacus sunt, in quibus ligna, ossa, & alia injecta in lapides mutantur, ubi dubio procul calori res ista adscribenda non est.

II. Lapidem non facit frigus.

Nam & hoc accidens est, ille substantia. Neque etiam locum naturalem frigidum saltem agnoscit lapis. Generantur lapides in corpore hominis vivi, in capite, in arteriis; in ipso quoque corde. Ubi certè frigoris opera produci nequeunt.

**III. Lapidem non facit exsiccatio
humidi.**

in

In locis enim satis humidis sæpè
formatur. In hominis nempè vesica &
renibus. In lacubus & fontibus, ubi
perpetui madores ac humores.

IV. Magnes trahit ferrum.

Vi non manifesta, sed occulta.
Simile amat simile, horret dissimile.
Simile ferrum magneti, unde amat u-
nionem.

C A P U T VI.

De

G E M M I S.

PRÆCEPTA.

I.

Gemmae sunt mineralia puris-
sima & pretiosissima, durissi-
ma ac pellucida, operationibus
valdè nobilibus prædita.

II. Suntque plurimæ, Adamas
Demant / Sapphyrus Sapphir
Smaragdus Schmaragd / Ru-
binus

I 7

binus Rubin/Turcois Turcis
&c.

QVÆSTIONES.

I, *Quenam præcipua bonæ gemmæ notæ sint?*

Resp. Ut dura sit ac pellucida. Summus enim in istis nitor & durities indomita. Hinc adulteria gemmarum conspicua. Vitrum enim variis coloribus tingunt, arteq; ita expolunt, ut visu à veris gemmis facile discerni nequeat. Ast duritiem tantam cum vitrum non habeat, gemmæ vitreæ limam sentiunt, veræ limæ resistunt. Vitreæ etiam leviores, veræ graviores: Vitreæ tepidiores, veræ frigidiores existunt.

II. *An Adamas hirci sanguinis domari queat?*

Resp. Plinius & alii cum ipso, Adamantis duritiem inenarrabilem calido
do

do hirci sanguine superari ajunt. At magnam quidem adamantis duritiem esse novimus; malleo tamen ab auri-fabris in scobem eum redigi constat. Sanguis hircinus non propriâ, sed alienâ potestate eum solvit. Hircus nempe cum herbas devoravit solutivas, sanguis hircinus solvit adamantem.

AXIOMATA.

I. In gemmis in arctum naturæ coacta majestas est.

Minima enim hæc corpora elephatorum humeros tantorumque colla superant longè, materiæ puritate, colorum suavitate, virtutumque varietate.

II. Adamas hostis Magnetis est.

Vires enim huic aufert, adeò ut ferum amplius trahere nesciat. Rectè Nollius ait: Huic lapillo (adamanti) Natura rerum omnium parens tale
cum

cum magnete dissidium ingenuit, ut illo praesente omnem vim tractricem à Magnete directam planè conspicias. Quin magis tractum ab hoc ferrum feroci quadam vi ab admoto adamante revelli cernere est.

CAPUT VII.

*De*METALLIS IN SPECIE
SIC DICTIS.

P R A E C E P T A.

I.

Metalla sunt mineralia fusilia, & in longum latumq; ductilia, usibus humanis maximè accommoda. *summa vel Perfecta ut O & C. vel Imperfecta, ut S & Z & H.*

II. Suntq; aurum, argentum, cuprum, ferrum, stannum & plumbum. *O C S Z & H.*

QVÆ

QVÆSTIONES

I. *Cur montium frigidiorum penitioribus partibus metallorum delectetur natura?*

Resp. Quia spiritus metallici hisce velut carceribus arctius concluduntur. Ubi verò porta patet, prorumpunt, ac citius dissipantur, quàm congregari & conglobari queant.

II. *An Chymici verum producere queant aurum?*

Aff Reclamare enim experientia & ratiunculis imperitorum confidere, nefas est. Produxere aurum Pharmacopœia Tarvisinus coram senatu Veneto, Alexander Sidonus Scotus, Anshelmus Boethius, Edoardus Kellejus Anglus, Thurneisserus, Arnoldus de Villâ Nova, Raymundus Lullius, & alii. Unde Bartholinus scribit: Metalla varia in aurum transmutari posse, mirum est, peritiores negare. Vidi,

di Florentiæ inter res pretiosas Ducis Florentini clavum continuum, , cujus media pars aurum erat, media ferrum: aurum, quousque tincturæ immersus erat. Transmutatus dicebatur olim à Thurneuffero. Vidi frustum plumbi in aurum mutati Basileæ apud Zvingerum, qui propriis oculis transmutationem ab Alexandro Sidonio Scoto factam viderat Basileæ, quod idem Scotus Coloniae & passim alibi præstitit.

III. An aurum reddi possit potabile?

Aff. Sensum enim dimittere in iis, quæ sensibus manifesta sunt, & rationem quærere, infirmitas intellectus est. Reddunt sanè hoc Chymici fluidum, & nunc sub forma olei, nunc mellis, nunc pulveris exhibent. Nostrum enim aurum crassum extrinsecus fixum est, intrinsecus volatile.

AXI-

AXIOMATA.

I. Aurum cunctis metallis se miscet.

Ubicunq; ferè deprehenditur, cum aliis metallis conjunctum est, sine quibus etiam se multiplicare nequit. Nihil tamen perfectionis ab iis recipit, cum virtus non ascendat, sed descendat.

II. Aurum cor confortat.

Non quidem crudum & crassum, sed in spiritualem & volatilem naturam redactum. Cum enim compactissimæ & firmissimæ sit substantiæ, arte in suas resolvendum est atomos.

III. Aurum igne probatur.

Ignem quidem funditur aurum, sed nihil de sua deperdit magnitudine, nihil de nitore. Et quò sæpiùs ac diutius in magno etiam catino arserit, eò præstantiùs & preciosiùs evadit.

IV. Aurum malleo extenditur.

Mol.

Molle quidem est, sed non fragile. Hinc adeò extendi potest, ut ejus unica uncia in bracteas diducta, decem terræ jugera tegre æqueas. Communiter in fila ac folia tenuatur, interdum cum lana bombycina, interdum sine lanâ.

CAPUT IIX.

De

MINERALIBUS MEDIIS.

PRÆCEPTA.

I.

Mineralia media sunt, quæ mediæ naturæ inter lapides gemmas, & metalla in specie dicta sunt.

II. Et sunt species terræ, salis, sulphuris, ac bituminis.

III. Terræ species sunt, argilla
Thon / marga Steinmarck/
cre-

creta Kreide / rubrica Röttel /
ochra Berggeel / calx Kalck /
terra Lemnia gesiegelte und ge-
meine Türckische Erde / terra
Armenia Armenier Bolg, Gy-
psum Gips / oder Spalkalck /
&c.

IV. Salis species sunt, sal com-
munis Salz / nitrum Salpes-
ter / alumen Alaun / chalcan-
thum Kupfferwasser oder
Schusterschwärze / &c.

V. Sulphuris species sunt, sul-
phur commune unser gemei-
ner Schwefel / arsenicum Kat-
tenpulver oder Mäusegift /
antimonium s. stibium Spieß-
glas / sanda racha Berggröthe
oder Menning / auri pigmen-
tum Operment / &c.

VI. Spe.

VI. Species bituminis sunt, cespites bituminosi Torff / naphtha, petroleum, &c.

QVÆSTIONES.

I. *Cur calx aquæ adspergine accendatur?*

Resp. In calce non parum latitat ignis, non secus ac in cineribus. Calx enim velut cinis lapidis est. Unde & Scaliger inquit: Calx est lapis mortuus. Cùm ergò aqua isti adfunditur, igniculi sese conjungunt, & sub specie flammæ exiliunt. Hinc aquà postmodum aspersâ nulla fit incensio, imò nullus excitatur stridor. Abiit enim ignis, qui strepitum flammamq; dare poterat.

II. *An nitrum inflammetur?*

Resp. Chymici mirantur, quâ fiat, quòd nitrum species salis tantâ promptitudine atq; vi concipiat flammam.

Sed

Sed præclarè istis respondet Clariss. Sennertus inqviens: Puto nitrum non accendi sed potius ab igne aufugere, illumqve maximè adversari, & contra ignem nitrum. Etenim si ferro candenti injiciatur nitrum, non accenditur, sed saltem exhalat. Si verò in carbonem ignitum injicitur, tum flamma eadem excitatur, non quòd nitrum inflammetur, sed quòd ignis, cum in carbone nitrum sese penitus insinuat, nitrum fugit.

AXIOMATA.

I. Terra non omnibus una.

Metallica terra est, quâ de jam noster sermo. Ubi tanta varietas, quanta locorum est. Prostat enim terra pingvis, spissa, dura, rara, mollis. Figuli pingvem, spissam & mediocrem amant. Ex his enim finguntur opera, quæ vis ignium tam facilè non frangit.

git. Hinc in fornace uruntur ligna; salvis & illæsis tegulis. Et plastæ qui lateres formant terras pingves ac raras eligunt. Hæ enim non tantum minus ponderosæ sunt, sed & facile cohærescunt. Pictores terras macras, molles & siccas expetunt. Quales sunt, rubrica, ochra, creta alba, viridis, nigra. &c.

II. Naphtharapax ignis est.

E longinquo enim ad se ignem trahit & inflammatur. Unde corpus hæc perunctum, igni si quodammodo admoveatur, incenditur. Alexandrum puero in balneo affudisse naphtham, & non procul posuisse lucernam, scribunt. Hinc adeò flagrasse puerum, ut interiisset, nisi ministri aquam affundentes ignem extinxissent.

LIBER SEPTIMUS.

De

PLANTIS.

CAPUT I.

De

ANIMATO IN GENERE.

PRÆCEPTA.

I.

Animatum est corpus natura-
le mixtum, animá & corpore
organico constans, vitaq̄ve
præditum.

II. Dividitur in partes & species.

III. Partes sunt, Anima & Corpus
Organicum.

IV. Anima est forma corporis na-
turalis organici, vitam & ope-
rationes vitalesisti communi-
cans.

*animata a loxi K dicuntur Perfe V. Est. anima
imperfecta. Imperfecta dicuntur q̄ sunt
in sensu, sed in sensu necessitate q̄
sunt et quibus sub utilitate, ut quibus
ambitione affatum. Sed huc res omnino facta
est explorata.*

V. Estq; vel Vegetativa, vel Sensitiva, vel Rationalis.

VI. Corpus organicum est materia eleganter & artificiosè in varia organa ad certas operationes edendas divisa.

VII. Estq; vel Plantarum, vel Brutorum, vel Hominis.

VIII. Species Animati tres sunt: Planta, Brutum, Homo.

QVÆSTIONES.

I. *An anima actu sit in semine?*

Aff. Ubi enim operationes animæ sunt, ibi etiam facultates sunt, & ubi facultates, ibi anima ipsa. Jam quid est, quod semina illa vivificat? Quid est, quod tantum partium apparatus efformat?

II. *An una unius speciei animæ sit?*

Distinguitur. Speciem non nisi una anima, formæ specificæ instat, consti-

constituit. Speciem hominis anima humana, speciem canis anima canina. Cum verò formæ formis subordinentur, sæpè animæ plures in uno dantur corpore. Et quid formæ præstent Accidentariæ, non latet eruditos.

AXIOMATA.

I. Animatum inanimato præstantius.

Præstantiorem enim habet formam, præstantiores affectiones, præstantiores operationes. Hinc muscam Soli præferre nil dubitamus.

II. Anima in corpore Organico est.

Subjectum nempe Informationis animæ corpus est organicum. Reliquæ formæ in corpore in organico hærent. Intelligendum verò hoc de animæ actu formali simpliciter ita dicto.

CAP. II.

DE VITA ET MORTE.

K 2

PRÆ-

 PRÆCEPTA.

I.

Vita est actus corporis naturalis viventis, esse & operationes vitales huic communicans.

II. Mors est privatio vitæ in vivente à solutione animæ & corporis facta.

III. Dividitur in Naturalem & Violentam.

IV. Naturalis est, quæ à naturali humidi resolutione oritur.

V. Violenta est, quæ à præternaturali & externâ quâdam violentiâ oritur.

QUÆSTIONES

1. *Quodnam animæ & corporis vinculum sit?*

Resp. Calidum Innatum cum Influyente. Vel, Spiritus Infitus & Influyente.

ens. Rectè ergò sese habentibus hi-
sce, vita perdurat, vivumqve perstat. Al-
terutro verò horum sublato, vita ipsa
tollitur, vivumqve perit. Perit quidem
morte naturali, sublato calido innato
seu spiritu Insito. Perit morte violen-
tâ, sublato calido aut spiritu Inllu-
ente.

II. *Quotnam dentur ætates?*

Resp. Vitam certis includunt ter-
minis ætates. Has in omni observare
licet vivente. Inprimis tamen in po-
tissimo animato, homine scilicet, sex
sunt conspicuæ. Infantia, Pueritia, A-
dolescentia, Juventus, Virilitas & Se-
nectus. Infantia ad septimum sese ex-
tendit annum, pueritia ad decimum
quartum, adolescencia ad vigesimum
quintum, virilitas ad quinquagesimum,
senectus ad ultimum usque vitæ termi-
num.

K 3

AXIO-

AXIOMATA.

**I. Calidum Innatum substantia ,
non accidens est?**

Non enim hic de calore , sed de sub-
stantia aliquâ, cui nunc plus , nunc mi-
nus caloris jungitur , res est. Hinc tu-
tius nomine Spiritus, quàm Calidi ve-
nit.

**II. Calidum Innatum substanti-
am corpoream notat.**

Constat enim corpore gemino , quo-
rum unum absumit , alterum absumi-
tur. Hoc humidum radicale , illud ca-
lidum in specie dicitur.

**III. Calidum Innatum menti-
bus proprium est.**

Animæ enim & corporis vinculum
est , unde inanimatis denegatum fuit.
Neque etiam spiritus quivis calidi in-
nati gaudet titulo , cum aliud spiritus
in genere, aliud spiritus insitus sit.

IV. CA-

IV. Calidum Innatum ab igne &
cæteris Elementis specie
differt.

Habet enim operationes & condi-
tiones longè præstantiores. Purgat,
confortat, veneno resistit, epilepsiæ
medetur, & alios ejusmodi effectus
elementis minimè competentes edit.
Neque etiam à frigore elementari pa-
titur, sed cum gelu summum, salum
præstat.

V. Calidum Innatum instauratur
per Influens.

Hinc omnes alimentorum usus
suoq; indigent pabulo plantæ, bruta,
homines. Quo dato, vigent florentq;
negato, flaccescunt, & intereunt.

VI. Calidum Innatum licet in-
stauretur, tandem tamen de-
ficit, mortemq; inducit.

Quod enim per influens accessit, eo
quod decessit neterius est. Sicut aq

oleo & vino dispar est ita calidum influens calido innato. Hinc tandem viventi omni moriendi imposita necessitas.

CAPUT III.

De

PLANTIS IN GENERE.

P R Æ C E P T A.

I.

PLanta est corpus animatum vegetans.

II. Dividitur in Partes & Species.

III. Partes sunt Anima & corpus.

IV. Species sunt Herbæ & Arbores.

QVÆSTIONES.

I. *An plantis insit sexus ?*

Neg. Tradunt in plantarum speciebus non minus quàm inter animalia esse mares , esse foeminas. Hinc

ma-

maris foecundam vim foeminæ alias sterili, fune, odore, pulvere, & aliis modis, communicari existimant. Verùm à naturali Sympathia ad sexum argumentar non licet. Et ubi membra ad sexum necessaria?

II. *An species aliqua plantarum perierit, cum tempore hyberno nulla amplius superest
rosa?*

Neg. Posito omnes rosas interiisse, & ratione existentiae, & ratione essentiae: tamen interitu isto nulla plantarum species interiit. Ratio, quia rosa non est planta, sed plantæ flos.

AXIOMATA.

I. Planta vivit.

Nutritur enim, augetur, & ex semine sibi simile gignit. Sic ruta suum habet nutrimentum, augmentum, & semen quo se multiplicat.

II. Planta moritur.

K 5

Quæ-

Quædam citius, quædam tardius. Prout humidum radicale aut fortius aut debilius habet. Non secus ac ipsa animalia, nunc citius, nunc tardius senescunt & intereunt.

CAPUT IV.

De

ANIMA PLANTARUM,
PRÆCEPTA.

I.

Anima plantarum est forma, quâ nutriuntur, augentur, & sibi simile gignunt.

II. Facultates ejus sunt: Altrix, Auc̄trix & Procreatrix.

III. Altrix est facultas animæ vegetariivæ, quâ id quod quotidiè de partibus viventis effluit, ex alimento extrinsecus assumto, & in substantiam corporis viventis converso, restau-

ratur. *Huic inserviunt, IV. Au-*
Attraxtrix, Retentrix, Concoctrix &
Expultrix.

IV. Auctrix est facultas animæ vegetativæ, quâ vivens ex assumpto alimento secundum omnes dimensiones extenditur, justamque quantitatem consequitur, ad edendas operationes debitas.

V. Procreatrix est facultas animæ vegetativæ, quâ vivens ex semine prolifico sibi simile gignit. *Huic inservit Formatrix.*

QVÆSTIONES.

I. *An Anima Vegetativa sit Plantæ alicujus forma specifica?*

Neg. Omnes enim Plantæ animam vegetativam habent, & nihilominus specie inter se differunt. Alia igitur in istis erit forma specifica. Nempè alia quoad speciem anima est in quercu, alia in falice, alia in abiete, alia in violâ, alia in eryngio, &c.

K 6

II. *An*

II. *An vivens, quamdiu vivit, nutritur?*

Aff. Calor enim natus subindè aliquid absumit de humidi radicalis substantia. Quotidiè ergò substantiæ istius fieri debet restauratio.

III. *Cum viventia semper alantur, cur non etiam semper au-
geantur?*

Resp. Fit hoc, quia adest finis auctiois. Præsente ergò fine, cessat operatio. Fit etiam, quia abest aptitudo subjecti. Receptivum enim recipit ad modum non imprimentis, sed receptivitatis suæ.

AXIOMATA.

I. *Anima vegetativa infimus animæ gradus est.*

Hæc enim proximè inanimatorum accedit formas. Hæc quod habet, id omne & cæteræ habent.

II. Ani-

II. Anima vegetativa omnibus
viventibus inest.

Non enim plantæ saltem, sed &
bruta ac homines nutriuntur, augen-
tur, ac sibi simile gignunt. Inest ve-
rò propter modum formæ genericæ,
non specificæ.

CAPUT V.

De

CORPORE PLANTA-
RUM.

PRÆCEPTUM.

I.

Plantarum corpus est subjectum
animæ vegetativæ eleganter &
artificiose ad varias operatio-
nes edendas constructum.

II. Constat fibris, venis, nervis,
carne, radice, caule, ramis, foli-
is, floribus, &c.

*Suntque alie Simpliciores,
alie Composite: et hic vel pars et pars. Vel
anniversaria: illæ Caudex, ramus & surculus:
hic Folia, Flores & Fructus.*

QVAE

 QVÆSTIONES.

I. *An Plantæ è terrâ nascantur spontè absq̃ ullo semine?*

Neg. Effectus enim specificus & determinatus ab universali & indeterminatâ causâ provenire nequit.

II. *An in Plantarum germinatione ad calorem Externum, an verò ad Internum, respiciendum sit?*

Resp. Ad utrumq̃. Calor enim, Solis Internum excitare debet, unde verno, non hyberno tempore fit germinatio. Pro caloris verò interni vel debilitate vel fornitudine germinatio nunc citiùs, nunc tardiùs promoveatur. Calorem autem hîc ita attendamus, ut causas principales non negligamus.

AXIOMATA.

I. *Herbæ & arbores venas habent & brachia.*

Non

Non Univocè, sed Analogicè. Datur in iis aliquid, quod succum attrahit, & cæteris partibus communicat, venis animalium quàm maximè respõdens. Dantur etiam robustiores rami, velut valida brachia extantes.

II. Semen plantarum fructibus annumerandum.

Non fanè excrementum est semen. Quippè quod mirâ arte & industria à Naturâ peculiariter elaboratur. Ad fructum potius spectat, qui nunc semen nudum, nunc semen carne stipatum est.

CAPUT VI.

DE HERBIS.

PRÆCEPTA

I.

Herba est planta humilis, statim à radice folia fundens.

II. Estq; vel alimentosa, vel me-

*Alimentosa l. zotam Semina, l. zotm dica-
Fructus, l. zotm radices, l. zotm folia, l. zotm
se totas.*

dicamentosa, vel mixta, vel neutra.

III. Alimentosa, quæ gratum homini suppeditat cibum. Ut triticum Weizen / zea Spelz / oder S. Peterkorn / secale Korn / hordeum Gersten / oryza Reiß / milium Hirse / avena Haber / frumentum saracenicum Heidekorn / fabæ Linsen / pisa Erbsen / &c.

IV. Medicamentosa, quæ gratum homini suppeditat medicamentum. Ut absinthium Wermut / salvia Salbey / ruta Rauete / hyssopus Eisop / sinapi Senff / piper Pfeffer / papaver Mon / sempervivum Haubwurß / &c.

V. Mixta, quæ gratum homini
sup-

suppediat, cum alimentum
 tum medicamentum. Ut, pe-
 troselinum *Peterfilien* / cepa
Zwiebel / alliū *Knoblauch* / &c.

VI. Neutra, quæ homini nec ali-
 mentum, nec medicamentum
 suppediat. Ut gramen vul-
 gare, herbæquæ solo odore, &
 colore nos oblectantes. Aco-
 nitum etiam, brionia, cicuta,
 esula, napellus, veratrum, &
 quæcunquæ naturæ nostræ ini-
 mica sunt.

QVÆSTIONES.

I. *Quid Herbarum calor potentialis
 seu virtualis sit?*

Resp. Quamvis vulgò quædam
 herbas potentiâ, quædam actu calidas
 faciant: tamen utrobiquæ calor actu
 in-

includitur. Hoc saltem datur discriminis, quod actu calidæ calore primo nobis ostendent contactu, potestate verò calorem habeant latentem. Sic piper omninò caliditatem in se habet actu, quamvis primo non sentiatur contactu.

II. An opium sit frigidum?

Resp. E papaveris nigri capitulis succus effluit, quem opium vocant. Hoc frigidum dicunt communiter, unde frigiditate summâ summum & stuporem inferre censent. Verum calidum potiùs, quàm frigidum est. Amarum enim & acre est, linguam vellicat, fauces incendit, sitim excitat, & facilè inflammatur. Stuporem verò ac somnum infert, non tam qualitate manifestâ, quàm occultâ.

AXIOMATA

I. Natura terræ cuiq; herbas exhibet necessarias.

Provi.

Provida enim illa mater eumulatè cunctis prospexit terris, nec unquam deficere voluit in necessariis. Rectè scripsere moderni : Stultum esse ex Indiâ petere, quod domi habemus, existimantes propriam neque terram, neque aquam sufficere, patriisqve peregrina, frugalibus sumptuosa, acquisitu facilibus difficilia, & ab ipsis usqve terræ finibus importata præferentes.

II. Nomina herbarum nosse parvi momenti res est.

Superbiunt multi, quod herbarum nomina faciesqve externas norint. At certè eruditio in hisce nulla est. Scientia ex causis oritur. Hæ indagandæ, hæ pensitandæ veniunt. Nomina illa nuda & facies externas vel vetulæ norint. Docti verò est, virtutes & effectus deducere è causis.

CAP.

CAPUT VII.

De

ARBORIBUS.

PRÆCEPTA.

I.

Arbor est planta altius assurgens, à radice truncum crassum & lignosum fundens.

II. Estque vel Frugifera vel infrugifera.

III Frugifera, quæ fructum edit.

Ut, pomus *Apffelbaum* / *Pyrus*
Birnbaum / *malus cotonea*
Quittenbaum / *malus punica*
Granatbaum / *malus persica*
Pfirsichbaum / *citrus Citronenbaum* / &c.

IV. Infrugifera est, quæ fructum nullum edit. Ut salix *Weidenbaum*, betula *Bircken*, cedrus

Cez

Cedernbaum/ buxus Buche-
baum/ tilia Linden / populus
Aspen / &c.

QVÆSTIONES.

I. *An frutex arbor sit?*

Resp. Species plantarum vulgò faciunt herbam, fruticem & arborem. At frutex quid nisi arbor parva? Frutices sunt, vitis, juniperus, sambucus, spinus, rubus &c. Quæ sanè ab arbore nõ differunt nisi magnitudine. Majus autem & minus non mutant speciem. Unde & in Sacra Scriptura duæ saltem plantarum numerantur species. Dixit DOMINUS: Germinat terra germen, herbam producentem semen, arborem fructiferam. Item: produxit terra germen herbam producentem semen juxta speciem suam, & arborem facientem fructam,

II. *An*

II. An in Scotia anseres nascentur in arboribus?

Resp. Id vulgò creditur. At simplex nimis, anseres ex lignis, pomis, aut aqvis nasci qui putat. Rectissimè scripsit Franzius: Nunquam firmiter potui persuadere, anseres ex arboribus nasci. Tandem incidi in historiam navigationum Hollandicarum versus novam Chinam susceptarum, ibique, deprehendi ad annum 1597. & quidem ad 11. Julii è regione Insulæ Crucis ab Hollandis reperta fuisse ova illorum anserum, quos anseres decepti credidimus nasci ex arboribus. Quod historicum testimonium omnibus gratissimum esse debet, & animam simul præbere ad veritatem in aliis quoque materiis exactiùs investigandam.

AXIOMATA.

1. Arbor bona bonos fert fructus, mala malos.

Si-

Simile enim à simili. Bonum à bono, malum à malo. Bonæ arbores sunt pomus, pyrus, citrus. Hinc fructus boni, poma, pyra, mala citria. Mala arbortaxus, cujus umbra etiam noxia.

II. Arbores magnitudine superant animalia cuncta.

Mirantur homines vastitatem elephantorum & immanium cetorum. At mira magis magnitudo arborum. Quercum vidit Scaliger longitudine pedum circiter quinque & septuaginta. In Indiâ tam altè ascendere fastigiis suis arbores, ut sagittis superari non possint, autor est Plinius. Tiliam vidit Hartungus, tam prodigiosa brachiorum vastitate, ut columnis lapideis undiqve subjectis fulcienda fuerit, mensæq; septuaginta pro convivio sub illâ statui potuerint.

LIBER

Rao tituli LIBER OCTAVUS.

a potiori sumit. De

BRUTIS.

CAPUT I.

De

ANIMALIBUS IN GE-
NERE.

PRÆCEPTA.

I.

A Nimal est corpus animatum
sentiens.

II. Dividitur in Partes & Species.

III. Partes sunt anima sensitiva, &
corpus organicum.

IV. Species sunt Rationale & Ir-
rationale sive brutum & ho-
mo. *Species sunt Partes Subjectivæ.*

QVÆSTIONES.

I. An animal non ad bruta tantum,
sed ad ipsum etiam hominem
spectet?

*Divisio commode q̄mittitur. Resp.
aib̄s a manu & homo habet
rationis, n̄. Gressite Volante, Ave,
ptile, Natante.*

Resp. Negat hoc inter brutum & animal distingvere qui nescit. Verè homo animal est, quia corpus animatum sentiens est. Brutum verò homo non est, quia ratione non gaudet.

II. Quid irrationale hinc præstet?

Resp. Est terminus negativus, sed exprimit rem positivam. Formam nempe animæ rationali oppositam. Hinc qui irrationale dicit, nil nisi bestiale & brutale dicit.

AXIOMATA.

I. Animal omne præstantius plantâ est.

Præstantiorem enim habet formam, præstantiores affectiones, præstantiores operationes. Musca ipsa hinc nobilior pomis, pyris.

II. Animal minimum dignitate non cedit maximo.

Miratur quidem vulgus taurorum

L

colla

colla, elephantorum robora, & leonum
jubas. Sed vel apicula & formica ha-
bent, quibus mentis nostræ aciem in se
convertant.

CAPUT III.

De

BRUTO IN GENERE.

PRÆCEPTA.

I.

BRutum est animal irrationa-
le.

II. Dividitur in Volatile, Natati-
le, Gressile & Reptile.

QVÆSTIONES

I. An brutis competat prudentia?

Resp. Distingvimus inter pruden-
tiam Naturalem, Animalem & Ratio-
nalem. Hanc, quæ est habitus cum re-
cta ratione activus, brutis negamus,
licet & illam & istam iis concedamus.

Prudenter enim hirundo facit nidum,

*Sunt Philosophi q. rationem brutis pru-
dentiam tribuunt. Aristoteles & alii
alii in bene negant.*

prudenter formica colligit grana,
prudenter aranea struit telam, & quis
nescit prudentiam naturæ universæ?

II. An brutis competat Syllo-
gizatio? *Instinctu nati.*

Neg. De vulpe dicunt, quòd aquæ ⁱⁿ
glaciatae admoveat aurem, ac talem ⁱⁿ
formet Soritem: Quod strepit, move-
tur: Quod movetur, fixum non est:
Quod fixum non est, cedit: Ergò sub-
mergatur, si hanc ire pergam. Verùm Syl-
logismus hic non vulpis est, sed homi-
nis, qui sic collecturus esset, si similis ei
obveniret casus. *Lepus. Anser. Anas.*

AXIOMATA.

I. Brutum sortis non unius.

Aliud Sangvineum, aliud Exangve.
Aliud Oviparum, aliud Viviparum. A-
liud Terrestris aliud Aqueum, aliud
Aëreum, aliud *amphibium*. Aliud Socia-
bile, aliud Solivagum. Aliud Domesti-
cum, aliud Sylvestre.

*NB. Color ruber natus est de nati. II. Bru-
sanguinis. idem natus est de nati
sanguine, licet humor iste natus sit ruber.*

II. Brutorum non est velle.

Voluntas enim sequitur rationem,
Ratio quia denegata brutis, etiam ra-
tionis denegatum consequens.

CAP. III.

De

ANIMÁ SENSITIVA.

PRÆCEPTA.

I.

Anima sensitiva est forma bru-
torum, quæ objecta sensibilia
cognoscunt, salutaria appetunt
& locomoveantur,

II. Facultas¹⁰ ejus sunt, Cogno-
scens, Appetens, & Locomo-
vens.

III. Cognoscens est, quæ median-
te certo corporis organo ob-
jecta sensibilia percipit.

IV. Comprehendit hæc Sensus
Externos & Internos.

*Facultates animæ sensitivæ sūt quatuor. V.
tatis ex iis emanant, ut aial istarū
beneficio aates, edat actio res.*

V. Sensus externi sunt, qui speciem ab objecto immediatè productam, in exteriori corpore parte recipiunt, & ad internos sensus transmittunt.

VI. Et sunt quinque: Visus, Auditus, Olfactus, Gustus, & Tactus.

Differens gustus & tactus quia distincta sunt hinc obia, sapor, tactus & qualitas

VII. Visus est sensus externus, oculi beneficio lucis & coloris species recipiens & cognoscens.

VIII. Auditus est sensus externus, auris beneficio soni species recipiens & cognoscens.

IX. Olfactus est sensus externus, nasi & processuum mamillariorum beneficio odoris species recipiens & cognoscens.

X. Gustus est sensus externus, lin-

Democrito ad hunc finem reum gustus aliquot diebus in vitis conservatus. Morsu urrandi est applicanda rix gustu Bolus ad extremum linguae.

gvæ beneficio saporis species
recipiens & cognoscens.

XI. Tactus est sensus externus,
membranæ beneficio qualita-
tum tactilium species recipi-
ens & cognoscens.

XII. Sensus Interni sunt, qui spe-
ciem per Sensus Externos al-
latam in ^{cerebro} cranio recipiunt, cen-
sent & dijudicant.

XIII. Suntque duo, Sensus Com-
munis & Phantasia.

*Optima
sua &
clarant
t. sicut
tunc* XIV. Sensus communis est sensus
internus, species sensuum Ex-
ternorum recipiens, & sensibi-
lia propria à se invicem & com-
munibus discernens.

XV. Phantasia est sensus inter-
nus species à sensu communi
ad se delatas, diutiùs reti-
nens.

*Sensus Communis à Phantasia differ-
entibus, que insup nova e
Species junctio format sicut anima
et ito cognoscit absentia atq no
semper etiam laborat.*

nens, & diligentius exami-
nans.

XVI. Famula & Ministra Phanta-
siae est memoria, quæ species
receptas & dijudicatas retinet
& conservat.

XVII. Accidunt Sensibus Somnus
& Vigilia.

XVIII. Somnus est ^{f. futura} privatio actio-
num Sensus Communis, sen-
suumq; Externorum & facul-
tatis locomotivæ à spirituum
animalium in organis negatio-
ne ob salutem animalium fa-
cta.

XIX. Vigilia est operatio Sensus
Communis & Sensus Ex-
ternorum, facultatisq; loco-
motivæ, à spirituum anima-

*Organum sensuum I. 4. Intus tunc
celibet et propriis istis sedes.
Sensus Communis q. q. indifferente
pa. pr. ad oia sensuum experientia
obja.*

liam in organis præsentia exci-
tata.

XX. Facultas Appetens est, se-
cundum quam animal ad bo-
num sensu perceptum incli-
nat. Dicitur Appetitus Sensiti-
vus, quem insequuntur varii
affectus, Lætitia, Tristitia,
Spes, Metus, Amor, Ira, Odi-
um; &c.

XXI. Facultas Locomovens est,
secundum quam animal fer-
tur de loco in locum, ad obje-
ctum vel prosequendum, vel
fugiendum.

QVÆSTIONES.

I. *An Anima Sensitiva sit alicujus Bruti
forma specifica?*

Neg. Bruta enim quoad animam
hanc conveniunt, & tamen specie in-
ter

ter se differunt : Ergò ob aliam quam-
dam formam specificam.

*II. Cur Deus inter diem & noctem
interjecerit crepusculum?*

Resp. Quia omnis repentina muta-
tio noxia. Dionysius tyrannus super
carcerem tenebricosum donum extru-
xit splendidissimam, ut homines è car-
cere liberatos subbolè excæcaret.

*III. Cur lædantur oculi iter facientium
per loca nivosa?*

Resp. Quia excellens sensibile
sensorium lædit. Sic læduntur aures
vehementiore bombardæ fonitu. Læ-
ditur lingua absinthii vel aloës ama-
rore. Læduntur nares asæ foetore.

*IV. Cur memoriam è Sensuum numero
excludimus?*

Resp. Quia non sentit. Non au-
tem sentit, quia non cognoscit. Non

cognoscit, quia aliàs semper actu cognosceremus res, quæ in memoria hærent.

AXIOMATA.

I. Sensus circa proprium objectum non errat.

Si scilicet tria hæc adsunt requisita:

1. justa distantia. 2. medium legitimum.
3. organum rectè dispositum.

II. Sensibile excellens lædit sensum.

Ob nimiam enim vehementiam, nocet organo. Sic lædit splendor Solis, sonus bombardæ, calor ignis.

CAPUT IV.

De

CORPORE BRUTORUM.

PRÆCEPTA.

I.

COrpus brutorum est subiectum animæ sensitivæ elegant.

In fine
habetur

mè in utero formantur, nutriuntur & augentur.

*Unyves n̄ s̄ colorati, sed us
Vitrus Pellucidi.*

AXIOMATA.

I. Cor partium omnium princeps

est. Jam Regni in nobilitate habitant adesto.
In hoc enim ceu propriâ sede

habitat anima. Ex hoc spiritus funduntur vitales. Hoc duplicato, duplex; triplicato, triplex oritur animal.

*notum ademerunt huius
cum Cordi. Offum sanguinem elaborant & tri,*

II. Non omnis pars organum est.

Plura enim organi includit ratio, quàm partis. Adest in organo actio propria, adest conformatio certa, quibus multæ destituuntur partes. Sic humores oculorum partes sunt, nec tamen propriam edunt actionem, nec propriam habent conformationem.

CAP.

CAPUT V.
DE AVIBUS.

PRÆCEPTA.

I.

Avis est brutum volans, sanguineum, rostratum & pennatū.

ii. Est quæve aquila der Adler / Accipiter der Habicht / vultur der Geyer / struthiocamelus der Strauß / grus der Kranich / ciconia der Storch / anser eine Gans / cygnus ein Schwan / pavo ein Pfau / gallus ein Hahn / urogallus ein Uwerhan gallopavo ein Kalkuttischer Hahn / &c.

Vide Junnonius. Gerner Aldrovandus.

QVÆSTIONES.

I. Cur aves nullam reddant urinam?

Quia cum in longum attingunt Resp. cadavera est indicium certus pennis.

Resp. Quia vesicâ carent. Hinc quicquid ferri humoris in toto habetur corpore, id omne in corpus distribuitur. Unde & mollem habent alvum, licet siccis nutriantur seminibus.

II. Cur aves frigore lædantur, licet plumis sint tectæ?

Resp. Boves, equi, aliaque gressilia plumis carentia, minus læduntur frigore, quam aves plumis tectæ. Quod imprimis fit ob cutis diversitatem. Pecorum enim cutis densissima, avium verò rarior ac tenuior est.

AXIOMATA.

I. Aves ex ovis fiunt.

Ova illa non Subventanea, sed Prolifica sunt. Talia nempe, quæ & maris & foeminae constant semine. Ubi mirâ naturæ industriâ brevi tempore tantus pullosum excludi potest

potest numerus, quantum vix tempore
longo gestatione uteri.

II. Ovis incubant foemellæ.

His enim Natura exclusionem
pullorum quam maximè commenda-
vit. Sunt tamen inter aves nonnul-
læ, quæ fovendi tempora partiuntur.
Inter passeres non foemellæ saltem, sed
ipsi quoque mares incubant ovis.

CAPUT VI.

De

P I S C I B U S.

PRÆCEPTA.

I.

Piscis est brutum natans; bran-
chiis, pinnis, spinis, ac vesicâ
constans. *Vid. Gundel et al., Androod.*

II. Estq; delphinus Meerschwein/
balæna Wallfisch / phoca

*Phoca dr habere cuti Meers
quâ induci a fulmine filung liban.*

Meerkalb/^{Amia} silurus, Bals / sturio
 Stöhr / canis^{me} Seehund/
 salmo Lachs / lampreta Lam-
 prete / angvilla Hal / loligo
 Blacffisch / &c. *no. Getmes*

QVÆSTIONES

I. An pisces respirent?

Aff. Ore enim & naribus attra-
 hunt aqvam, nec unqvam extra aqvas
 diu durant. Aëre opus non habent,
 qvippe qvo nulla fit respiratio.

II. Quomodo pisces generentur?

Resp. Non beneficio putredinis,
 limi, cœni, aut etiam spumæ marinæ.
 Quid enim putredo, quid lutum, aut
 cœnum, aut spuma, ad pisces? Semina
 adsunt, quibus mediantibus, ut o-
 mnis, ita & piscium perficitur genera-
 tio.

AXIO-

AXIOMATA.

I. Pisces branchiis constant.

Branchiæ partes sunt juxta cervicem follium more hiantes. His respirant pisces, non secus ac gressilia pulmonibus.

II. Pisces pinnas habent.

Pinnæ pennis & alis avium respondent. Nunc in dorso, nunc in ventre, nunc in cauda, nunc alibi hærent. Ut ergò pennis in aere volant aves, sic pinnis in aqua natant pisces.

CAPUT VII.

De

QVADRUPEDIBUS.

PRÆCEPTA.

I.

Quadrupes est brutum gressile, caput, collum, dorsum, ventrem, pedesq; quatuor habens.

II. Est.

II. Estq; leo der Löw/ elephas Elephant/camelus Kameel / tigris Tiegerthier/ alces Elend/cervus Hirsch/caper Boek/caprea Rehboek / lupus Wolff/ursus Bär/ &c.

QVÆSTIONES.

I. *An animalia timida magno prædita sint corde, fortia parvo?*

Neg. Ad spiritus potius quam ad quantitatem hinc respiciendum. Ubi spiritus multi ac calidi, ibi magna est audacia, licet magnum sit cor. Ubi spiritus pauci & calor parvus, ibi magna est timiditas, licet parvum sit cor.

I. *An caro suilla sit optima?*

Neg. Facile enim vertitur in bilem, movet nauseam, tollit appetitum.

tum. A vulneratis etiam, scabie laborantibus, aliâq; ulcera habentibus, non absq; noxâ comeditur.

AXIOMATA.

I. Gressilia nobilitate superant cetera.

Hæc enim quàm proximè ad hominem animalium principem accedunt. Natatilia, volatilia, & reptilia longè minoris sunt dignitatis.

II. Gressilia variarum virtutum simulacra sunt.

In leone animositas, in eqvo generositas, in cane fidelitas, in vulpe calliditas, in aliis virtutes aliæ conspicuæ sunt.

CAP.

CAPUT IIX.

De

SERPENTIBUS.

PRÆCEPTA.

I.

Serpens est brutum reptile, cal-
lidum, venenosum, homini
inprimis infestum.

II. Estque Draco ein Drach / aspis
eine Otter / vipera eine Brand-
schlange / natrix eine Natter/
&c.

QVÆSTIONES.

*I. An viperarum foemina interfici-
ant mares & liberi foeminas?*

Resp. Fabula est ab Experientia
jam dudum explosa. Visa enim fuit
vipera, lambens catulos. Horum er-
gò

gò vita illius mortem non intulit.

II. *An matrice morsus pedibus suspendendus?*

Neg. afflicto non addenda afflictio, Qui pedibus suspenderetur, duplici sanè afficeretur malo. Alterum à veneno, alterum à suspensione daretur.

AXIOMATA.

I. Nulli amicus serpens.

Cum homine bella gerit assidua, & vel solo aspectu terret fortissimum, quemq; Cum propria ergò præliantur naturâ, in sinu qui alunt serpentes.

II. Ex serpente etiam venit lucrum.

Nihil tam deforme & odiosum, è quo non mens sana sua hauriat comoda. Serpentes autem non venenis saltem, sed & luxationibus resistere notum.

LIBERNONUS

De

HOMINE.

CAPUT I.

De

HOMINIS NATURA.

PRÆCEPTA.

I.

HOMO est animal rationalis.

II. Dividitur in Animam Rationalem & Corpus Humanum.

QUESTIONES.

*Plurimae ex Gen. 1 & 2 colligebantur. Deum
Adamum primo creasse. Exitum animam,
li. Gen. 1. An tres sint hominis partes, quarum
una; quatuor prima corpus, secunda anima,
3. Spiritaculum illud, tertia spiritus sit? In
divina luce inspicere, & hinc
hinc parti Neg. De tertiâ enim hominis
constituebant. Hi vero hanc litteram par-
tes intelligentes errant. Insensibile n.
illa non est. Quam corporalem, cui
Sensus non habeat os corporeum.*

parte, quæ spiritus sit, tacet cum Scripturæ, tum Naturæ Liber.

II. *Quomodo Homo dicatur μικρόκοσμος seu parvus mundus?*

A. Resp. 1. Ratione graduum Entis quos omnes complectitur. 2. Ratione perfectionum, quas omnes habet. 3. Ratione ordinationis, quâ propter eum omnia sunt. 4. Ratione intellectus, quâ omnia fit. 5. Ratione constitutionis corporis, quâ cum specie quavis peculiarem fovet analogiam.

AXIOMATA.

I. Homo Naturæ miraculum.

Miramur Solis splendorem, ignis calorem, magnetis valorem: at umbræ & tenebræ sunt, si cum splendidissimis hominis conferantur dotibus.

II. Ho

II. Homo ad contemplandum
natus est.

Hæc tessera nostra *Sapiamus*. Om-
nem hic natura offert sinum, supe-
ra, media, infima, coelum, terram, ma-
ria, & quicquid continetur in hisce,

CAPUT II.

Rat. Ordinis dignitas Deitas q. Corpore.

ANIMA RATIONALI.

*Intelligimus, volumus, in corpore, non
per corpus.*

PRÆCEPTA.

I.

Anima Rationalis est forma
hominis, quæ est, intelligit, &
vult.

II. Facultates ejus sunt vel Prima-
riæ, vel Secundariæ.

II. Primariæ sunt, Intellectus, &
Voluntas.

IV. Intellectus est facultas ani-
mæ
*Facultas h. l. significat vim agendi
ex principio interno. alias etiam
est potentia receptiva sumit.*

mæ rationalis, ad verum cogno-
scendum ordinata. *Dependentia ostendit
ad ordinans quod*

V. Voluntas est facultas animæ ra-
tionalis, ad bonum appeten-
dum & malum fugiendum or-
dinata. *Hi de Libertate dicendum
Specificum in B. Exercit. vii.*

VI. Secundariæ sunt Risus & Ser-
mo. *Risus explicatu difficilis. S. L.
videre de, quando despicit comp.*

VII. Risus est facultas animæ ra-
tionalis ad lætitiã repræsentan-
dam ordinata. *Letitia finis risus negat
Hilt. Manni. p. 10. a. J. i.
p. m. c. l. s. i.*

VIII. Sermo est facultas animæ
rationalis ad res mente conce-
ptas enunciatione manifestan-
das ordinata. *Aves verba formant; sed
sermo illis negat, quia n.
manifestant conceptus mentis.*

QVÆSTIONES.

I. An in homine præter animam Rationa-
lem etiam detur anima Sensitiva, aut
Vegetativa?

Dist. Inter Conceptum & Rem

*Abdavitum Cuius Democritus
Opis doctus, sed Cuius risus perhibetur
in eo dicitur. Hypocritarum esse
voluntatem ad corrigendum in se
non esse in nunc dicitur. m. l. s. i.*

Præstat enim forma superior omne id,
quod solet inferior.

*II. An anima rationalis sit
Spiritus?*

Aff. Habet enim Spirituum affe-
ctiones, tum positivas, tum negativas.
Positivæ sunt, simplicitas, intellectuali-
tas, arbitrii libertas, &c. Negativæ, im-
mutabilitas, indivisibilitas, illocalitas,
immobilitas, &c. *Ad arbitrii liber-*

*fundamentum Intellectus per se
liberatur in Universis, & huc Affert.*
III. *An anima rationalis sit tota in cor-*
pore toto, & tota in qualibet corpo-
ris parte?

Aff. Ratio, quia spiritus est. Hic
partium expers totus est, ubicunque
est.

AXIOMATA.

I. Anima rationalis immor-
talis est.

Hoc

Hoc nullibi non sacer dicitur co-
dex. Naturæ etiam liber non omni-
nò tacet, cum vel sola cujusvis con-
scientia futura nunc metuat, nunc
speret.

I I. Anima rationalis ubique est.

Non re, sed opere. Dic animæ
tuæ, ait Trismegistus, illo abire, & di-
cto citiùs illic erit: Præcipe ocea-
num tranare, celerrimè illic erit: non
ut è loco in locum delata; sed tan-
quam jam ibi existens. Jube, in cœ-
lum evolet, alis non egebit. Neque
ullum ei obstaculum, non Solis ardor,
non æther, non cœli volutatio, non
corpora astrorum: quin omnia per-
vadens ad extremam Naturam pervo-
let, imò & extra eam, si quid extra eam
intueri tibi licet.

CAPUT III.
De
CORPORE HUMANO.
PRÆCEPTA.

I.

COrpus humanum est subje-
ctum animæ rationalis, artifi-
ciosissimè & elegantissimè ad
varias operationes edendas
constructum.

II. Dividitur in Ventres & Ar-
tus.

III. Venter est insignis corporis
cavitas, in quâ viscus aliquod
primarium reconditum est.

IV. Dividitur in Supremum, Me-
dium & Infimum.

V. Su^m

V. Supremus est, in quo cerebrum cum reliquis partibus animabilibus suum habet situm. Dicitur Caput.

VI. Medius est, in quo cor cum reliquis partibus vitalibus suum habet situm. Dicitur Thorax. *A capite ad diaphragma*

VII. Infimus est, in quo hepar cum reliquis partibus naturalibus suum habet situm. Dicitur in specie Venter, aut abdomen.

VIII. Artus sunt partes extremæ, trunco ramorum instar adnatae. *Hinc hinc de truncato, cuius*

IX. Et sunt Manus ac Pedes.

M 3 QVÆ.

 QVÆSTIONES.

I. Quidnam formet corpus huma-
num in utero?

Simibaldus hæc de re pulchre tractat.

Resp. Anima actu præsens. Tam
elegans enim & artificiosum ædifici-
um non casu, non solius caloris operâ,
non spirituum impetu, non frigoris
virtute, non patris influxu, non matris
concurſu, sed animæ actu præsentis la-
bore perficitur. *In amplissima mundi
domo ista, ubi vramq; de Spiritum
in nobis habitantem respiciunt.*

II. Quomodo differant mas & fœ-
mina?

Resp. Non essentiali differentiâ
sed sexuali. Fœmina enim non mi-
nus quàm mas intelligit, vult, loquitur,
ridet, &c.

III. An mares à fœminis superentur
unâ costâ?

Neg. Opinio hæc risum mo-
yct

ANACEPHA- LÆOSIS.

De
MUNDO.
PRÆCEPTA.

I.

Mundus est compages ordina-
ta, ex omnibus corporibus na-
turalibus coagmentata, à DEO pro-
pter DEUM facta.

II. Dividitur in Superiorem &
Inferiorem. *Partes integrantes.*

III. Superior est compages ordi-
nata, è corporibus cœlestibus
coagmentata.

IV. Inferior est compages ordina-
ta, è corporibus subcœlestibus
coagmentata. *Omnes suas*

*laudant mores; sic nos cor-
pusculum quod inhabitamus
altera mundi partem statui-
mus.* **QVÆ**

 QVÆSTIONES.

I. *Cur hic tandem de mundo agatur?*

Resp. Omnia nunc acta sunt. Acta est pars Generalis: acta Pars Specialis. Saltem Epilogi loco species corporis naturalis nunc colliguntur & conjunguntur, è quibus unum totum pronascitur, quod Mundus salutatur.

II. *An Mundus interiturus sit?*

Aff. Sed monstrat hoc Scripturâ, non dicitur Natura. Fidei est Articulus, non rationis foetus. Itaque credendo intelligitur, non intelligendo creditur. Quo verò anno, quo mense, quo die, tantæ splendidissimi theatri spectabitur ruina? Nolumus ea scire, quæ Deus voluit nesciri.

AXIOMATA.

I. *Mundus perfectè elaboratus est.*

Ma-

Manus Domini quid nisi perfectissimum formet? Hic siderum raptus, hoc terrarum pondus, hi nubium ac fulminum jactus, quid nisi summam decantant perfectionem?

II. Mundus venustissime ornatus est.

Ex immenso enim pulchritudinis increatae oceano, in stellas, in plantas, in metalla, bruta, & hominem, non rivuli, sed integra pulchritudinis effluxere maria. At

*Pulchrior his pulchris pulcherrimus ipse JEHOVA
A quo habet hæc pulchri machina, quicquid habet.*

GLORIA DOMINO.

F I N I S.

Sensus Communis facit obij. ad hunc sen.
se ut animal sentiat se sentire
Phantasia convenit spiritus aux.
parat in phantasmata

Intellectus Agens comparatur
in Cryptographia cum lacte feri.
bit carbonibus qd scriptura lila
illuminat. & postea recipitur
Patiens rubule cui abigo inscri.
bit.

Intellectus obij. est Verū
falsum etiam cum cognoscit ut
falsum Verū cognoscit. Nam ve.
re falsū intelligit.

23. Veteres brutis analogum quod ser-
moni tribuebant, ut sic dicitur quod
idem animalia per suos voces profer-
re sibi possunt quod velint.
Hinc autem utantur similibus
vni convenienter. Patemon
dicebat se intelligere huiusmodi.

Barbarus Teobaldus candidus
- Hist. Bohemica describit.

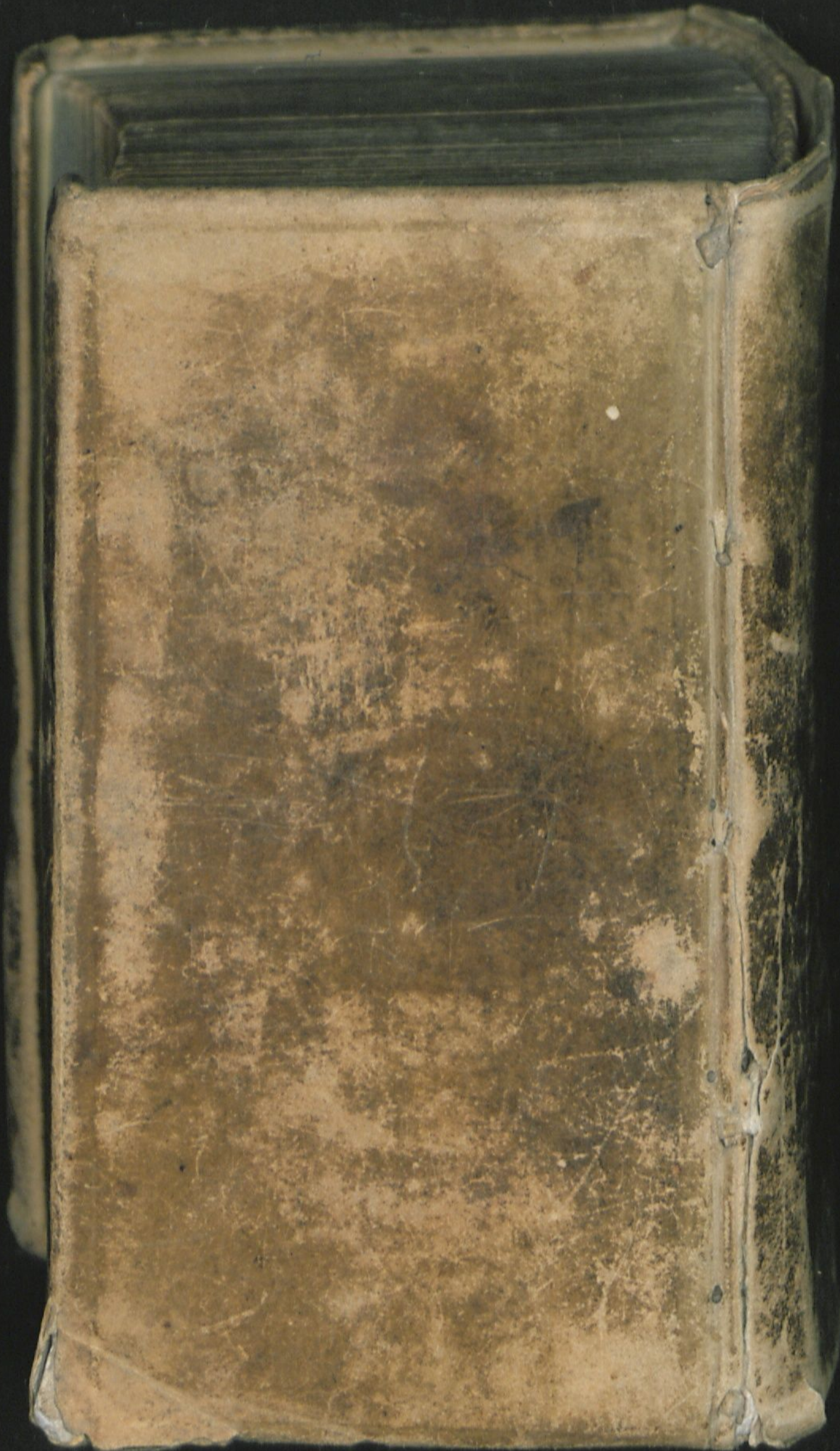
Distinctio est hominis ambigui
Divisio rei ipsius.

Primum est principium cognitionis con-
fiteri Conclusionem est principium de,
autas.

Civitas et Urbs differre videtur ut
Continens et Contentus. Urbs n. majoris
edificiorum structura. Civitas norma
Civium fiat. Sic Romani quondam
cum Carthaginensibus fraudulenter
ceperunt foedera pacis in eundem
emiserunt enim Carthaginensibus
Civitate illos salva se retenturos,
successu a. hinc mandatum ut
destructis edificiis remanserit a
maris habitarent. Dicentibus isti
hoc se contra foedus viderunt
se ad Urbes se Civitate concessa,
se quiescere.

VD 17

Anni 102. a combustionem Hyl
et reformacione Lutheri inaccessant.
Cum tunc cremare rusticis transiret
Fabriculū lignos adiecit cui ille: Beata
Rusticitas. Sic sapit eius ex
pura scilicet insipientibus, regnum est
ille: Corona spiritus sui quia ultra cor
me exiit.



Inches 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 8
Centimetres

Farbkarte #13

B.I.G.



OPSIS

YSICA

IS Sperlings/
PROFESSOR.
BLICI.

O OCTAVA.

Et Privilegio
ct. Sax.

neca.

am mancipavi, nullius no-
multum magnorum Vi-
dicio credo, aliquid Et meo
c.

BERGÆ,
DHANNIS BERGERI,
CELIANA exscribat
EL MEYER,
no 1668.